

8—9 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 8 april

	Sid.
Rätten till änkepension enligt lagen om allmän försäkring.....	5
Skydd för trotjänarpension.....	10
Indexreglering av de allmänna barnbidragen.....	12
Hastighetsbegränsning för motorbåtar, m. m.	15
Vissa frågor rörande älgjakt m. m.	17
Familjepolitiken.....	37
Viss rätt för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse till avdrag vid beskattningen.....	38
Studieresor för riksdagens ledamöter, m. m.	40
Grupplivförsäkringen för värnpliktiga.....	43
Viss utvidgning av förbudet mot oljeutsläpp till sjöss.....	44
Åtgärder för att stimulera anställande av kvinnlig arbetskraft inom industrien.....	47
Låglöne- och låginkomstgruppernas problem.....	49
Utvidgning av statens järnvägars och postverkets reserabatter.....	50
Fria resor för värnpliktiga, m. m.	58
Interpellation av herr Lorentzon ang. åtgärder för att förebygga vattenföroreningar från sulfitmasseindustrien.....	61
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Wennerfors ang. utbildningen av talpedagoger.....	62
herr Mattsson ang. de höjda fastighetstaxeringsvärdenas inverkan på beräkningen av arealtilläggen.....	62
herr Nilsson i Gävle ang. åtgärder för att den senaste räntehöjningen icke skall påverka hyrorna.....	62

Fredagen den 9 april

Utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde:	
Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar.....	63
Fångvårdsanstalterna: Omkostnader.....	66

	Sid.
Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar.....	68
Meddelande ang. plenum onsdagen den 21 april.....	70
Utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde:	
Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader.....	70
Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar	96
Lots- och fyrstaten: Avlöningar.....	100
Statens isbrytarverksamhet.....	104
Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer.....	108
Meddelande ang. utsträckt motionstid	113
Anslag till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, m. m.	113
Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga..	116
Interpellation av herr Jönsson i Ingemarsgården ang. tidsutdräkten i tvistemål.....	125
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nilsson i Bästekille ang. mistignalanläggning vid Torekov....	129
herr Nilsson i Bästekille ang. utrotande av vildmink.....	129
herr Ullsten ang. prövningen av omyndigas ansökningar om studiemedel.....	129

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 8 april

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. rätten till änkepension enligt lagen om allmän försäkring.....	5
— nr 31, om skydd för trotjänarpension	10
— nr 32, om höjning av invaliditetstillägget m. m.	12
— nr 33, ang. tillämpningen på sjömän av bestämmelserna om obligatorisk yrkesskadeförsäkring.....	12
— nr 34, ang. förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga.....	12
— nr 35, om indexreglering av de allmänna barnbidragen	12
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 14, om dels hastighetsbegränsning för motorbåtar, m. m., dels ock registrering av båtar.....	15
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. vissa frågor rörande älgjakt m. m.	17
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. familjepolitiken och om vissa familjepolitiska åtgärder.....	37
<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 19, ang. vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna.....	37
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. riktlinjer för reglering av prisförändringar för civillförsvaret m. m.	38

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 40, ang. anslag till Marinen: Anskaffning av fartygsmateriel m. m.	38
— nr 41, ang. stat för försvarets fastighetsfond.	38
— memorial nr 42, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Bidrag till varudeklarationsnämnden	38
— nr 43, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande	38
— nr 44, ang. överlämnande till konstitutionsutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner i viss del.	38
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 21, om viss rätt för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse till avdrag vid beskattningen.	38
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 14, om studieresor för riksdagens ledamöter, m. m.	40
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. lag om lagrådet m. m.	43
— nr 18, om kostnadsfri rättshjälp vid administrativ process och ang. fri rättegång.	43
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 36, ang. grupplivförsäkringen för värnpliktiga	43
— nr 37, ang. rätten till tilläggssjukpenning vid barnsbörd.	43
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. vissa anslag ur kyrkofonden m. m.	43
— nr 16, om viss utvidgning av förbudet mot oljeutsläpp till sjöss. . . .	44
— nr 17, ang. ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete	47
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. reglering av priserna på fisk. .	47
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 15, om meritvärderingen av ungdomsledarskap vid inträde till utbildningsanstalter	47
— nr 16, om åtgärder för att stimulera anställande av kvinnlig arbetskraft inom industrien.	47
— nr 17, ang. låglöne- och låginkomstgruppernas problem	49
— nr 18, om bevarande av det kulturhistoriska värdet hos äldre bebyggelse som används för fritidsändamål	50
— nr 19, ang. folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar, om utvidgning av statens järnvägars reserabatter till att gälla även busslinjer samt ang. statens järnvägars rabattresor för pensionärer.	50
— nr 20, ang. fria resor för värnpliktiga, m. m.	58

Fredagen den 9 april

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 2, rörande utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde.	63
— nr 6, rörande utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	70
— nr 45, ang. anslag till Markförvärv för övningsfält m. m.	113
— nr 46, om anslag till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar och om anordnande av en fångvårdsanstalt i Uppsala för studiebegåvade intagna	113
— nr 47, rörande anslag till Kammarkollegiet: Avlöningar och Kammarkollegiet: Omkostnader.	116

	Sid.
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 22, om lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga	116
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. den allmänna preskriptionstiden för fordringar.....	125
— nr 20, om ersättning till enskild för biträde åt polisen vid ingripande i samband med olyckshändelse.....	125
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 38, ang. tillsynen av arbetarskyddslagstiftningens efterlevnad vid mindre arbetsplatser	125
— nr 39, ang. socialhjälp till anhörig vid frihetsberövande åtgärd mot familjeförsörjare.....	125
— nr 40, om kostnadsfritt tillhandahållande av visst läkemedel	125

Torsdagen den 8 april

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 2 innevarande april.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 112, angående kostnader för svenska FN-styrkor m. m.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den å bordet vilande motionen nr 833.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter första lagutskottets utlåtanden nr 17, 19 och 20 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 38—40.

§ 5

Föredrogs var sig följande, vid kammarens sammanträde på förmiddagen den 7 innevarande april gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

fröken *Andersson* i Strängnäs, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående förvaringen av järnvägmuseets samlingar, samt

herr *Petersson*, till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående statens vattenfallsverks system för ränteberäkning och vinstredovisning.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 6

Rätten till änkepension enligt lagen om allmän försäkring

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner angående rätten till änkepension enligt lagen om allmän försäkring.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 319 i första kammaren av herr *Paul Jansson*, samt nr 387 i andra kammaren av fru *Johansson m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning för att borttaga eller mildra 60-årsregeln i lagen om allmän försäkring».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 319 och II: 387, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Dahlberg* och *Rimmerfors*, fröken *Sandell*, herr *Gomér* samt fru *Svensson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 319 och II: 387, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga att motionerna överlämnades till pensionsförsäkringskommittén för utredning med syfte att borttaga eller mildra sextioårsregeln inom allmänna tilläggspensioneringen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Skyddet för efterlevande är i vår nuvarande lagstiftning tämligen väl tillgodosett. I synnerhet änke-

Rätten till änkepension enligt lagen om allmän försäkring

skyddet kan rent allmänt sägas vara ganska generöst utformat.

Men i vår lagstiftning finns något som man skulle kunna kalla ett rättvisetänkande — själv skulle jag vilja kalla det moraliska värderingar — som tar sig uttryck i att det alltid införes bestämmelser i lagen, avsedda att hindra människor från att utfå sociala förmåner som de inte är berättigade till. Inom de olika pensionssystemen finns också olika regler för att hindra människor att tillgodogöra sig en förmån som de inte uppfyller kvalifikationerna för.

I fråga om folkpensionssystemet är det änkans ålder vid dödsfallet, antalet år i äktenskapet och förekomsten av barn som utlöser pensionsrättigheten. För ATP-systemet, som föreliggande motion och reservation avser, gäller andra regler. Den regel vi här skall diskutera rör närmast mannens ålder vid äktenskaps ingående.

I statens tjänstepensionsreglemente har sedan länge den regeln gällt att äktenskapet skall ha ingåtts senast den dag då mannen fyllde 60 år. Det finns inga villkor om att änkan skall ha uppnått viss ålder eller ha barn i hemmet. Om en man, ansluten till det statliga personalpensioneringssystemet, gifter sig efter det att han fyllt 60 år — tidigare var det 55 år — utgår vid dödsfall ingen pension till hans efterlevande.

Jag sade förut att det inom folkpensionssystemet är ganska generösa regler för de unga ankorna. När ATP infördes betraktades också just familjepensionen, familjeskyddet, som ett av de mest förtjänstfulla inslagen i detta nya pensionssystem. Från ATP utgår till de efterlevande pension med en viss procent av den pension som den avlidne beräknas ha uppnått om han levttills att han fyllt 65 år.

Till ATP-systemet lånades från statstjänstemännens pensionsreglemente regeln om att därest mannen gifter sig efter det att han fyllt 60 år utlöser detta inte någon änkepension i händelse av

dödsfall. Från folkpensionssystemet införde man regeln om att äktenskapet skall ha varat i minst 5 år för att änkepension skall komma i fråga.

Vid det tillfälle då ATP genomfördes hade jag inlämnat en motion vari yrkades på slopandet av 60-årsgränsen; endast den spärregel som består i att äktenskapet måste ha varat i minst 5 år skulle finnas kvar. Min motion avslogs vid det tillfället.

Nu har några motionärer på nytt tagit upp dessa problem. Vi anser att 5-årsregeln är en tillräcklig garanti för att hindra att den situation inträffar som utskottet befarar, nämligen att »äktenskap ingås enbart med tanke på att tillförsäkra efterlevande pensionsförmån».

Det är ett ganska kategoriskt uttalande av utskottet och något som man har anledning att fundera över. På vilka grunder gör man påståendet att äktenskap vid den åldern ingås enbart med tanke på att tillförsäkra efterlevande pensionsförmån? Och varför använda just 60-årsgränsen?

I ATP-systemet betalar arbetsgivaren pensionsavgift för en man som står i produktionen ända till dess att denne fyller 65 år. Vi anser det därför inte riktigt att den anställde, om han gifter sig efter fyllda 60 år, inte skall kunna räkna med efterlevandeskyddet. Denna lucka i försäkringssystemet är tydligen okänd för de flesta som tillhör detta nya pensionssystem. Men jag är övertygad om att det kommer att skapas opinion för en ändring när man så småningom upptäcker denna brist i systemet.

Detta är en orättvisa lika väl som det i ATP-systemet är orättvist att med den pension en kvinna har kvalificerat sig för, inte följer rätten till änklingspension. Utskottets farhågor för vad man skulle kunna kalla spekulationsgiften är nog närmast mytbetonade. Femårsregeln utgör en stark garanti för att äktenskap inte ingås enbart med tanke på

Rätten till änkepension enligt lagen om allmän försäkring

att tillgodogöra sig eventuella pensionsförmåner. Man kan därvidlag knappast tänka sig att en ung kvinna gifter sig med en man när denne ligger på dödsbädden enbart för att få ut pensionen. Detta förfaringsätt går att tillämpa då det gäller tjänstemannapensionssystemet. Med detta system kan ett äktenskap ingås när mannen är 59½ år, han kan ligga sjuk, kanske vara döende. Änkan får ändå pension efter honom. Därvidlag finns inget annat hinder än 60-årsgränsen.

Utskottets farhågor för s. k. spekulationsgiften är en myt. Statistiken visar t. ex. att 1961 var det 590 äktenskap som ingicks efter det att mannen fyllt 60 år, eller 1,2 % av samtliga ingångna äktenskap. I dessa äktenskap var 36 kvinnor under 45 år och 180 över 60 år. Man vet så litet om bakgrunden när människor gifter sig, i synnerhet om de är äldre. De har många gånger levat tillsammans, de har funnit ett stöd i varandra, de hjälper varandra. Han kanske då tycker att han vill ge kvinnan den garanti som ett efterlevandeskydd innebär, och därför gifter han sig med henne på gamla dagar. Törhända föreligger också ett annat slag av samhörighetsbehov när äldre människor gifter sig än när unga människor gör det. Att vara ensam på äldre dagar är ett perspektiv som ter sig skrämmande på ett helt annat sätt än det gjorde i ungdomen.

Att såsom utskottet här gör avfärda frågan med att sätta en spärr för att äktenskap i spekulationssyfte inte skall kunna ingås är litet kortsynt. Vi har nog litet svårt att avgöra vid vilken ålder en man kommer att befinna sig i ett sådant själstillstånd, att han blir sol och vårad av vilken flicka som helst. Vad vet vi om detta? Det är en förolämpning mot männen att anse att de så fort de fyllt 60 år blir föremål för sol och vär från unga flickor. Vad menar utskottet med detta? Skulle mannens självbevarelsedrift avta sedan han

fyllt 60 år, och på vilka grunder antar man att han då lättare lurar in i ett äktenskap än vid annan ålder?

Om en ung kvinna vill dela en äldre mans liv under minst fem år, tar hon därvid på sig de vårdnadsuppgifter som kan följa med ett sådant steg. Ur lagstiftarnas synpunkt kan det inte vara mera orättvist att hon får en pension efter honom än att den får det som i ungdomen gifter sig med en ung man. Om ett ungt par gifter sig, kan det teoretiskt tänkas att kvinnan blir änka vid unga år, exempelvis 25-årsåldern. Enligt ATP-systemet får hon då, därest hon inte gifter om sig, under hela sitt återstående liv uppbära 40 procent av den pensionsnivå, som maken skulle ha uppnått om han hade levat tills han blev 65 år. Jag tycker inte att detta är mera rättvist än att den kvinna får pension, som gifter sig med en man som är över 60 år och som kanske fått ta hand om honom och ta på sig de vårdnadsuppgifter som vid denna ålder ofta följer med. Jag tycker inte att det hör hemma i modern lagstiftning att ha en åldersgräns, som fastställer en behörighetsålder för mannen i fråga om dispositionsrätten till familjeskyddet. Det borde vara ett alldeles tillräckligt skydd för dem som tror på denna myt, att det kan inträffa s. k. spekulationsgiften, att det i lagen finns införd en garantibestämmelse om att äktenskapet måste ha varat i minst fem år för att änkepension skall utgå.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till den vid utskottet fogade reservationen av herr Dahlberg m. fl.

I detta anförande instämde fru Thunvall och fru Svensson (båda s).

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag har att här försvara utskottets ställningstagande mot den mycket sympatiska argumentering i denna fråga som har framförts av den värderade ledamoten Viola Sandell.

Jag skulle kunna argumentera mot

Rätten till änkepension enligt lagen om allmän försäkring

bakgrunden, att detta är en mycket liten fråga inom den allmänna tjänstepensioneringens ram. Det gör jag emellertid inte, ty även en liten fråga bör bli omsorgsfullt behandlad, bland annat därför att ett antal människor är beroende av den och därför att dessa människor har rätt att få sina problem ansvarsfullt och omsorgsfullt behandlade.

Att utskottet intagit denna ståndpunkt beror på att man ansett det lämpligt att i denna, liksom i varje annan försäkringsform ha en gräns för hur försäkringen utfaller mot avvägningen av kostnader och behov. En pensionsförsäkring, vare sig den är utformad enligt allmänna tjänstepensionsreglementet eller, som tidigare, enligt de privata pensionsanordningarna, måste — också när den gäller änkepensionen — kostnads-mässigt utformas så, att avgifter och kostnader täcker varandra. Dessutom är utskottet av samma mening som särskilda utskottet i dess utlåtande nr 1 av år 1959, att så långt det är möjligt överensstämmelse bör råda mellan reglerna inom näralliggande pensionsområden. Inom den privata sektorn tillämpas samma regler.

Visst ligger det väl också någonting i att man tillämpar ett system som söker hindra att äktenskap ingås *enbart* med tanke på att tillförsäkra efterlevande en pensionsförmån. Det är nog inte precis så, som fröken Sandell sade, att utskottet här skulle göra ett påstående att äktenskap skulle ingås enbart med tanke på att tillförsäkra efterlevande pensionsförmån. Utskottet säger sig i stället vilja förhindra detta.

Jag förstår att man kan bli upprörd över en sådan argumentering då man anser, att försäkringsinrättningar varken kan eller bör lägga sig i bevekelsegrunderna för ett äktenskaps ingående. Tyvärr måste dock detta ibland göras, och detta sker även när det gäller andra former av försäkringsåtaganden.

Jag får anmäla, att det i utlåtandet står angivet att utskottet »vill erinra

om att sextioårsregeln ej har någon motsvarighet inom folkpensioneringen. Änka efter försäkrad som fyllt 60 år vid äktenskapets ingående erhåller alltså, därest övriga förutsättningar är för handen, det grundskydd som änkepensionen inom folkpensioneringen utgör.» Den människan är ju ändå inte utblottad.

Hade jag från början fått vara med vid denna frågas behandling inom utskottet, skulle jag ha begärt remittering till olika instanser för att efterhöra, om nya synpunkter kunde ligga till grund för ett ställningstagande i enlighet med yrkandet i motionen. Detta har emellertid inte varit fallet, och jag anser det därför inte möjligt med ett annat ställningstagande i denna fråga.

Får jag, herr talman, till sist göra en personlig deklaration. Jag önskar fröken Sandell all framgång vid ett förnyat upptagande av denna fråga i riksdagen.

Fröken SANDELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lothigius sade, att detta är en liten fråga. Utskottets värderade ordförande som sitter i första kammaren har sagt, att andra lagutskottet anser att det är *petitesser*. Det är klart att man kan säga det, men det är det inte för de människor som det gäller. I ett fall som jag känner till var det en riksdagsman som gifte om sig efter det han fyllt 60 år, och efter hans död fick änkan ingen pension efter honom.

Det är en realitet för dem som råkar ut för dessa bestämmelser som man bör se i förhållande till den generositet som ändå visas mot änkorna enligt andra pensionssystem, framför allt folkpensionssystemet. Ju generösare ett system blir, desto mera ger man akt på de små bristerna. Även om bristerna är små, så accentueras de.

Jag tror detta kommer att bli en ännu större fråga i framtiden, därför att allt fler människor lever längre och är vitala längre och allt fler kanske på detta sätt måste lösa sin vårdnadsfråga. Det

Rätten till änkepension enligt lagen om allmän försäkring

är gamla människor det gäller, och samhället kan inte alltid ta vård om de gamla. Då är det en bra utväg för två människor att de flyttar samman och stöder och hjälper varandra.

Beträffande samordningen med statstjänstemännens pensionssystem, som ju enbart tillämpar 60-årsgränsen, har vi ingen anledning när det gäller ATP att rätta riksdagens beslut efter ett förhandlingsresultat som har tillkommit inom tjänstepensionsreglementet och som i fortsättningen ännu mera kommer att bli en förhandlingsfråga.

Herr Lothigius påpekar att man i andra system, både privata och statstjänstemännens pensionssystem, tillämpar 60-årsgränsen. Det är riktigt, men som jag sade förut är detta egentligen inte heller någon garanti mot s. k. spekulationsäktenskap. Hinner en kvinna bara gifta sig med en man innan han fyllt 60 år, om hon så skall ila till dödsbädden, får hon pension. Den regeln kan jag därför inte finna vara bättre än den nuvarande regeln om att äktenskapet skall ha varat i fem år.

Herr talman! Jag tycker att den sva-ga motivering som utskottets ordförande framförde borde visa kammaren att man skall rösta på vår reservation.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade i mitt inledningsanförande att denna fråga har stor betydelse för de människor som berörs av den. Jag vill inte ytterligare ingå i argumentering därför att jag anser att jag genom mitt tidigare uttalande har framfört utskottets sakskaäl i frågan. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Trots herr Lothigius' sympatiska argumentering vidhåller jag de synpunkter som gjorde att jag skrev under reservationen, och jag vill bara med några få ord understödja den motiveringen. Jag tycker inte att fröken

Sandell ensam skall kämpa för männens rätt att gifta sig efter 60 års ålder utan att riskera att deras efterlevande förlorar efterlevandeskyddet. Jag biträder denna motionärernas och reservanternas mening av följande skäl, som jag så kortfattat som möjligt skall redovisa.

För det första har medellivslängden ökat betydligt. Folk blir äldre än förr, och det betyder att en änkeman eller en man som aldrig varit gift ännu efter 60 år har åtskilliga år kvar att leva. För det andra tror jag att ensamma människor i vår tid blir ensamare än någonsin. Eller annorlunda uttryckt: Det är svårare att vara ensam. Tillvaron kanske trots allt på något sätt har blivit hårdare för de ensamstående. I det läget, herr talman, är det inte så underligt om en ensamstående man vill ingå äktenskap även efter 60-årsåldern, om han finner en passande livskamrat. Den regel om 60-årsgränsen som nu varit gällande en tid har onekligen skapat en del panik hos äldre män som är medvetna om regeln. De vet att om de efter den åldern ingår äktenskap, deras efterlevande går miste om det skydd som de skulle ha fått om äktenskapet hade ingåtts bara några veckor före 60-årsdagen. Det kan hända att mannen i fråga inte har mött den som han önskar dela sina sista levnadsår med förrän den där magiska gränsen är överskriden. Man tycker att en sådan diskriminering är minst sagt orättvis.

Men spekulationsrisken då, invänder man. Som fröken Sandell så riktigt har påpekat, är väl den risken ändå minimal, med tanke på femårsregeln. Det är ingen som har tänkt föreslå att den skall borttagas. Huruvida man skall stipulera att 60-årsgränsen skall höjas med några få år eller helt tas bort, det får bli beroende av den utredning som vi har begärt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar Gomer och Persson i Heden (båda cp).

Skydd för trotjänarpension

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag tillhör motionärerna och vill därför säga några ord. Jag tror att man kan förenkla resonemanget ganska mycket. Man har att räkna med tre olika regler inom tre olika allmänna försäkringar i vårt samhälle. Folkpensioneringen har regeln om fem års varaktighet i äktenskapet men inte någon 60-årsgräns. Statens allmänna pensionsreglemente har 60-årsgränsen men ingen femårsregel. ATP har tagit både regeln om fem års varaktighet och regeln om 60-årsgränsen. Anledningen härtill, har vi fått höra, är att man befarar att det skall spekuleras i äktenskap med män i den åldern.

Jag tror att utskottet har spekulerat alltför mycket i människors känslor vid den tidpunkten i livet. Jag tycker därför att man åtminstone bör se över frågan. Därför vill jag yrka bifall till den reservation som är fogad till utlåtandet, vari hemställs att frågan överlämnas till pensionsförsäkringskommittén som bör få titta på saken. Jag tror att detta är så pass allvarligt att vi måste göra det.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Sandell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Dahlberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 58 ja och 125 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Dahlberg m. fl.

§ 7**Skydd för trotjänarpension**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om skydd för trotjänarpension.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 10, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr Lager hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en snabbutredning och förslag till skydd för trotjänarpensionerna.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, I: 10, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Riksdagen diskuterar ganska ofta hur man skall tillgodose lönearbetares intressen gentemot deras arbetsgivare. I flera sådana fall har det också rätt enighet i riksdagen om att vissa påtalade missförhållanden borde rättas till. Men diskussionerna har även i flera dylika fall gällt frågan om man hör tillgripa lagstiftning eller om man skall rekommendera ett försök att ordna saken avtalsvägen. Frågan om trotjänarpensionen är en sådan fråga. De därav berörda arbetarna har fått vidkännas betydande personliga uppföringar för det första därför att arbetsgivarna har svikit sina löften och för det andra därför att riksdagen har skju-

Skydd för trotjänarpension

tit saken ifrån sig genom att hänvisa till avtalsvägen.

I den motion som är anledningen till att denna sak behandlas vid årets riksdag har det givits ett exempel som jag tror är typiskt för ett mycket stort antal liknande fall. I vårt exempel var det en metallarbetare som efter livslång anställning i ett företag hade bespatsat sig på den gängse trotjänarpensionen på 1 200 kronor. Men när bolaget upptäckte att arbetaren i fråga fick ATP-pension på drygt 600 kronor, vidtog företaget en motsvarande minskning av trotjänarpensionen med resultat att arbetaren bara fick vad som uttryckligen är föreskrivet i ATP-bestämmelserna. Han fick alltså inte det tillägg som han hade räknat med att få i form av trotjänarpension.

Det är ingen tvekan om att ett sådant tillvägagångssätt strider emot andemeningen i riksdagens ATP-beslut, även om saken inte juridiskt kan beivras, eftersom inte någon bindande utfästelse fanns från företagets sida. Det ansåg tydligen också särskilda utskottet som utformade förslaget till ATP-bestämmelser. Utskottet förutsatte nämligen, att arbetsgivare som åtagit sig att utge trotjänarpension också skulle stå fast vid sin utfästelse. Det var grunden till rekommendationen att pröva avtalsvägen. Man kan möjligen förstå att utskottet resonerade så vid den tidpunkten. Men sedan dess har avtalsvägen prövats och i de flesta fall har det inte blivit några resultat. Det är bara i några enstaka fall som man har kommit till rätta med problemet avtalsvägen. Men trots det förklarar utskottet även i år att man litar på arbetsgivarnas goda vilja i denna sak. Det innebär emellertid att utskottet med berätt mod tillråder att man skall gå en väg, som hittills har visat sig oframkomlig. Det är en väg på vilken man uppenbarligen inte heller i fortsättningen har några möjligheter att nå tillfredsställande resultat. Jag vidhåller därför att enda sättet att lösa

detta problem är den metod som vi föreslagit, nämligen en eller annan form av lagstiftning, vilken naturligtvis bör föregås av en snabb utredning.

Jag yrkar, herr talman, bifall till motionen.

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! Motionären har själv på ett ganska tydligt sätt förklarat svårigheterna att komma till rätta med denna fråga. Arbetsgivaren har, som motionären framhöll, inte lämnat några bindande pensionsutfästelser beträffande dessa trotjänarpensioner och är inte juridiskt bunden vid något slags avtal. Detta är anledningen till att utskottet inte har kunnat beakta motionen. Det skulle strida mot gängse principer i vår lagstiftning att i efterhand ålägga arbetsgivaren skyldighet att utge pension. Juristerna anser inte heller att detta är möjligt.

I många fall har trotjänarpensionerna utbetalats i enlighet med givna löften. Alla arbetsgivare handlar sålunda inte på det sätt som motionärerna anfört exempel på. När ATP-pensionen blir fullt utbyggd kommer också ifrågasvarande pensioner att försvinna.

Enligt utskottets uppfattning kan sålunda lagstiftning i denna fråga inte tillgripas. De problem som uppstår vid samordning av trotjänarpensionerna med den allmänna tilläggspensioneringen bör enligt utskottets mening i första hand lösas genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Enligt vad utskottet inhämtat har överenskommelser också träffats i olika fall.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Som framgick av vad jag sade tidigare har inte alla arbetsgivare betett sig på samma sätt som arbetsgivaren i det exempel jag anförde. I några enstaka fall har man infriat

Indexreglering av de allmänna barnbidragen

sina åtaganden. Även om utfästelserna beträffande trotjänarpensioner inte är juridiskt bindande är det dock ett anständighetskrav att de infrias trots den förändring som inträtt genom ATP-beslutet.

Jag vill säga till herr Gomér vad en talesman för andra lagutskottet sade i den förra frågan, nämligen att även om det är en liten fråga är inte det ett argument för att avstå från att skipa rättvisa. Även små grupper som blir utsatta för orättvisor skall ha möjlighet att få rättelse. Här är det dock ett mycket stort antal människor som får sina trotjänarpensioner nedskurna.

Herr Gomér medger själv — och tydligen är hela andra lagutskottet av den meningen — att det knappast går att i någon större utsträckning få rättelse avtalsvägen. Då återstår ingenting annat än att försöka med någon form av lagstiftning.

Jag vill erinra om att ett sådant ingripande från riksdagens sida inte är helt unikt. Sedan länge har vi haft diskussioner om karensdagarna. Även i det fallet har det hävdats gentemot oss att frågan skall lösas avtalsvägen. Efter många år och på grund av en allt mer växande folkopinion mot det nuvarande tillståndet förberedes nu en lagstiftning. Jag anser att de som blivit lurade på sina trotjänarpensioner har precis samma rätt att få stöd av en stark folkopinion och av riksdagen för att få sina intressen tillgodosedda.

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! Det är ju bara den lilla haken här att man inte kan lagstifta i detta fall. Då det gäller pensioner som inte är lagfästa anser man på juristhåll att man inte kan lagstifta om dem. Det är orsaken till utskottets ställningstagande.

Jag vidhåller, herr talman, yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen I: 10; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckta motioner om höjning av invaliditetstillägget m. m.,

nr 33, i anledning av väckta motioner angående tillämpningen på sjömän av bestämmelserna om obligatorisk yrkes-skadeförsäkring, och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9**Indexreglering av de allmänna barnbidragen**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om indexreglering av de allmänna barnbidragen.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 317 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 390 i andra kammaren av fru *Rgding m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta om indexreglering av de allmänna barnbidragen att träda i kraft från och med den 1 juli 1965».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 317 och II: 390, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Indexreglering av de allmänna barnbidragen

Fru RYDING (k):

Herr talman! Andra lagutskottet hänvisar i sitt utlåtande nr 35 till en utredning och avslår vår motion om värdebeständiga barnbidrag.

Man säger att det inte är lämpligt att nu ta ställning till spörsmålen om värdesäkring av barnbidragen, men med det ordval man använder, nämligen »detta spörsmål torde komma att uppmärksammas av ovanstående utredning», är man tydligen inte så säker på att värdebeständiga barnbidrag kommer upp till behandling i denna utredning.

I direktiven till den nämnda utredningen, som tillsattes den 26 februari i år, heter det att man skall verkställa utredning angående samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna. Vidare säger man, vilket också citerats i utskottsutlåtandet, att de allmänna barnbidragen även i fortsättningen bör bilda stommen i konsumtionsstödet åt barnfamiljerna. Huvuduppgiften för utredningen skall vara att undersöka effektiviteten av olika samhälleliga stödformer åt barnfamiljerna.

Detta har vi inte något som helst emot. Vad vi vill med denna motion är inte några nya inslag i familjestödet, inte införande av nya bidrag eller borttagande av några befintliga. Det enda vi vill är att denna stomme som man kallar barnbidragen, verkligen skall bli en säker grund att stå på. Vi önskar inte att stommen skall urholkas utan vi vill i stället göra den hållbar för framtiden genom att göra den värdebeständig.

Vi finner också vid läsningen av den historieskrivning som återfinns i utskottsutlåtandet när den allmänna skatteberedningen citeras, att barnbidragen sedan de infördes nästan alltid har släpat efter penningvärdemässigt sett.

Nu räknar man med att barnfamiljerna fått en standardhöjning genom årets beslut om höjning med 200 kronor per barn och år. Meningarna härom är delade, och för min del anser jag att

varken förra årets eller årets höjningar av barnbidragen innebär en sådan standardhöjning som barnfamiljerna har rätt att kräva i dag. Jag tycker att en alltför stor del av dessa höjningar i huvudsak har gällt kompensation för ökade kostnader. Ingen kan med säkerhet säga någonting om levnadskostnadsförändringen i framtiden. Vi hoppas givetvis att regeringen skall föra en aktivare prispolitik, och vi önskar också att den av handelsministern tillsatta utredningen skall kunna komma med positiva förslag i prisfrågan till årets riksdag.

Men, herr talman, då i dag dessutom barnpensionerna, bidragsförskotten och även folkpensionerna redan är indexreglerade finns det enligt min mening ingen anledning att längre undanta barnbidragen — barnbidragen som ju enligt samstämmiga uppgifter är den mest uppskattade formen av familjestödet och den stomme som vi skall bygga vidare på.

Herr talman! Av formella skäl kan jag inte yrka bifall till vår motion 390 i denna kammare och 317 i första kammaren, utan jag ber i stället få framställa följande yrkande, nämligen att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till riksdagen rörande indexreglering av de allmänna barnbidragen från den 1 juli 1965.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! I princip är det naturligtvis alldeles riktigt att, som fru Ryding anförde, de allmänna barnbidragen liksom andra sociala stödformer bör bibehålla sitt realvärde genom indexreglering eller på annat sätt. Av den redovisning som görs i utskottsutlåtandet framgår också att de allmänna barnbidragen tid efter annan har höjts med tanke på att de skall behålla köpkraftsvärdet. En sådan höjning har beslutats så sent som innevarande år.

Det har emellertid många gånger framhållits, bl. a. ifrån denna talarstol,

Indexreglering av de allmänna barnbidragen

att samhällets stödformer för barnfamiljerna är mycket mångskiftande. Det är faktiskt för närvarande svårt att få en klar bild av den samlade effekt, som de olika stödformerna har.

Det är i syfte att få en uppfattning om hur stödformerna verkar som det i februari i år har tillsatts en utredning som fått till uppgift, dels att göra en kartläggning och dels att studera stödformernas inbördes effekt på det familjepolitiska området.

I direktiven till utredningen framhålles bl. a., att de allmänna barnbidragen även i fortsättningen skall utgöra stommen i konsumtionsstödet, men en huvuduppgift för utredningen är också att undersöka effektiviteten av de olika stödformerna och pröva deras inbördes sammansättning och avvägning inom ramen för vissa alternativ för samhällets totala stöd åt barnfamiljerna. Familjestödet bör vidare enligt direktiven differentieras så att stödet sätter in, där behovet är störst.

Vi har i utskottet vågat förutsätta att när denna utredning tar itu med sitt rätt vittsyftande arbete, så skall den inte kunna gå förbi frågan om värdebeständigheten vare sig då det gäller de allmänna barnbidragen eller andra stödformer. Under sådana förhållanden har vi inte kunnat tillstyrka motionsyrkandet.

Jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att fru Ryding, som är en av motionärerna, i sitt anförande fann sig föranlåten att delvis ändra motionsyrkandets karaktär. I motionen föreslås, att riksdagen måtte besluta om en indexreglering av de allmänna barnbidragen att träda i kraft fr. o. m. den 1 juli innevarande år. Med utgångspunkt från detta yrkande har utskottet utarbetat sitt utlåtande. Nu föreslår fru Ryding, att riksdagen med anledning av motionerna skall besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ett förslag till riksdagen om indexreglering av de allmänna barnbidragen att

träda i kraft den 1 juli i år. Även om huvudsyftet är detsamma, så är innebörden av yrkandet dock något ändrad. För min del finner jag inte någon anledning att på grundval av det under debatten framförda yrkandet göra någon ändring av utskottets hemställan, som innebär att utskottet avstyrker motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Det är glädjande höra att herr Anderson i Sundsvall principiellt anser det riktigt att även de allmänna barnbidragen skall behålla sitt realvärde. Detta var ju anledningen till vår motion.

Jag vet att stödformerna för barnfamiljernas del är mångskiftande och att det kanske bör göras en översyn av de former vari stödet i fortsättningen skall utgå. Men såsom jag framhöll i mitt första anförande syftar vi med vår motion inte till att införa någon ny stödform eller att ta bort någon av dem som redan finns, utan vi önskar bara att det som bildar stommen i detta stöd och varom alla är överens skall göras mer bärkraftigt. Därför borde man, oavsett att utredningsarbete pågår, kunna indexreglera barnbidragen. Det är som sagt inte fråga om någon ny bidragsform.

Då utskottet tydligen inte för närvarande vill biträda vårt önskemål, skall jag till slut bara uttrycka den förhoppningen att frågan om de värdebeständiga barnbidragen med säkerhet kommer att behandlas av den utredning som nu arbetar. Herr Anderson sade att utskottet vågat förutsätta detta och var mer försiktig. Jag vill därtill också foga den förhoppningen att utredningen skall på detta avsnitt snabbt kunna komma fram till ett positivt ställningstagande.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Hastighetsbegränsning för motorbåtar, m. m.

dels ock på bifall till det av fru Ryding under överläggningen framställda yrkandet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till riksdagen rörande indexreglering av de allmänna barnbidragen från den 1 juli 1965; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10**Hastighetsbegränsning för motorbåtar, m. m.**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om dels hastighetsbegränsning för motorbåtar, m. m. dels ock registrering av båtar.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Det problem som vi nu har att ta ställning till sammanhänger med den ökade motorbåtstrafiken på insjöar och vissa andra vattendrag, vilken har i hög grad aktualiserat åtgärder beträffande småbåtstrafikens säkerhetsfrågor. Den starka ansvällningen av antalet fritidsbåtar — det finns nu över 500 000 sådana båtar — och det förhållandet att de flesta av dem kan köras med hög hastighet ökar riskerna med sjötrafiken och motiverar snara åtgärder i syfte att förhindra olyckor och motverka uppkomsten av olika slags sanitära obehag.

Småbåtstrafikens säkerhetsfrågor var före i riksdagen i anledning av proposition nr 94 för 1962 med förslag till sjötrafikförordning, vari bl. a. var intagen en allmän bestämmelse om ansvar för den som gör sig skyldig till vårdslöshet vid trafik till sjöss. I propositionen behandlades icke frågan om hastighetsbegränsning för motorbåtar i annan mån än vad som avsåg det av sjöfartsstyrelsen väckta förslaget om att den som inte fyllt 15 år icke skulle få

föra fartyg som gjorde högre hastighet än 10 knop.

Departementschefen ansåg emellertid att erforderligt material saknades för bedömning av detta förslag men förutsatte att sjöfartsstyrelsen, så snart underlag för en sådan bedömning förelåg, skulle inkomma till Kungl. Maj:t med förslag som kunde påkallas därav. Tredje lagutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 33/1962 i anledning av förevarande proposition bl. a., att vad gäller förbud för de lägre åldersgrupperna — i första hand barn under 15 år — den nuvarande friheten att föra snabbgående motorbåtar utgjorde ett faromoment för såväl de unga båtförarna som deras passagerare.

Svenska naturskyddsföreningen och Vattenvärnet berörde i skrivelse till Kungl. Maj:t av den 6 december 1964 de problem som nöjesbåtar kan ge upphov till i vissa sjöar och farvatten. I den skrivelsen säges att det inte finns mycket att invända mot normalt bruk av snabba motorbåtar i tillräckligt stora vatten, men att sådana båtar tyvärr i allt större utsträckning användes i små och trånga vatten, där båtföraren kör runt i hög fart, ofta med skidåkare på släp, och drar upp vågsvall. Genom detta okynnesåkande störs de badande eller skadas — vilket redan har hänt — samtidigt som skador uppstår på utlagda nät och fågellivet störes.

Det kraftiga motorbullret utgör också sanitär olägenhet och stör i hög grad de människor som bor vid eller söker sig ut till våra fritidssjöar. Numera kan man på en trailer eller på biltaket transportera en motorbåt till vilken sjö som helst som är åtkomlig från landsväg. Vid de flesta fritidssjöar som människor söker sig ut till kan de alltså drabbas av denna okynneskörning. Man har samma problem även i den inre och yttre skärgården.

De nämnda föreningarna påpekar i sin skrivelse att det med nuvarande lagstiftning inte är möjligt att komma till

Hastighetsbegränsning för motorbåtar, m. m.

rätta med denna motorbåtstrafik, som har påtagliga skadliga verkningar. Länsstyrelserna har emellertid vissa möjligheter att reglera trafiken. Så har också skett i Stockholms län, där länsstyrelsen efter yttrande av kungl. sjöfartsstyrelsen har infört en hastighetsbegränsning vid 5 knop i Rönningesjön i Vallentuna.

Detta kan synas vara en framkomlig väg men den torde inte vara tillräcklig för att stävja nämnda okynneskörning. Om båtkörningen sker i samband med spritförtäring, har myndighetsperson heller inte någon möjlighet att ingripa, eftersom lagen inte medger detta. Man hade väntat att 1957 års trafiknykterhetskommitté skulle lägga fram förslag om ansvar för onykterhet i sjötrafik — ett sådant förslag har tidigare bebådats — men enligt vad jag erfarit torde så inte komma att ske.

Herr talman! Jag har inte något yrkande, men jag vill understryka angelägenheten av att snabba åtgärder vidtages för att bringa ordning på trafiken på våra sjöar och vattendrag för att öka trivseln för de människor som bor där och för dem som på sin fritid söker sig dit. Detta har tredje lagutskottet, Svenska naturskyddsföreningen och Vattenvärnet uttalat, och jag instämmer helhjärtat häri. Det är också mycket angeläget att vi får mera enhetliga riktlinjer för åtgärder i detta syfte, och jag anser att en tillfredsställande lösning av dessa problem skulle bli lättare att åstadkomma, om länsstyrelserna av Kungl. Maj:t fick anvisningar om behandlingen av sådana frågor.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Det är som bekant inte första gången vi här i kammaren eller i tredje lagutskottet har denna fråga uppe till behandling, och vi är väl medvetna om att motorbåtstrafiken på våra vatten har väckt och väcker mycken irritation. Frågan är bara hur vi skall angripa problemet.

Faktum är att länsstyrelserna därvid-

lag har ganska goda möjligheter. På sina håll tillämpar man dem också. Aktiviteten på länsstyrelserna i det fallet är väl litet olika, men åtminstone i mitt hemlän — bl. a. i min hemkommun — har det utfärdats förbud mot att på vissa vatten exempelvis köra motorbåt som bogserar vattenskidåkare. Om länsstyrelserna utnyttjar möjligheterna därvidlag, så kan det göra mycket.

Vad beträffar frågan om åldergräns för den som vill föra motorbåt som gör mer än ett visst antal knop, så har vi även diskuterat den frågan tidigare, då vi behandlade ett förslag om en hastighetsgräns vid 10 knop. Men om man sätter en sådan gräns, så vill det till att man har en ganska bra kontrollapparat. Oftast är de nöjesbåtar som det här är fråga om försedda med utombordsmotorer. Båten är inte byggd för en motor som ger den en viss hastighet, t. ex. 5, 10 eller 20 knop. Ägaren kan hänga på en motor som ger båten en hastighet av 10 knop, men nästa vecka kan han byta ut den mot en annan som möjliggör 20 knop.

Detta är problem, som man enligt min mening får lösa så att länsstyrelserna stipulerar fartbegränsningar eller helt förbjuder motorbåtstrafik på vissa vatten.

Den andra frågan som behandlas i samma utskottsutlåtande gäller inregistrering av motorbåtar. Vi vet alla att det finns en stor mängd nöjesbåtar. Visst hade det varit bra för både båtägarna, myndigheterna och allmänheten om man kunnat få till stånd ett säkert inregistreringssystem, men det skulle bli kostsamt och besvärligt att hantera. Det är ju heller inte klart vem som skall ha hand om inregistreringen. Skall inregistreringen och registerföringen ske hos vederbörande tulldistrikt, liksom när det gäller fiskebåtar, hos länsstyrelsen eller på annat håll? Man har försökt att i någon mån komma till rätta med detta problem via frivilliga överenskommelser. Vi har ju en samarbets-

organisation som heter sjövettskommittén, där både fisket, sjöfarten och ägarerna till nöjesmotorbåtar har sina intressen företrädna. Jag tror att man skall se hur långt man kan komma med frivilliga överenskommelser innan man tar till obligatorisk inregistrering.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vad utskottet föreslagit.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande älgjakt m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 22 januari 1965 dagtecknad proposition, nr 19, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i propositionen utfärda bestämmelser beträffande användningen av älgskadefonderna och regleringsfonden, *dels* godkänna vad i propositionen förordats i fråga om älgavgift, *dels* ock godkänna vad i propositionen förordats om överförande av tillsynen över jakten och viltvården till statens naturvårdsnämnd.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 597 av herrar *Wikberg* och *Svanström*, likalydande med II: 694 av herr *Gustavsson* i *Alvesta m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om i vilken ordning och efter vilka grunder ersättning för person- och sakskada skulle utgå till trafikant som lede skada eller förlust genom en olyckshändelse i trafiken, orsakad

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

av att en älg eller ett rådjur plötsligt sprungit ut på vägen,

2) I: 634 av herr *Rönnerberg m. fl.* och II: 749 av herr *Lundmark m. fl.*,

3) I: 635 av herr *Karlsson, Helge, m. fl.*, likalydande med II: 750 av herr *Hedin m. fl.*,

4) II: 751 av herr *Hamrin* i Kalmar,

5) I: 636 av herr *Larsson, Nils Theodor*, likalydande med II: 752 av herrar *Jonasson* och *Börjesson* i Glömminge, vari bl. a. hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 19 måtte besluta att kostnader för värdering av älgskada finge täckas genom medel ur älgskadefond,

6) I: 638 av herr *Wikberg* och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, och II: 753 av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, i vilka likalydande motioner bl. a. hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 19 måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att komplettera den i propositionen föreslagna försöksverksamheten i fråga om reglerad älgjakt med en parallellt bedriven försöksverksamhet med allmän jakt i enlighet med vad i motionerna anförts, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att ovannämnda frågor rörande älgjakts utformning på nytt måtte underställas riksdagen för prövning, sedan erforderliga erfarenheter vunnits av försöksverksamheten,

7) II: 754 av herr *Lundberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 19 angående vissa frågor rörande älgjakt m. m.,

8) I: 637 av herr *Olsson, Erik*, och herr *Lundin*, likalydande med II: 755, av herr *Wikner m. fl.*, i vilka motioner hemställts, i första hand, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att försöksverksamheten med reglerad älgjakt ej genomfördes, samt, i andra hand, om detta yrkande ej skulle bifallas, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en kommitté tillsattes med den sammansättning och

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

med det uppdrag motionärerna skisserat och att erforderliga ekonomiska resurser ställdes till kommitténs förfogande.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. avslå motionen II: 754 samt motionerna I: 637 och II: 755, samtliga motioner såvitt avsåge försöksverksamhetens genomförande,

II. lämna motionen II: 754 i övrigt utan bifall,

III. lämna utan åtgärd motionerna I: 635 och II: 750 samt motionen II: 751 ävensom, såvitt avsåge ändringar i fråga om regleringen av älgjakten, motionerna I: 634 och II: 749 samt I: 636 och II: 752,

IV. i anledning av motionen I: 638 och II: 753, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala önskemål om att frågan rörande älgjakten utformning på nytt måtte anmälas för riksdagen, sedan erforderliga erfarenheter vunnits av försöksverksamheten med reglerad älgjakt,

V. med bifall till motionerna I: 597 och II: 694 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om i vilken ordning och efter vilka grunder ersättning för person- och sakskada skulle utgå till trafikant som lede skada eller förlust genom olyckshändelse i trafiken, orsakad av älg eller rådjur,

VI. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 636 och II: 752, såvitt desamma avsåge kostnader för värdering av älgskada, ävensom med avslag å nyssnämnda motioner, såvitt de i övrigt berörde förevarande punkt, samt motionerna I: 638 och II: 753, såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i utlåtandet utfärda bestämmelser beträffande användningen av älgskadefonderna och regleringsfonden,

VII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 634 och II: 749 samt I: 638 och II: 753, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

godkänna vad i utlåtandet förordats i i fråga om älgavgift,

VIII. lämna utan åtgärd motionerna I: 637 och II: 755 samt I: 638 och II: 753, samtliga motioner såvitt de ej behandlats i det föregående,

IX. godkänna vad i propositionen förordats om överförande av tillsynen över jakten och viltvården till statens naturvårdsnämnd, samt

X. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i anledning av propositionen anfört angående rätt till nedlagd älg vid viss licensjakt.

Reservation hade avgivits av herrar *Tågmark* och *Jonasson*, vilka ansett att utskottet under I. och IV. bort hemställa, att riksdagen måtte

I. med bifall till motionerna I: 637 och II: 755 samt i anledning av motionen II: 754, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att i propositionen framfört förslag beträffande försöksverksamhet med reglerad älgjakt ej måtte genomföras,

IV. lämna utan åtgärd motionerna I: 638 och II: 753, såvitt däri framförts yrkande om visst riksdagens uttalande i anslutning till förslaget rörande försöksverksamheten.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det är Kungl. Maj:ts proposition nr 19 som ligger till grund för detta utskottsutlåtande. I propositionen redovisas vissa överväganden beträffande älgjakten och dess bedrivande. Det framläggs ett förslag om försöksverksamhet i vissa län med s. k. reglerad älgjakt. Förutom detta förslag tar departementschefen upp flera för älgjakten bedrivande viktiga frågor. Dessa har dock egentligen inte direkt anknytning till den reglerade älgjakten — de kan lika väl ses isolerade i det system som vi för närvarande har. I detta senare avsnitt har jag heller ingenting att

erinna mot utskottets förslag. På den punkten har vi kommit överens.

När det däremot gäller den s. k. reglerade älgjakten har jag tillsammans med herr Tågmark i första kammaren reserverat mig för avslag på förslaget om en sådan försöksverksamhet. Jag har den uppfattningen att man kan nå lika bra resultat inom ramen för det system vi för närvarande har utan att tillgripa systemet med reglerade älgjaksområden.

Departementschefen säger i propositionen att älgstammen är i största laget inom vissa områden och att en minskning är motiverad. Men man måste också konstatera att det föreligger ett motsatt förhållande på vissa andra håll.

Detta är frågor som enligt min mening kan lösas inom det nuvarande systemet. Man kan ju medge längre eller kortare allmän jakttid eller ge licens på ett större eller mindre antal älgar till de jaktvårdsområden där licensjakt bedrivs. Vi behöver alltså fördenskill inga reglerade älgjaksområden.

Den s. k. reglerade älgjakten innebär enligt min mening ett väsentligt intrång i den fria älgjakt som vi nu har, och framför allt innebär den väsentliga fördelar för de stora markägarna på bekostnad av de mindre markägarna och dem som ingen mark har. Jag tycker nog att en ökad stimulans för de nuvarande jaktvårdsområdenas utbyggnad vore en betydligt bättre metod. Den metoden kan ju också bygga på frivillighet, och den torde ur alla synpunkter vara att föredra. Därmed löser man även andra jaktfrågor.

Därefter man nu beslutar om s. k. reglerad älgjakt får man två system. Jag hoppas att vi verkligen har tänkt oss in i den situationen. Vi får ett system för älgjakt och ett annat system för övrig jakt — det kan gälla jakt på småvilt, rådjur och mycket annat. Det kan inte vara rationellt att ha en sådan anordning. Man får en kostsam dubbelorganisation, som därtill blir ganska

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

osmidig. Detta kommer också såvitt jag kan förstå att försvåra bildandet av nya jaktvårdsområden.

Vi reservanter tror således mera på en utbyggnad av jaktvårdsområdenas verksamhet så att man får en enda organisationsform för all jakt. Vi är inte ensamma om denna uppfattning. Den delas av Jägarnas riksförbund, av RLF och säkert av de flesta jägare.

Vad kan vi då vinna på en dylik reglerad älgjakt? Ingenting, enligt min uppfattning. Den avskjutning som anses nödvändig kan vi få med det nuvarande systemet. Man kan heller inte, efter vad jag kan förstå, få en bättre biologisk avskjutning med det nya systemet. Jakten kan väl inte heller bedrivas säkrare. Finns det inga fördelar, varför skall man då gå över till detta system?

Får jag till sist bara säga, att våra övriga önskemål i fråga om älgjaktens bedrivande — beträffande skaderegleringar m. m. — har fått en mycket välvillig behandling i utskottet. Detta framgår också av utskottets utlåtande. Detta spørsmål som både kan och bör beaktas inom ramen för det system som vi för närvarande har behöver inte alls sättas i samband med s. k. reglerad älgjakt. Den reglerade älgjakten är således enligt min uppfattning onödig, och jag vänder mig därför emot den.

Det vore mycket mera att tillägga om alla dessa frågor, men jag skall inte uppta tiden längre.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen i vad gäller punkterna I och IV och beträffande övriga åtta punkter bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse jag noterar att vi på denna punkt har ett ganska enigt utskott. Att det gäller en mycket kontroversiell fråga om vittnar det förhållandet, att det väckts en stor mängd motioner, vilka skär tvärs över alla partigränser och i vilka

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

man redovisat ett stort antal yrkanden. Dessa motioner liksom reservationen med yrkande om avslag på vad utskottet hemställt illustrerar den splittring som föreligger.

Den huvudsakliga fråga som detta ärende gäller är den försöksverksamhet med reglerad älgjakt, vilken Kungl. Maj:t nu ifrågasatt. En sådan försöksverksamhet kan Kungl. Maj:t igångsätta utan att alls behöva anmäla den för riksdagen. Endast för den händelse Kungl. Maj:t vill använda medel över vilka riksdagen har att besluta behöver man gå till riksdagen i denna fråga.

Såvitt jag förstår har Kungl. Maj:t varit mycket försiktig på denna punkt. Kungl. Maj:t har uttalat att man innan denna försöksverksamhet över huvud taget igångsättes ytterligare skall överse formerna för densamma. Utskottet har å sin sida menat att frågan, sedan erfarenheter har vunnits av försöksverksamheten, på nytt bör anmälas för riksdagen. Verkligheten är alltså den, att innan någonting av större räckvidd kommer att genomföras får riksdagen möjlighet att än en gång pröva de erfarenheter som har vunnits och ge Kungl. Maj:t de råd som kan anses vara påkallade i anledning av försöksverksamheten.

Därmed tycker jag för min del att ganska långt gående önskemål om kontroll etc., enligt de nya signaler som här hörts, bör kunna vara tillgodosedda, och jag skall därför inte tala mer om detta.

Men låt mig säga några ord om en speciell fråga som omnämnts i propositionen, nämligen kronhjortarnas framtida öde. Jag hoppas att den frågan kan avgöras utan dröjsmål. Utskottet har också framhållit önskvärdheten av att så sker.

Var och en som har tillfälle att se vilka skador kronhjortarna kan åstadkomma, framför allt på skog, måste bli betänksam. Å andra sidan finns det ju ett klart intresse av att kronhjorten inte

helt utrotas. Jag förmodar emellertid att det är möjligt att genom inhägnade reservat förhindra att kronhjortarna åstadkommer skador på skogen, samtidigt som på så sätt en både vacker och sällsynt djurart kan bevaras i den svenska faunan.

Frågan har varit föremål för utredning under ett par års tid. Kanske är det ändå som departementschefen säger naturligt att den utreds ytterligare, men skall frågan övervägas än en gång bör utredningen, anser jag, påskyndas så mycket som möjligt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag vill först understryka att den fråga som vi nu behandlar inte är en politisk fråga. Införande av reglerad älgjakt i vårt land har diskuterats ingående under många år, framför allt bland skogsägare, skogsfolk och särskilt älgjägare. Det kanske finns många i denna kammare vilka inte har något större intresse för älgjaksfrågan och inte riktigt har satt sig in i vad begreppet reglerad älgjakt innebär. Det har även visat sig att det på andra håll råder stor begreppsförvirring på detta område.

Jag vill personligen påstå att vi haft reglerad älgjakt ända sedan början av 1920-talet, vilken tagit sig uttryck dels genom totalfredning, dels genom totalförbud på älgko, dels genom kalvförbud och dels genom begränsning av antalet lovliga jakt dagar.

Att nu använda begreppet reglerad älgjakt anser jag därför vara missvisande. Jag vill påstå att det som man nu vill införa är obligatorisk licensjakt och ingenting annat. Men såsom kammarens ledamöter kanske känner till är ordet licensjakt ej populärt bland flertalet älgjägare i vårt land, och det är troligen detta som bidragit till att man ändrat namnet på denna jaktform.

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

I Norge och Finland har man infört ungefär samma system som på försök skall prövas här, och detta innebär licensjakt och ingenting annat.

De bestämmelser som nu gäller avser dels älgjakt under allmän jakttid, dels älgjakt under särskild jakttid. I Norrland samt i de fem i nordvästra Dalarna belägna kommunerna Älvdalen, Lima, Transtrand, Särna och Idre äger älgjakten rum under september, som regel med början på månadens andra måndag. I övriga delar av landet börjar älgjakten i regel andra måndagen i oktober.

Under den allmänna jakten gäller med undantag av vissa länsområden förbud att fälla årskalv efter älg. Den allmänna jakttidens längd varierar för olika delar av landet i allmänhet mellan två och sex dagar. Länsstyrelsen kan på förslag av en s. k. älgskadenämnd utsträcka den allmänna jakttiden med högst tio söckendagar i områden, där särskilda åtgärder är nödvändiga för att hålla efter älgstammen. Länsstyrelsen kan under sådana förhållanden också medge att årskalv efter älg får fällas under allmän jakttid.

Den älgjakt som bedrivs under särskild tid är den s. k. licensjakten. För att få bedriva licensjakt måste man i Norrland bilda ett jaktvårdsområde om cirka 1 500—2 000 hektar, inom vilket man begär att få skjuta ett visst antal älgar.

Som grund för licensgivningen beträffande den normala licensjakten framhålles främst jaktvårdssynpunkter. Licensjakten beviljas normalt för högst en månad. Det påpekas dock att tiden kan utökas utöver en månad om den växande skogen tillfogats mera omfattande skador av älg. Inom licensområdet kan man även få tillstånd att fälla årskalv.

När nu dessa två jaktmöjligheter finns — allmänna lovdagar och licensjakt — anser jag det vara onödigt att skapa en helt ny jaktform. För att

vara riktigt uppriktig vill jag nämna — jag har sagt samma sak tidigare i första kammaren — att jag inte heller är så värst tilltalad av den licensjakt som nu bedrivs. Denna jakt gynnar de stora markägarna och missgynnar de mindre. Jag anser att man kan reglera älgstammen vad gäller både antal och kvalitet genom att endast jaga under de allmänna lovdagarna. Man kan t. o. m. utsträcka licensjakten några dagar i september och oktober.

Jag vill nämna att det för närvarande pågår en ganska omfattande jaktvård som är helt frivillig. Man har — alltså utan tvång — bildat jaktklubbar, man har gått samman i jaktvårdsområden m. m. De organisationer som sköter jakten borde, anser jag, ägna sig mera åt propaganda och upplysning om jakten och jaktvården än åt lagparagrafer och tvångsdirigering. Om de gjorde detta skulle ett ännu bättre resultat nås.

Vad som nu i första hand föreslås är en dyrbar försöksverksamhet med reglerad älgjakt i vissa län. S. k. älg-nämnder skall tillsättas inom kommunerna, och de som är verksamma inom dessa älg-nämnder måste ju avlönas. Det förvånar mig att inte riksdagen får fatta beslut om dessa ting. Men tanken är säkerligen att så småningom reglera älgjakten i hela landet, och då kommer det att kosta ännu mera. Sedan denna jaktform helt genomförts kommer nästa framställning med säkerhet att omfatta all jakt. Det brukar ju sägas, att om man räcker någon ett finger så tar han till slut hela handen.

Vad innebär nu detta förslag? Som jag ser det kommer först och främst all älg att fridlysas och tillstånd till jakt på älg endast att lämnas dem som har tillräckligt stora marker för att — som det heter — kunna bedriva älgvård. Härvidlag är det inte fråga om några små arealer, utan minimi-arealen torde röra sig om 500—1 000 hektar. De som har mindre arealer

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

måste gå samman med andra och bilda älgjaksområden.

Det har förutsatts att detta skall ske frivilligt. Men om en mindre markägare har sitt skifte intill en större skogsägare, exempelvis ett bolag, och bolaget vägrar att ta med honom i älgjaksområdet, så blir han utestängd. Någon menar kanske att vederbörande då får försöka gå samman med den andra grannen. Men hur blir det om den grannen säger på samma sätt som bolaget, d. v. s. vägrar? I så fall är denna markägare utestängd från älgjakt, trots att han kanske har 100 hektar skogsmark.

De som vill opponera sig mot mitt resonemang kommer naturligtvis att hänvisa till s. 167 i betänkandet »Älgfrågan». Den saken skall jag emellertid be att få återkomma till något senare.

För att den markägare som jag talat om skall få komma med i ett älgjaksområde måste han underkasta sig de större markägarnas intressen. Och hur skall det bli med ännu mindre markägare och de som inte har någon mark alls? De kommer troligen att bli helt utestängda.

Detta kan väl ändå inte vara något att rekommendera i vårt välordnade demokratiska samhälle, och jag hoppas livligt att de styrande inte enbart lyssnar på bolagsherrar, godsägare och övriga storskogsägare då det gäller jaktfrågorna utan även tar hänsyn till det stora flertalet jägare, som har små marker eller ingen mark alls. Det är framför allt dessa som är motståndare till den reglerade älgjakten.

Vi har cirka 275 000 jägare i vårt land. Av dessa är cirka 65 000 medlemmar i Svenska jägarförbundet. Om dessa medlemmar skulle uttala sig för en reglerad älgjakt, vilket naturligtvis inte torde bli fallet, så skulle det betyda att en liten minoritet av jägarna i landet diktatoriskt bestämmer för det stora flertalet. Vi har i vårt land kommit ifrån herremansstyre på olika områ-

den, och det finns ingen anledning att införa det på jaktens.

Jag skall nu övergå till att tala något om 1955 års jaktbetänkande. Jag anser att 1955 års omarbetade betänkande innehåller en rad antaganden och påståenden, vilka icke bevisas genom något utredningsmaterial. Jag skall här försöka redogöra för en del av dessa påståenden.

Utredningen framhåller, att skadeskjutningarna kommer att minska avsevärt om en fullständig reglering av älgjakten genomförs. Vi har haft älgjakt under särskild jakttid sedan 1931 och under den tid som gått sedan dess borde det ha varit möjligt att studera denna fråga. Det har emellertid inte gjorts något försök att åstadkomma en sådan utredning, ehuru det skulle ha varit värdefullt om ett sådant material hade framlagts.

Jag känner till en utredning som jämfört skottskador på älgar som skjutits under licensjakt med skottskador på älgar som skjutits under allmän jakt. Denna jämförelse redovisas i nr 1:1962 av Svensk Jakt. Utredningsmannen konstaterar att man icke kunnat påvisa någon skillnad; djuren är lika dåligt skjutna, vare sig de skjutits under allmän jakt eller under licensjakt. Det skulle för övrigt vara märkligt om skadeskjutningarna minskade enbart därför att man övergår till licensjakt. Skjutskickligheten är beroende av flera faktorer. Framför allt spelar nerverna in, och ytterst är det människan bakom geväret det kommer an på. Det är tyvärr så att det under licensjakten inträffar lika många — om inte fler — skadeskjutningar som under den allmänna jakten. Detta torde till stor del bero på de s. k. representationsjakterna och på att licensjakten på ett helt annat sätt än den allmänna jakten skapar möjligheter för tillfällighetsjägare — eller vad man skulle kunna kalla för söndagsjägare — att delta.

Utredningen framhåller även att an-

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

talet olyckor skulle kunna nedbringas genom licensjakt. Man har inte lyckats prestera någon utredning som visar att de flesta olyckorna inträffar under den allmänna jakten. Det har dock kunnat konstateras att licensjakten ingalunda är olycksfallsfri. Den enda dödsolycka som inträffat i Gävleborgs län under de senaste 20 åren hände — om jag är rätt underrättad — under en licensjakt för några år sedan. Vid denna jakt hade man jaktledare. Även i Jämtland har det inträffat dödsolyckor under licensjakt de senaste åren. Dessa olyckor får säkert tillskrivas nerverna och följaktligen den mänskliga faktorn. En ändrad lagstiftning kan knappast eliminera det lilla antal olyckor som inträffar. Härför behövs nog andra åtgärder.

Utredningen anför den biologiskt riktiga avskjutningen som ett av skälen för en reglerad älgjakt. Man har emellertid inte redovisat någon utredning som ger vid handen att det är någon skillnad i könsfördelningen när det gäller djur som skjuts under allmän jakt jämfört med dem som skjuts under licensjakt. En sådan jämförelse skulle för övrigt, såvitt man kan se, utfalla till nackdel för licensjakten. Ur domänstyrelsens rapport över antalet fällda djur kan utläsas att det skjuts procentuellt fler tjurar, en lika stor procent kor och ett procentuellt sett mindre antal kalvar under allmän jakt än under licensjakt. Detta visar att de jägare som deltar i den allmänna jakten känner väl så stort ansvar för älgstammens vård och fortbestånd som licensjägarna.

Det är för övrigt felaktigt att över huvud taget dra in de olika jaktformer — licensjakt eller allmän jakt — när man diskuterar orsakerna till älgstammens degeneration respektive tillväxt. Ytterst är det väl jaktutövaren som är ansvarig för älgstammens vård. Att en jaktutövare kan vårda sin älgstam, trots att han endast jagar under allmän jakttid, visar ett otal frivilliga

begränsningar i älgavskjutningen som förekommer inom jaktklubbar, jaktvårdsföreningar, jaktvårdsområden och andra frivilliga sammanslutningar inom länet. Exempel på motsatsen kan man få inom de sammanslutningar som bedriver licensjakt. Det kan för övrigt konstateras att denna jaktform kommer till användning endast av den anledningen att man vill försäkra sig om ett tillräckligt antal djur — helst så stort antal som möjligt. Jag skall inte bestrida att det förekommer s. k. skiftesjakt, där enstaka jägare sitter och passar för att skjuta så många djur som möjligt. Men det är endast en bråkdel av jägarna som bedriver denna form av jakt. Att genom ett införande av reglerad åtgärd låta hela jägarkåren få lida för detta är att använda större våld än nöden kräver.

Talet om den s. k. hetsen under allmän jakt är endast en konstruktion av förespråkarna för reglerad älgjakt. Det är enligt mitt förmenande tvärtom så, att ju längre jakttid vi har, desto större oro skapas det i skogen; en kort jakttid hinner djuren knappt märka.

Utredningens nu framlagda förslag synes vara ett klart underkännande av jaktvårdsområdenas och frivilliga organisationers vilja och förmåga att själva ta vård om sin älgstam till nytta både för jägare och naturälskare. Detta framstår som synnerligen oförsynt om man tar i betraktande den stora förbättring av älgjakten som skett under de senaste åren. Man kan härvidlag peka på två omständigheter: dels nykterheten, som under älgjakten numera är nära nog hundra procentig, dels det ivriga träningsskyttet. Detta visar att rikets jägare lägger sig vinn om att skapa bästa möjliga förutsättningar för en human älgjakt.

Utredningen hävdar vidare att meningen icke är att ta ifrån någon hans rätt att jaga älg, utan endast att fridlysa älgen och på detta sätt tvinga in jägaren i samverkan med grannarna.

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

Man kan ju fråga sig vad jakträtten är värd, om djuren är fridlysta.

Utredningen har glömt en stor del av landets jägare, nämligen de marklösa, vilka uppgår till ett mycket betydande antal. Deras möjlighet att i fortsättningen utöva älgjakt har icke behandlats med en enda rad i betänkandet. Med kännedom om vad som förekommer inom de nuvarande jaktvårdsområdena i denna fråga kan man dra slutsatsen att tätorternas jägare icke lär komma att få stora möjligheter att i fortsättningen utöva älgjakt.

Jag läste för en tid sedan en tidsningsartikel där en gammal man som jagat i 40 år uttalade: »Det nya systemet är tungrott, och jag är glad över, att jag är så gammal att jag kan lägga älgstudsaren på hyllan om det nya förslaget går igenom. Licensjakten i det nya förslaget uppmanar till tjuvjakt.» I detta uttalande vill jag instämma.

Den allmänna älgjakten har obestriddliga fördelar, som t. ex. att gemene man har lättare att deltaga i den på grund av att den är koncentrerad till ett bestämt antal dagar under en bestämd tid; det är nämligen icke alla förunnat att så bestämma över sin tid att de kan få ledigt när som helst eller med hur kort varsel som helst. Den allmänna älgjakten har dessutom den fördelen att den ger allmänheten tillträde till skogen under maximalt lång tid av året. En hel månads reglerad älgjakt kommer att innebära stora inskränkningar i bär- och svampplockares, orienterares och övriga naturälskares rättighet att vistas ute i vår fria natur.

Under den senaste tiden har det enligt tidningarna blåst upp storm omkring det nya jaktförslaget. Jag ställer därför frågan: Är det något av de län som anmält sig som försökslän som har tillräcklig majoritet bland jägarna för att kunna genomföra detta försök?

Jag är medveten om att vi måste värna om vårt villebråd. En skog utan

villebråd är som en kropp utan själ. En god jägare bör vara en god jaktvårdare även utan tvångsdirigering.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till reservationen som i detta avseende sammanfaller med motion II: 755 och I: 67, där vi hemställer att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att försöksverksamhet med reglerad älgjakt ej genomföres.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Älgjaksfrågan är som många jaktfrågor av den brännande natur som kan sätta känslorna i svallning. Det visar bl. a. det faktum att jordbruksutskottet höll på att behandla denna fråga i två hela dagar, vilket är mer än något annat ärende tagit i anspråk såvitt jag vet. Det finns därför anledning att behandla frågan varsam och att söka lösa problemen i samråd med markägare och övriga jakt- rättsinnehavare och att inte vidtaga åtgärder som helt strider mot berörda parter uppfattningar och berättigade intressen, vilka därtill kan variera ganska mycket i olika delar av landet.

Jag vill gärna erkänna att jordbruksministern att döma av proposition nr 19 tycks vara beredd att ta största möjliga hänsyn till olika intressen, bl. a. genom att göra en översyn av förslaget om försök med reglerad älgjakt. I motsats till herr Wikner anser jag att det är riktigt att utvidga och liberalisera licensjakten, som jordbruksministern föreslår och vilket för övrigt också redan har skett i viss utsträckning på många håll i vårt land.

Det motiv som anförts — att man på det sättet skulle kunna minska älgstammen — ställer jag mig däremot litet tveksam till. För det första är uppgiften om att älgstammen för närvarande ökar relativt snabbt av allt att döma föråldrad. Mycket talar för att i de flesta delar av vårt land älgtillgången under de senaste åren minskat. För det andra torde det effektivaste

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

sättet att minska älgstammen vara att öka den allmänna jakttidens längd. Vill man radikalt minska stammen kan man samtidigt ta bort kalvförbudet; det är en kraftigt återhållande faktor vid avskjutningen. Men den vägen anser jag vara alldeles felaktig, då man härigenom inte kan åstadkomma en biologiskt riktig beskattning av älgstammen. Utgångspunkten för alla resonemang om älgjakten måste vara att, som departementschefen säger, »det är angeläget att i landets fauna allttjämt ingår en livskraftig älgstam». Allmänheten och älgjägarna har här ett gemensamt intresse.

Härtill kommer att älgjakten också är en fråga av ekonomisk natur — för att inte säga nationalekonomisk natur. Varje år skjuts i vårt land ungefär 30 000 älgar. Värdet av dessa älgar torde överstiga 25 miljoner kronor. Hur stor stammen skall vara måste bestämmas med hänsyn till vilka skador vi kan tolerera på gröda, på skog och i trafiken. Men en lämpligt avvägd älgjakt kan innebära att vi har möjlighet att hysa en större älgstam än som eljest skulle vara fallet.

Jag vill peka på utskottets värdefulla rekommendation att ändra bestämmelserna så att jakträttsinnehavaren kan få behålla älg som han får tillstånd att fälla på grund av särskilt stora skador på skog. Den bestämmelsen finns nu när det gäller s. k. havreälgar, och jag tror att den är riktig. Erfarenheterna har visat att man genom att skjuta en enda älg kan skrämma bort en hel älgflock, som under vintern samlats inom ett område med ungskog av tall och där de kan göra väsentlig skada. Det borde därför vara möjligt att i särskilda fall ge tillstånd att skjuta älgar under vintern i stället för under den annars normala tiden. Detta kan gälla markägare som har mycket känsliga skogskulturer.

Men det är inte bara stammens storlek som är av intresse utan också dess kvalitet. Genom en alltför hård beskatt-

ning inom vissa områden, speciellt av lämpliga avelsdjur, har stammens kvalitet påverkats i negativ riktning under senare år. Tyvärr skjuts fortfarande i alltför stor utsträckning kalvförande kor. Under allmän tid råder som regel kalvförbud, och det innebär att kalvarna, som skulle behöva ha vård av älgkon under vintern, lämnas ensamma. De blir då eftersatta i sin utveckling. Samtidigt beskattas tjurarna hårt. Ofta finns över huvud taget inte några äldre tjurar kvar inom stora områden, och det är även ont om unga tjurar. Älgen har till skillnad mot rådjuren en mycket kort brunsttid, och normalt hinner en älg inte betäcka mer än ett par kor. Följden blir att en del kor inte alls blir betäckta, andra kanske av egen avkomma, och detta medför en degeneration av stammen som är tydligt märkbar i många delar av vårt land. Det innebär bl. a. lägre slaktvikter. Det finns exempel från ett stort skogskomplex i mellersta Sverige. Man har där vidtagit den åtgärden att inte skjuta äldre tjurar under en rätt lång period. Därvid har man kunnat konstatera en ökning av slaktvikten på ettåringarna med mellan 20 och 25 procent. Gallkornas antal som förut uppgick till en på fyra har minskat, och det finns nu knappast några.

Det går alltså att bedriva en biologiskt riktig älgjakt som ger positivt resultat, och det finns anledning att försöka åstadkomma en förbättring i de förhållanden som nu råder. Det kan vara bra på vissa håll, men i stort behövs en ändring. Vägen går enligt min mening över en ökning av licensjakten. Genom den längre tiden får man större möjlighet att välja lämpliga djur. Jakten blir lugnare och därtill får man en rättvisare fördelning av bytet. Under allmän jakt får man nu skjuta hur många älgar som helst. Det är ganska naturligt att jakträttsinnehavaren utnyttjar sina möjligheter och skjuter vad han kommer över. Detta gäller i synnerhet innehavare av mindre marker. Han resone-

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

rar som så: Skjuter inte jag så skjuter grannen. Men när man på en mycket liten mark är efter år skjuter fler älgar på grund av att det är en bra älgväxel eller på grund av att älgarna lockas till aptitlig gröda — ja, då kan man inte tala om någon rättvisa gentemot grannarna, vare sig dessa är stora eller små.

Jag kan lämna ett extremt exempel från mitt eget hemlän, där man på en fastighet av 17 hektar varje år normalt skjuter flera älgar. År 1962 nedlades inte mindre än 7 och i höstas 5, varav en kalvförande ko.

1949 års jaktutredning anser att man skall lösa älgjaksfrågan genom en fullständig reglering. Jag är liksom herr Wikner litet kritiskt inställd till de förslag som har lagts fram, även om jag anser att han gjorde sig skyldig till betydande överdrifter i sin kritik.

Som jag sade i inledningen är det glädjande att departementschefen ändå kommer att göra en översyn av detta förslag och ta hänsyn till den kritik som riktats mot detsamma. Jag vill också med tillfredsställelse hälsa att utskottet i anledning av motionen av herr Larsson i Norderön rekommenderat att riksdagen på nytt får frågan redovisad sedan försöksverksamheten givit erforderliga erfarenheter.

Bland älgjägare har man frågat sig om det över huvud taget är nödvändigt med en reglerad älgjakt i enlighet med de förslag som hitintills lagts fram. Det är mot denna bakgrund som det s. k. sörmlandsförslaget har vuxit fram. Det utformades första gången 1955 och har efter hand rönt allt större uppskattning inte bara i länet utan också långt utanför länets gränser. Länets jaktvårdsförening och länsstyrelsen i Sörmland stöder helt förslaget, och det finns också många representanter för organisationer, vilka står i motsatsförhållande till Svenska jägareförbundet, som stöder det, vilket jag anser vara enbart till fördel för förslaget. Styrelsen för Sörmlandsdistriktet av Landsbygdens jägare

förklarade för kort tid sedan att deras förbund helt ställer sig bakom detta förslag. År 1963 hade vi ett stort offentligt möte, vilket arrangerades av Sörmlands läns jaktvårdsförening. Samtliga närvarande anslöt sig till detta förslag, och bland dem fanns flera framstående representanter för såväl Landsbygdens jägare som Jägarnas riksförbund och särskilt inbjudna företrädare för RLF.

Förslaget är redovisat i en fyrtipartimotion, I: 635 och II: 750, och det är mycket enkelt. Det innebär att all jakt skall bedrivas på licens med liberala bestämmelser. Propaganda skall sättas in för att på helt frivillig väg förmå markägarna att ansluta sig till älgjaksområden, där man kan bedriva en god älgvård. Jakten skall ordnas så att varje markägare har rätt att genom generell licens under fem dagar fälla en älg. Han kan göra det själv eller genom någon annan person. Den som ensam eller tillsammans med en granne disponerar en areal överstigande 200 hektar — området kan kanske vara olika i olika län — skulle kunna få licens under längre tid, 30 dagar, för att fälla en eller flera älgar beroende på tillgång. Ansökan skulle liksom nu lämnas in till länsstyrelsen, som remitterar förslaget till länets jaktvårdsförening, vilken senare kommer in med sin bedömning till länsstyrelsen. Om någon överklagar länsstyrelsens beslut, träder älgskadenämnden till innan det blir slutgiltigt beslut från länsstyrelsen.

Förslaget tycks indirekt ha påverkat i synnerhet Svenska jägareförbundet, vilket framgår av förbundets skrivelse till 1949 års jaktutredning, där man ansett att den som absolut inte önskar ingå i ett älgjaksområde i sista hand skall få tillstånd att fälla en älg under kortare tid. Det är ändå en betydande skillnad mellan jaktutredningens förslag, även om man skulle acceptera tillägget från Svenska jägareförbundet, och sörmlandsförslaget, som på ett mycket smidigare sätt och på frivillig

väg leder till en reglering av älgjakten som inte är alldeles fullständig men som jag ändå tror skulle bli fullt tillfredsställande. Under alla förhållanden vore det värdefullt om vi finge pröva ett sådant förslag.

Av jordbruksutskottets utlåtande framgår på s. 8, att man är mycket positivt inställd till en prövning av förslag som vunnit allmän ankläng. Det heter där:

»Innan försöksverksamheten påbörjas, avses formerna för denna ytterligare komma att prövas av Kungl. Maj:t. Det bör härvid öppnas möjlighet att pröva annat system för älgjakt än det i propositionen föreslagna om det inom något län finns ett allmänt önskemål härom. Utskottet, som i princip finner det lämpligt att försöksverksamheten bedrivs efter olika system, utgår från att de i angivna motioner framförda synpunkterna och önskemålen rörande verksamhetens utformning kommer att i möjligaste mån beaktas av Kungl. Maj:t vid frågans vidare handläggning. Med hänsyn härtill synes någon åtgärd från riksdagens sida i anledning av vad i motionerna härutinnan anförts ej vara nödvändig.»

Mot bakgrund av denna skrivning förutsätter jag att vi i Sörmland kommer att få pröva vårt förslag och att vi därigenom kommer att kunna bidra med erfarenheter, som kan vara värdefulla för framtiden när man definitivt skall bestämma hur älgjakten skall ordnas här i vårt land. Med hänsyn till detta har jag, herr talman, också kunnat ansluta mig till utskottets utlåtande även när det gäller frågan om reglerad älgjakt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Elmwall* (cp).

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag tar inte till orda i egenskap av jägare ty under de senaste

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

40 åren har jag inte gått i skog och mark med gevär på axeln.

Anledningen till att jag tar till orda är i stället den att vår jaktlagstiftning inte tar hänsyn till de folkgrupper som jag representerar. Jaktlagstiftningen har efter hand sökt att utestänga inte bara jordbrukarbefolkningen utan i allt större utsträckning även industriebefolkningen. Det kan självfallet vara ganska lätt för oss som kommit i en ekonomiskt bättre situation att glömma, att det svenska samhället inte bara består av stora inkomstagare och stora markägare utan även av personer med begränsade inkomster, mindre markägare och sådana som helt saknar mark. Också dessa borde ha möjligheter att få sina rättigheter beaktade.

Men det är inte bara vi människor som har rätt till naturen. Också djuren har en rätt till naturen. Det kan inte vara rimligt att vi skall störa djurlivet under längre tid än vad vi nu gör.

Någon säger kanske att här är det bara fråga om ett djur, älgen, och att det väl inte spelar någon roll om jakttiden är en vecka, en månad eller ännu längre eller om vi jagar i vintertid, i skarsnö etc. Det borde emellertid ha räckt med att vi införde den s. k. rätten att gå över till grannens mark för att fullborda slakten av ett skadat djur. De tragedier som utspelas i dessa utmarker tycker jag är tillräckligt sorgliga.

Det finns en ytterligare sak att ta hänsyn till i detta fall. Vi har genomfört en längre semester, fått ökad fritid och fått en naturvårdslag som vi alla hoppas mycket av. Är det då rimligt, bara för att några jägare inom ett jägarförbund tycker att det är trevligare att gå i markerna och strosa ungefär en månad eller mera i stället för den kortare tid som förut gällt, att alla andra intressen skall vika? Jag kan inte förstå en sådan lag. Jag kan inte heller förstå hur jordbruksministern, som ändå har varit socialt intresserad och företrädar

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

en grupp människor som vi har skyldighet att ta hänsyn till, har kunnat vara med om att medverka till ett sådant lagförslag. Är det männe andra krafter vilka regeringen inte kan övervinna som har drivit fram detta förslag?

Jag vill också erinra om den utveckling som ägt rum på detta område. Den enskilda äganderätten har alltmör omgärdats men denna gränsdragning har alltid gått i den riktningen att den blivit till fördel för dem som mycket har. De som haft litet har ständigt fått sitta emellan i detta sammanhang.

Nu vill jag erinra om en kretsgång i detta avseende. Den 25 juni 1462 förbjöds bönderna att jaga på egen mark. Jakten skulle förbehållas kungen och givetvis frälsemännen. Förbudet upprepades av Johan III och infördes i adelsprivilegierna 1612 och 1617 samt i 1664 års jaktstadga. Bönderna fick rätt att jaga på egen mark 1789. Nu skulle jag vilja fråga: Är det meningen att med denna lagstiftning införa ett nytt kungligt regal? Givetvis kan man säga att privilegierna och de som skall ha nytta av dem nu blir annorlunda. Det kanske inte blir speciellt adeln och därmed likställda som skall ha nyttigheterna utan andra. Är det meningen att liksom skilja ut jakten från äganderätten, har jag självklart ingenting emot att staten återtar den rätten. Men då måste vi också se till att vi icke ger jakträtt endast åt dem som mycket har eller som tillhör en viss privilegierad grupp.

Jag vill, herr talman, bara understryka att jag inte kan förstå varför man nu är så angelägen att ställa till så, att vi får oljud i skog och mark och att vi inte skall få gå i fred under en tid när i varje fall de som bor på landsbygden men även de som bor i tätorterna önskar vistas ute i markerna.

Jag tillhör visserligen inget jägarförbund, men jag har ändå den uppfattningen att det hade varit önskvärt att de båda jägarförbunden behandlats lik-

artat. Det är riktigt att Jägarnas riksförbund betraktas som arbetarnas och småböndernas förbund, men det kan väl i en demokrati inte anses lämpligt att säga att dessa grupper skall ställas utanför.

Men, herr talman, det finns väl ingen anledning att i dag gå in på någon längre diskussion om detta. Jag har yrkat avslag på hela propositionen därför att jag tycker att vissa demokratiska regler och rättigheter måste beaktas även i fråga om jakten. Men framför allt vill jag ha lugn och ro i skogen för djuren under den kanske mest känsliga tiden och även för människorna.

Nu säger man att man vill skjuta ut det överflöd av älg som finns. När jag för några år sedan resonerade om älgjakt, gjorde man gällande att jag ville få bort faunan i skogen. Nu har man helt plötsligt kommit fram till att vi har alldeles för mycket älg. Om bonden eller arbetaren hade fått den vanliga älgtiden förlängd med en dag, hade man kunnat få den önskade avskjutningen.

Man säger också att man vill ha en förbättring av själva stammen. Om vi skulle se efter var de här fina älgkronorna sitter någonstans, skulle vi troligen finna dem hos sådana som tillhör Svenska jägareförbundet. Det är ju en jakttrofé som man har ansett vara speciellt stilig. Jag har svårt att tänka mig att några avelssynpunkter skulle kunna tillgodoses genom jakt. Det har också sagts att man, på samma sätt som på andra områden, genom seminverksamhet skulle kunna blanda upp den svenska älgstammen med älgstammar i Amerika eller annorstädes. Jag tror inte alls att den argumenteringen är så övertänkt som man kanske borde kräva.

I Uppland har vi under många år haft en rik älgstam, och nu är det verkligen ganska tråkigt att komma ut i naturen och finna att älgbeståndet har minskat på ett sådant sätt att det hör till sällsyntheterna att man möter en älg. Tyvärr är det så, att de som skall ange

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

antalet älgar, de se oerhört många älgar. Jag vet inte vad det är som påverkar sinnet, men i varje fall ser inte vi andra, som älskar naturen, på samma sätt.

Herr talman! Jag skulle vilja yrka bifall till min motion, men jag ansluter mig till reservationen och hoppas att kammaren vill ge uttryck för den bestämda mening som däri framförts. Det sades här av utskottets företrädare att statsrådet inte behöver fråga riksdagen, men jag skulle tro att den nuvarande jordbruksministern ändå tar hänsyn till vad riksdagen vill, oavsett om han strängt taget inte behöver fråga riksdagen. Jag tror att det är klok politik i en demokrati.

Herr von SYDOW (h):

Herr talman! Det sades om ett annat ärende som vi nyss behandlade här i kammaren, att det kanske inte var en särskilt stor fråga. I och för sig skulle man kunna säga detsamma om det ärendet som vi behandlar just nu. Men vi vet — och det har vi också hört — att en stor del av svenska folket sedan urminnes tider varit livligt intresserad av älgjakt, och att det här rör sig om ett fält där det finns en hel del spänningar har vi också fått erfara i dag. Från dessa synpunkter försvarar ett sådant ärende naturligtvis sin plats vid riksdagens överläggningar.

Jag har varit ute och »luffat» i skogen åtskilligt. Till skillnad mot herr Lundberg måste jag säga att jag just under de senaste 40 åren ofta haft ett gevär med mig. Efter de erfarenheter jag har gjort i fråga om älgjakt — i mitt fall rör det sig alltså om fyra decennier eller något mera bakåt i tiden — skulle jag vilja instämma med herr Wikner, att det i mångt och mycket har blivit bättre. Den alltför trogne följeslagare som var med vid älgjakterna i forna dar och som hette brännvinet, den kompisen får numera stanna hemma, och jag tror det är riktigt som herr Wikner sade, att detta gäller hundraprocentigt.

Tack vare all den upplysningsverksamhet som bedrivs av alla våra jägarsammanslutningar och föreningar och jaktvårdsföreningar och även tack vare — och inte minst — det mycket energiska, entusiastiska och kunniga arbete som nedlägges av våra jaktvårdskonsulenter i såväl allmän som enskild tjänst har exempelvis skjutskickligheten blivit väsentligt bättre än den var för bara några decennier sedan. Jägarna är nu också utrustade med betydligt bättre vapen än man förr kunde få se.

Men vi är väl alla ense om att allt ändå inte är som det borde vara, och detta är anledningen till att vi nu har en kungl. proposition på kammarens bord att behandla.

Älgstammens ökning är ju i och för sig mycket överraskande. Den är betydande; den är redovisad i handlingarna här på bordet. Samtidigt har emellertid antalet jägare ökat i en våldsam takt. Omkring 30 000 älgar skjuts om året, och antalet älgjägare bedöms röra sig om 175 000 — jag fick siffran av herr Wikner nyss, och den är säkert riktig. Det innebär, om man slår ut siffrorna jämnt, att varje älgjägare inte får nedlägga mer än en älg i medeltal vart sjätte år. Det ligger således inte så litet av lotteri i älgjakten, och det förhållandet ger naturligtvis anledning till en hel del vårdslöshet och till den benägenhet, som man tyvärr kan träffa på även vid licensjakt — jag är den förste att erkänna det — att man vill ta sin chans, som det så föga jägarmässigt heter. Följderna av detta blir ofta mänskliga tragedier, det har vi hört. Åtskilliga olyckliga följder kan också påvisas ur biologisk synpunkt.

Det finns naturligtvis anledning att söka sig fram längs nya linjer, och man har nu i årtal hållit på att arbeta på och även gräla om detta. Man kan inte säga att vi hittills har funnit någon patentlösning som alldeles givet är att föredra framför de andra möjliga lösningarna. Därför tycker jag att det är

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

fullkomligt riktigt som det föreslås i propositionen och även i utskottsutlåtandet, att man skall starta en försöksverksamhet efter olika system. Jag anser att departementschefen och utskottet har handlagt denna fråga på ett så riktigt sätt som man över huvud taget för närvarande kan tänka sig. Jag har inte känslan av att vad departementschefen och utskottet kommit fram till på något sätt har dikterats av bolagsherrar eller större jordägare eller att det förslag som vi nu har framför oss skulle bära prägeln av att vara någon sorts kungligt regal.

Det skulle ha varit mycket roligt att sitta på ett historiskt seminarium tillsammans med den ärade representanten på upplandsbänken och med honom såsom föredragande. Jag skulle då också ha kunnat berätta en hel del detaljer för honom om hur man just inom bolagsvärlden försöker ordna älgjakten — en redogörelse som självfallet inte hör hemma i denna församling men som skulle kunna ge många upplysningar till herr Lundberg, vilka jag tror skulle ha gett honom anledning att revidera sin uppfattning i en hel del avseenden.

Jag vill säga att det är två punkter som speciellt har tilltalat mig i propositionen och i utskottets handläggning och som motsvarar just vad herr Lundberg är ute efter. Den första är hänsynen till de små markägarna. Jag förmenar att man inte får beröva dem den ljuspunkt i den mänskliga tillvaron som det i alla fall innebär att ha något att se fram emot med spänning och förväntan. Det är just denna tjusning som jägarna känner när de ser fram emot älgjakten. Det föreliggande förslaget tar just hänsyn till de smärre markägarna. När man nu vill med en försöksverksamhet pröva sig fram enligt olika system, så är dessa markägare ingalunda bortglömda, vare sig systemet heter sörmlandssystemet eller någonting annat.

Även till friluftsfolket har man tagit

hänsyn i utskottsförslaget, baserat på den kungl. propositionen. Jag är övertygad om att även i fortsättningen liksom hittills jägare och friluftsfolk skall visa ett ömsesidigt tillmötesgående, så att det åstadkoms ett modus vivendi, varigenom friluftsfolket får sina högst berättigade krav tillgodosedda. Jag har sålunda för min del ingenting emot att större jakter på licensområden t. ex. inte skall äga rum på lördagar och söndagar, i varje fall inte på söndagar.

Innan jag lämnar talarstolen, vill jag emellertid säga ett par ord om en sak som herr Hansson i Skegrie berörde, nämligen frågan om utredningen angående kronhjortarnas, som han sade framtida öde. Jag är väl förtrogen med de stora skador som kronhjortarna gör på skogen i Skåne på vissa håll. Jag har själv sett dem, och jag kan förstå att det kan betraktas som ett problem. Men om man skall fortsätta utredningen av detta spörsmål om hur man skall förfara med kronhjortarna i framtiden, så skulle jag vilja rekommendera den utredningen att göra ett besök på de mellansvenska marker, där det sedan tio år tillbaka på flera ställen skett utsläpp av kronhjortar utan att någon som helst skada på skogen över huvud taget har kunnat iakttas.

Jag har med detta bara velat lägga ett ord för att denna vår faunas verkliga furste, kronhjorten, inte skall bli bortschasad från våra marker genom en kunglig utredning utan att man tar vederbörlig hänsyn till de mycket skiftande förhållanden som i detta avseende existerar i olika delar av vårt land.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Tillåt mig först påminna kammaren om att jordbruksutskottets utlåtande nr 4 som vi nu diskuterar behandlar dels bestämmelser för användning av älgskadefonderna och reg-

leringsfonden, dels frågan om älgavgift, dels frågan om överförande av tillsynen över jakten och viltvården till statens naturvårdsnämnd, dels slutligen en anmälan om att försöksverksamhet skall bedrivas med nya regler för älgjakt.

Det är ju den sista punkten som har upptagit det mesta av den tid kammaren nu har ägnat denna fråga. Jag vill bara understryka vad utskottets ärade ordförande sade på den punkten, nämligen att jordbruksministern har både möjlighet och rätt att utan att inhämta kammarens tillåtelse besluta att sådan försöksverksamhet skall få bedrivas.

Vad beträffar den andra punkten, nämligen om överförande av tillsynen över jakten och viltvården till statens naturvårdsnämnd, vilket utskottet tillstyrkt, vill jag bara uttala den förhoppningen, att den nya tillsynsmyndigheten skall kunna klara det lika bra som domänverket gjort under de gångna åren. Det kan ju tänkas att det till en början kan bli svårt för en myndighet som inte har någon tradition och erfarenhet på detta område att handlägga dessa kinkiga frågor. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen att det skall gå bra.

Sedan kanske jag skall övergå till det stora stridsämnet som det har hållits så många och långa anföranden om. Låt mig först lämna några sakupplysningar om värdet av denna älgjakt. Det är ju så att värdet av hjortdjuren, och bland dem är älgen det helt dominerande djuret, är ungefär 26 miljoner kronor per år. Vi skall inte tro att älgen lever i våra marker utan att förorsaka skador. Dessa skador kommer att regleras enligt delvis nya linjer vid bifall till den proposition som vi nu diskuterar. I ersättning för täckande av älgskador har under det senaste året utbetalats 850 000 kronor till olika markägare i vårt land. Det är ju en ganska stor summa, och den kan ju ge en viss bakgrund till denna debatt.

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

Vad beträffar älgjaktens organiserande är det ett gammalt debattämne. Från många olika håll har det framförts önskemål om att nya regler för jaktens bedrivande skulle komma till stånd, och någon form för reglering av älgjakten har varit målsättningen. Där emot har det rått oenighet om hur en sådan ordning skulle kunna skapas. Det är under sådana förhållanden ganska logiskt att man börjar med en försöksverksamhet för att finna en form som kan visa sig bra. Därför har jordbruksutskottet tillstyrkt det av jordbruksministern framlagda förslaget om försöksverksamhet. Jag vill framhålla för kammarens ledamöter, att när jordbruksutskottet tillstyrkt förslaget har utskottet samtidigt förutsatt att sedan denna försöksverksamhet har bedrivits en tid och man vunnit erfarenhet av densamma, så skall jordbruksministern, innan man gör jakt av denna typ permanent, lämna en redovisning för försöksverksamheten, så att vi får se hur den utfallit.

Fritidsintressena har diskuterats i detta sammanhang. Här måste en avvägning göras mellan olika intressen. Den frågan har även behandlats i propositionen, och vi har ingenting att invända emot jordbruksministerns förslag till sådan avvägning. Utskottet har i samband med att det behandlat motioner i denna fråga framhållit angelägenheten av att älgjakten inte får dominera markerna under alltför lång sammanhängande tid. Det kan tänkas att en uppdelning av tidsperioderna är erforderlig. Många jägare vill gärna använda sin lördagsledighet till att jaga. Jag har förstått att jordbruksministern är beredd att göra en lämplig avvägning mellan de olika intressena.

Min bänkkamrat, herr Wikner, sade att försöksverksamheten skulle utestänga en del jägare. I nästa andetag sade han att försöksverksamheten skulle leda till att olämpliga jägare lätt skulle kunna komma med. Det går inte

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

riktigt ihop. Det måste bli antingen på det ena eller på det andra sättet.

För att något dämpa oron vill jag citera vad ett av försökslänerna, Kronobergs län, anfört angående sådan försöksverksamhet: »...särskilt tillstånd för jakt efter älg inom länet skall kunna meddelas dels fastställda jaktvårdsområden, dels särskilda licensområden av tillräcklig storlek där markägare—jakträttsinnehavare enats om att under hela försökstiden gemensamt bedriva älgjakt. Grundprincipen skall vara att ingen, som därtill är berättigad, får förhindras att delta i älgjakt.»

Herr Wikners anförande andades en stark personlig misstro mot jordbruksministerns förslag och avsikter. Det problemet tillkommer det emellertid inte mig att reda ut.

Herr Hedin tog upp frågan om sörm-landsförslaget, som blivit ganska välvilligt behandlat av utskottet. Det system som där föreslås påminner något om den jakt man hade i Norge före 1951, nämligen matrikeljakt. Den ansåg norrmännen inte var bra, utan de införde en jaktform som i någon mån påminner om den som man i en del försöksdistrikt ämnar tillämpa.

Jag var i Norge för två—tre veckor sedan. Då sammanträffade jag med framstående representanter för centerpartiet och ordföranden i statens nämnd för dessa frågor. Enligt deras samstämmiga uppgifter hade den form, vari älgjakten nu bedrivs där, anammats av det stora flertalet både bland jägare och allmänhet. Det rådde stor oro när systemet infördes 1951, och från många håll hade vrångbilder målats upp av det tillstånd som skulle komma att råda. Alla är emellertid nu mycket nöjda med systemet.

Jag hoppas därför att jordbruksministern, när frågan om denna försöksverksamhet nästa gång behandlas i kammaren, kan redovisa att verksamheten slagit väl ut och att vi nått de syften vi vill nå: en humanare älgjakt som kan bedrivas på ett riktigare sätt.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag nämnde söndagsjägarna avsåg jag den licensjakt vi nu har, och jag tar inte tillbaka det uttalandet. Blir det nu obligatoriskt med licensgivning kommer förhållandena enligt min mening att bli ännu värre.

Herr Jönsson i Ingemarsgården meddelade ett uttalande från Kronobergs län. Jag skall då be att få citera vad Jämtlands länsstyrelse sagt om den reglerade älgjakten: »Länsstyrelsen i Jämtlands län ifrågasätter, om tillräckliga skäl föreligger att på sätt utredningen föreslagit ändra det nuvarande systemet för älgjaktens bedrivande. Den av utredningen uppställda målsättningen bör i allt väsentligt kunna uppnås utan reglerad avskjutning.»

Herr Jönsson i Ingemarsgården, jag hyser ingen misstro mot jordbruksministern utan mot systemet, och det är två skilda saker.

Jag talade vidare i mitt förra anförande om tjuvjakt. Vi vet ju att det på 1920-talet bedrevs en hel del olovlig jakt. Jag ämnar nu bli litet lyrisk. I vårt land var jakten långt tillbaka förbehållen de rika i samhället och en sådan ordning skall vi inte återinföra. Dan Andersson skildrar detta i sin dikt »Tjuvskytten», varur jag skall citera en vers: »Mätt av åren, tung och darrhänt var han bliven, jägar Wilhelm, satt med mig på dikeskanten, täljde lugnt sin levnads sägner, rökte, talade och sade 'Rikmän togo våra skogar, togo våra magra tegar, togo våra barn och hustrur. Ville göra oss till slavar, och förbjuden blev vår jaktmark, brott det blev ett högdjur döda. Men jag tänkte: Jag vill hämnas, edra högdjur vill jag fälla för att edert rov må mätta mig och mina glupska ungar.'»

Det har redan skaldats en del om vad som komma skall och jag vill läsa upp även en vers i en sådan dikt: »Man undrar hur det blir om de får rätt, att hindra den jakt som sen urminnes tid har tillhört var ägare av skog och slätt, där jakten har gått uti sämja och frid,

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

om marker man har som ej är så dryga, som ligga mellan två av de 'stora', till dem utav nåder man kanske får smygga, men rätten till jakt får man säkert förlora. Ja, det bliver lönen för släp och slit, man nedlagt på skogen med reda och flit, ja, så vill 'dom' ha det, de herrarna kantänka, som skyller på den frid, de vill älgen skänka.»

Herr HEDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jönsson i Ingemarsgården framhöll att det system med s. k. matrikeljakt som användes i Norge skulle rätt väl överensstämma med sörmlandsförslaget och att norrmännen övergivit detta system. Jag känner inte till hur den norska jakten är upplagd, men jag vill erinra om att herr Jönsson i Ingemarsgården inom utskottet varit med om att förorda att olika slag av jakt skall få prövas under förutsättning att det i respektive län finns intresse därför, och detta är i högsta grad fallet med sörmlandsförslaget.

Jag vill inte påstå att sörmlandsförslaget innebär den absolut bästa lösningen; om den saken är det inte möjligt att uttala sig förrän systemet har prövats. Men så bör väl få ske, när det finns ett så stort allmänt intresse för att göra det.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Herr Wikner kom med ett lyriskt citat som berörde tjuvjakt. Jag skall be att få citera en mycket prosaisk passus som handlar om motsatsen.

I kungl. jaktstadgan av år 1938 heter det: »Jakt efter älg må ej bedrivas mellan en timme efter solens nedgång och en timme före dess uppgång.» Vi kan således konstatera att andra kammarens älgjakt sker på laglig tid vad beträffar förläggningen till dygnets timmar. Med hänsyn till att jordbruksutskottets utlåtande om älgjakten under fem dagar legat i väntan på att bli be-

handlat av kammaren, skulle förhållandet lätt ha kunnat vara ett annat.

Herr talman! Det skulle vara underligt, om herr Wikner och jag som kommer från samma län hade olika uppfattningar i själva den sakfråga det här gäller. Jag vill också betona att så nog inte är förhållandet. I långa stycken har jag samma uppfattning som herr Wikner. De motionärer, som jag här företräder, har i motionen nr 753 i denna kammare tagit upp problemen från samma utgångspunkt som herr Wikner, men vi har sökt oss fram till ett annat resultat.

Vi har haft alldeles klart för oss att det väsentliga i propositionen är, såsom herr Jönsson i Ingemarsgården nyss framhöll, frågan om en ny huvudman för jakt och viltvård, frågan om älgavgifternas storlek och frågan om älgfondernas användning för bl. a. försöksverksamhet. Men när frågan om formerna för försöksverksamheten passerar kammaren har vi ändå funnit det angeläget att göra vissa påpekanden.

Såsom vi i vår motion framhåller anser vi att det är en väsentlig strävan, som har vårt fulla stöd, att man söker finna vägar för att göra jakten ändamålsenligare och göra den mera human för villebrådet. Men eftersom den föreslagna försöksverksamheten berör en ur äganderättssynpunkt central fråga och medför ett upphävande av den allmänna jakten på älg i första hand under försökstiden i de områden där försöksverksamhet skall bedrivas, så är det enligt vår mening i högsta grad otillfredsställande att förslaget inte har närmare preciserats i fråga om verksamhetens omfattning och tid.

Vi föreslår att man vid sidan om försöksverksamheten med reglerad älgjakt upptar parallella försök med andra metoder. Vi hänvisar därvid till resultaten från Jämtlands län. Av statistiken över älgjakten i Jämtland under den senaste tioårsperioden, vilken omfattar dels den allmänna jakten och dels licensjakten, framgår att den allmänna jakten är --

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

i motsats till vad som hävdas av jaktutredningen — ett relativt smidigt instrument för reglerande av avskjutningen. Jakttidens längd har under årens lopp varierats rätt avsevärt med hänsyn till älgstammens beräknade storlek. Avskjutningssiffrorna har också för den allmänna jakten synnerligen väl överensstämt med jakttidens längd. De lokala variationerna med hänsyn till jaktens resultat har varit förhållandevis små liksom också skillnaden mellan den allmänna jakten och licensjakten när det gäller villebrådets könsfördelning o. s. v.

En intressant iakttagelse, som vi i detta sammanhang vill peka på, är att antalet licensansökningar och antalet fällda djur under licensjakt minskar då den allmänna jakttiden ökar. Möjligheten att anpassa den allmänna jakttidens längd efter älgstillgången synes ha utnyttjats alltför litet här i landet sedan rätt till licensjakt införts. Det finns exempel på ett län där den allmänna jakttiden i många år varit endast två dagar trots att älgstammen ökat kraftigt år från år och detta även i motsvarande grad varit fallet med licensjakten.

Vi menar att erfarenheterna således till övervägande del talar för att den allmänna jakttidens längd bör vara grundläggande för avskjutningens storlek. Effekten kan ytterligare förstärkas genom en uppdelning av den allmänna jakten i två perioder, varvid den andra periodens längd göres beroende av avskjutningen under den första. Licensgivningen skulle enligt vår mening närmast betraktas som ett lokalt komplement. Från administrativ synpunkt är denna uppläggning av älgjakten avsevärt billigare och enklare än den föreslagna reglerade jakten. Kompletterat med en intensifierad upplysningsverksamhet beträffande naturskydd och viltvård förefaller det sannolikt att detta system skulle kunna lösa älgjaksfrågorna på ett tillfredsställande sätt.

Det är ytterligare en fråga som vi ve-

lat fästa uppmärksamheten på i detta sammanhang, nämligen utredningens förslag om decentralisering från Kungl. Maj:t till länsstyrelserna av befogenheten att fastställa älgavgift. Detta har icke upptagits i propositionen. Vidare ingår i propositionens förslag beträffande ersättning för skador ur älgskadefonden inte gottgörelse för skada på skog. De skador som älgen åsamkar växande ungskog är på vissa håll mycket stor, och de förluster som skogsägarna därigenom får vidkännas uppgår säkert till betydande belopp varje år. Möjligheterna för skogsägare att skydda ungskogsbeståndet mot denna typ av skador är synnerligen små. Eftersom det anses vara ett allmänt intresse att älgstammen skall bevaras i en viss, rätt betydande storlek borde det också vara rimligt att ersättning för skador på skog utgår från älgskadefonden.

Vad vi framför allt har velat understryka i vår motion är att de föreslagna försöken med reglerad älgjakt skall avse i förväg klart angivna län. Förslaget om att försöksverksamheten i efterhand skulle kunna utvidgas till andra än de nu aktuella länen måste vi följaktligen bestämt avvisa. Erfarenheterna synes ge vid handen att den föreslagna försöksverksamheten med reglerad älgjakt bör kompletteras med parallell försöksverksamhet med allmän jakt. Vidare är det ett berättigat krav att försöksverksamheten tidsbegränsas till tre, maximalt fem år, och att försök endast bedrivs i de län där verksamheten allmänt accepteras av länsmyndigheter och jakträttsinnehavare. Med detta menar vi, att det inte är enbart jaktvårdsföreningens medlemmar eller jaktvårdsföreningens styrelse som skall äga att avgöra detta, utan det skall vara jakträttsinnehavarna och länsmyndigheten. Dessutom anser vi att frågan, då erfarenheter av försöksverksamheten kunnat inhämtas, på nytt bör underställas riksdagen för definitivt beslut.

Vi har således i dessa sammanhang

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

försökt att syfta till något positivt, och det är med tillfredsställelse som vi konstaterar att jordbruksutskottet till viss del har tillmötesgått våra önskemål. Framför allt gäller detta, så som här tidigare sagts, att försöksverksamheten bör bedrivas i olika former och bl. a. i den form som vi föreslagit. Vidare säger utskottet att det är synnerligen angeläget att rapport lämnas till riksdagen sedan försöksverksamheten pågått och erforderliga erfarenheter vunnits. Jag vill tacksamt notera att utskottet uttalar sig på detta sätt på grund av vår motion, och att utskottet även yrkat att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar önskemål om att frågan rörande älgjaktens utformning därefter på nytt anmäls för riksdagen.

När det gäller att decentralisera beslutanderätten angående älgavgiftens storlek hänvisar utskottet till att Kungl. Maj:t redan har befogenhet att delegera denna beslutanderätt och avvisar därför vårt förslag. Vi hoppas då att Kungl. Maj:t överväger, huruvida inte detta är en lämplig åtgärd i fortsättningen.

Beträffande ersättning för skador på växande skog avstyrker utskottet och skriver att det jämväl finns möjligheter till viss utvidgad licensjakt, om växande skog tillfogats mera omfattande skador av älg. Utskottet konstaterar samtidigt, att den älg som nedlagts vid sådan licensjakt tillfaller kronan, medan älgen tillfaller jakträttsinnehavare vid skada på odlad mark. Utskottet uttalar att en ändring härvidlag bör komma till stånd, som i varje fall ger den favören att vid en utvidgad licensjakt efter svår skada på ungskog bytet skall tillfalla jakträttsinnehavaren.

Detta är visserligen ett framsteg, men jag måste framhålla att det från våra synpunkter är angeläget att denna fråga blir föremål för ytterligare uppmärksamhet.

Av utredningens betänkande som kom förra året framgår att det under femårsperioden 1958—1962 fällts 21 601

älgar i Jämtlands län. Där har samtidigt i älgavgifter inbetalats 452 145 kronor. I skadeersättning har utbetalats 3 227 kronor, vilket motsvarar 15 öre per fälld älg.

Uppenbart är att icke ersättningsbara skador i skogsmarkerna är omfattande, och även om det är en del svårigheter förenade med att komma till rätta med den saken, vill vi för vår del understryka, att frågan måste uppmärksammas ytterligare, särskilt med tanke på att den fastställda älgavgiften enligt förslaget nu kommer att fördubblas. Då kommer det ju in ännu mer pengar till älgskadefonden i Jämtlands län.

I punkt V hemställer utskottet om bifall till motionerna I: 597 och II: 694, innebärande en hemställan till Kungl. Maj:t om utredning av frågan om i vilken ordning och efter vilka grunder ersättning för person- och sakskada må utgå till trafikant som lider skada eller förlust genom olyckshändelse i trafiken, orsakad av älg eller rådjur. Jag noterar såsom medmotionär med tillfredsställelse att den frågan nu blir utredd.

Herr talman! Även om utskottet inte till fullo har tillmötesgått våra önskemål — som jag här har försökt klargöra — är det dock med hänsyn till den positiva skrivningen och de yrkanden som göres i utlåtandet angeläget att stödja utskottet.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Heden (cp).

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! Efter allt detta rika ordflöde och dessa lyriska utläggningar är det kanske inte mycket att tillägga, men med hänsyn till att man i mitt hemlän enligt förslaget skulle få s. k. reglerad älgjakt ber jag att någon minut få ta kammararens tid i anspråk.

Jag instämmer helt i de synpunkter som herrar Wikner och Lundberg tidigare anført för avslag på jordbruksutskottets hemställan. Jag vill här bara

Vissa frågor rörande älgjakt m. m.

ta ett konkret exempel på hur det kommer att bli i de län, där älgjakten blir reglerad. De mindre markägarna tvingas då att bilda s. k. älgområden och att samjaga med grannarna på deras marker. Det blir dessa markägare tvungna till, eftersom de inte själva äger de 800 tunnland mark som erfordras för att få nedlägga en älg.

Det förslag som här föreligger kommer inte bara att drabba de små markägarna och ge stora fördelar åt de större, utan även alla andra intresserade jägare blir därigenom helt beroende av de stora markägarnas välvilja för att få jaga. Västmanland är ett av de försökslän som genom länsjaktvårdsföreningarna har biträtt förslaget om reglerad älgjakt. Jag vill berätta för kammaren hur det beslutet kom till. Det var tre man som beslutade: en jaktvårdskonsulent, bosatt i ett grannlän, och två större markägare. De protester som kommit från länets aktiva jägare är väl ett bevis så gott som något på att de principer, som länets jaktvårdsförening har uttalat sig för, inte vinner ankläng hos länets jägare i övrigt.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag i vad avser punkterna I och IV.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! När jag har lyssnat till denna debatt har jag förstått att de allra flesta av dem som talat är mer eller mindre rädda inför det system som enligt detta förslag skulle införas. Jag är fullt införstådd med att förhållandena är olika på olika platser inom landet. Men för mig som är från Värmland, där bolagen har mycket stort inflytande och rätt stora marker insprängda överallt, framstår det tydligt och klart att detta förslag om reglerad älgjakt kommer att gynna storbolagen.

Jag vill i detta sammanhang säga, att vi i Värmland ser förslaget som ett led i det mycket goda samarbete som på senare tid uppstått mellan storbo-

lagen och regeringen i en hel rad frågor. Därför tycker inte jag för min del att det är ett dugg märkvärdigt.

Herr von Sydows välsignelse av förslaget styrker mig ordentligt i den tron. Herr von Sydow talar så vackert om de små markägarna och säger att de längtar till den dag då de skall få komma och jaga. De små markägarna i Värmland vet att den dagen aldrig kommer, om detta förslag blir lag i Värmland.

Jag beklagar till sist att en del av dem, som har precis mina synpunkter i dessa frågor, omedvetet har hamnat i ett försvar för storbolagens intressen. Men det beror givetvis på att det är olika förhållanden på olika trakter. Det finns brister i det nuvarande systemet, men de kan botas inom ramen för det system som vi har.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Det är tydligt att man kan tolka in mycket i ett sådant här förslag om man har för avsikt att göra någon sorts propaganda, och det var väl det herr Jonasson ville göra med sitt inlägg. Jag väntade bara på att få höra att det var en instinkt att jaga på allmän jakttid. Men det är det tydligen inte.

Att man skulle gynna storbolagen är väl ändå en sanning med en viss modifiering. De som har mycket stora områden kan enligt det nuvarande systemet få licens, medan de som har mindre områden, vilka inte fyller kravet, får jaga på allmän jakttid. I dessa försöksområden syftar man till att uppställa mindre hårda krav för rätt att få licens och utvidgad jakttid. Man skall alltså ge ökade möjligheter för dem som nu har en oförmånlig ställning gentemot de stora markinnehavarna. Att det skulle gynna dem som redan har licens har jag svårt att föreställa mig. Det gäller här faktiskt bara att ge de små möjlighet att gå tillsammans för att få samma förmåner som de stora har. Att

Familjepolitiken

det skulle gynna bolagen får herr Jonasson vara ensam om att tolka in.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga att de små markägarna i Värmland kan inte herr Jönsson i Ingemarsgården övertyga med sitt resonemang, hur mycket han än försöker.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I och IV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonasson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. I) och IV) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen av herrar Tågmark och Jonasson.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Jonasson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 147 ja och 31 nej, varjämte 17 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. II och III samt V—X

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12

Familjepolitiken

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående familjepolitiken och om vissa familjepolitiska åtgärder.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag skall bara med några verkliga få ord kommentera det särskilda yttrandet. Man har där sagt att det hade varit bra om dessa frågor hade kommit att behandlas av en enda kommitté och att det också hade varit bra med en parlamentarisk representation i detta sammanhang.

Dessa ord har inte avlyssnats med någon större uppmärksamhet, men jag har ändå velat yttra dem, herr talman.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 19, med uppgift på vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna, avseende förslag till ändrad lydelse av dels §§ 24 och 26 regeringsformen, dels § 21 regeringsformen.

Herr talmannen gav särskilda propositioner beträffande vart och ett av de i memorialet upptagna förslagen, nämligen dels på antagande av förslagen, dels ock på förkastande av desamma; och antog kammarerna förevarande förslag till ändringar i grundlagarna.

§ 14

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för reglering av prisförändringar för civilförsvaret m. m.,

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1965/66 till Marinen: Anskaffning av fartygsmateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1965/66.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15

Föredrogs vart efter annat statsutskottets memorial:

nr 42, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1965/66 till Bidrag till varudeklarationsnämnden, och

nr 43, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1965/66 till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag meddela, att gemensamma omröstningar avseende frågorna i de nu godkända voteringspropositionerna kommer att anställas vid början av kamrarnas sammanträden onsdagen den 21 april.

§ 16

Föredrogs statsutskottets memorial nr 44, angående överlämnande till konstitutionsutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner i viss del.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Viss rätt för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse till avdrag vid beskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckta motioner om viss rätt för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse till avdrag vid beskattningen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 299 av herrar *Eskilsson* och *Hübinette* samt II: 371 av herr *Hedin m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära sådan översyn av skattelagstiftningen att jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse medges avdragsrätt för kostnader för forsknings- och annat utvecklingsarbete inom jordbrukets».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 299 av herrar *Eskilsson* och *Hübinette* samt II: 371 av herr *Hedin m. fl.* om viss rätt för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse till avdrag vid beskattningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson*, *Ottosson* och *Nilsson i Svalöv*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Det är en viktig fråga som berörs i bevillningsutskottets betänkande på denna punkt, nämligen frågan om avdragsrätt för forskningskostnader. Allt framåtskridande är beroende av ett utvecklingsarbete som leder till bättre produkter och lägre framställningskostnader. Så är också fallet inom jordbruket, som visserligen i tekniskt avseende redan nu ligger på en hög nivå vid en internationell jämförelse men är beroende av fortsatt utvecklingsarbete. Det är i synnerhet för vårt land, som har ett högt

Viss rätt för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse till avdrag vid beskattningen

kostnadsläge, nödvändigt att ligga långt framme när det gäller teknisk och biologisk utveckling.

Det är mot denna bakgrund vi motionärer velat undanröja ett hinder för den forskning som bedrivs i jordbrukets egen regi, nämligen det förhållandet att det som regel inte föreligger avdragsrätt för forskningskostnader, i varje fall inte när det gäller grundforskningen. Medan aktiebolagen redan har en sådan möjlighet föreligger denna inte för t. ex. jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse.

Det behövs ett stort underlag för att ekonomiskt kunna gå i land med forskningsinsatser. För jordbrukets del är det bara riksorganisationerna som kan tänkas få ekonomiska resurser som behövs för att bedriva forskning, i varje fall grundforskning. Det är därför angeläget att undanröja det föreliggande hindret för att medlemsorganisationerna skall kunna bidra med ekonomiska tillskott för detta ändamål till sina branschorganisationer eller riksorganisationer.

När man läser utskottets utlåtande blir man verkligen förvånad över hur frågan tidigare har handlagts. Utskottet nämner att frågan var uppe för behandling år 1959 och att utskottet då ansåg att det fanns skäl för en omprövning av ärendet. Det heter på s. 3: »Utskottet föreslog riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning i ämnet. Den av riksdagen begärda utredningen har ännu inte kommit till stånd.» Det föreslogs alltså en utredning för sex år sedan, och denna har ännu inte kommit till stånd.

Utskottet anför i år bl. a. följande: »Den av riksdagen begärda utredningen har visserligen ännu inte kommit till stånd, men enligt vad utskottet erfarit har Kungl. Maj:t frågan under fortsatt uppmärksamhet. Motionsyrkandet kan således redan anses vara i viss mån tillgodosett.»

Man tar sedan upp en likartad fråga,

namligen möjligheten att få avdrag för medlemsavgifter till organisationer; därvidlag kan man ju indirekt stödja forskningen. Det heter då återigen: »Enligt vad utskottet erfarit har Kungl. Maj:t frågan om medlemsavgifternas behandling i skattehänseende under fortsatt uppmärksamhet.» Därför anser utskottet att några särskilda åtgärder inte behöver vidtagas.

Jag tycker, herr talman, att utskottet är litet väl blygsamt när det så snällt ger sig till tåls med den takt som Kungl. Maj:t hittills tillämpat vid behandlingen av detta frågekomplex. Det är väl mot denna bakgrund som en blank reservation avgivits av några ledamöter. Ett direkt bifall till de likalydande motionerna I: 299 och II: 371 skulle innebära att det verkligen bleve något åtgjort, och jag ber att få yrka bifall till motionerna.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Det är väl ändå så att vad utskottet uttalat äger sin fulla giltighet. Utredning och överväganden pågår rörande de spörsmål som herr Hedin var inne på, och det är väl främst av den anledningen som utskottet avstyrkt motionerna. Det heter ju i utskottets kläm: »Med hänsyn till det anförda och då sistnämnda spörsmål är av så vittomfattande karaktär att det bör övervägas i samband med prövningen av företagsbeskattningen över huvud taget anser utskottet sig böra avstyrka bifall till motionerna.»

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till mo-

Studieresor för riksdagens ledamöter, m. m.

tionerna I: 299 och II: 371; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18**Studieresor för riksdagens ledamöter, m. m.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om studieresor för riksdagens ledamöter, m. m.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 495 i första kammaren av herrar *Wallmark* och *Stefanson* och nr 589 i andra kammaren av herrar *Arvidson* och *Wahlund*, hade hemställts, att riksdagen måtte uppdraga åt något sitt organ att pröva ansökningar om medel för studieresor utomlands från riksdagens ledamöter och tjänstemän.

Vidare hade i den till bankoutskottet hänvisade motionen nr 599 i andra kammaren av herr *Svensson* i Kungälv m. fl. hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga talmanskonferensen att vid dispositionen av anslaget till riksdagens övriga kostnader anvisa medel till enskild riksdagsledamot för utlandsresa i fall av den art som i motionen angivits.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av motionerna I: 495 och II: 589 samt II: 599 måtte bemyndiga talmanskonferensen att under budgetåret 1965/66 försöksvis bevilja bidrag till riksdagsledamöters utlandsresor i enlighet med vad utskottet anförde.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande.

Ansökan om resebidrag bör åtföljas av en plan för resan i enlighet med vad som föreslås i motionerna I: 495 och II: 589. Efter avslutad resa bör bidragsmottagaren inge en reseberättelse till talmanskonferensen. På grundval av de erfarenheter som försöksverksamheten ger torde talmanskonferensen få taga erforderliga initiativ för en eventuell fortsättning och utvidgning av systemet

med bidrag till riksdagsledamöters utlandsresor.

Reservation hade avgivits av herr *Åkerlund*, som ansett att ovan intagna stycke i utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Bidrag torde under försöksperioden böra utgå endast till sådan resa som föranleds av inbjudan till kongress eller liknande sammankomst. På grundval av — — — (= utskottet) — — — till riksdagsledamöters utlandsresor.»

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKMÄN (h):

Herr talman! Det råder säkerligen inga delade meningar här i kammaren eller i detta hus över huvud taget om nyttan av att riksdagens ledamöter och även dess främsta tjänstemän vidgar de internationella kontakterna genom besök i andra länder. Den fråga som enligt min mening bör ställas är dock hur önskemålen om sådana vidgade kontakter lämpligast skall kunna tillgodoses.

I bankoutskottets utlåtande erinras om att ett stort antal riksdagsledamöter fått värdefulla internationella erfarenheter genom deltagande i FN, i Europarådet och i Nordiska rådet. Även genom riksdagens interparlamentariska grupp har många kontakter knutits under årens lopp.

Det blir allt vanligare att riksdagens utskott företar utlandsresor för att studera särskilda frågor. Så har varit fallet exempelvis med andra lagutskottet, som besökte Västtyskland för att studera högertrafiken. Statsutskottet besökte för några år sedan Italien för att studera vägar. Statsutskottets andra avdelning besökte förra året Sovjet för att studera skolfrågor och första lagutskottet har varit i England för att där studera åtgärderna mot ungdomsbrottligheten. Statsutskottets första avdelning skall i en nära framtid besöka

Studieresor för riksdagens ledamöter, m. m.

Etiopien och Tanganyika. Därutöver har riksdagen efter inbjudan sänt delegationer till andra länder. Bevillningsutskottet har dock åtminstone mig vederligt hittills hållit sig inom vårt eget lands gränser.

Det föreligger på denna punkt två motioner som bägge syftar till att bereda enskild ledamot möjlighet till utlandsresa. Den ena, som väckts av herr Svensson i Kungälv m. fl., begränsar sådana resor till deltagande vid konferenser och liknande sammankomster, till vilka man erhållit inbjudan. Det skulle ankomma på talmanskongressen att bedöma lämpligheten och riktigheten av ett deltagande och av beviljande av bidrag till sådana resor.

Den andra motionen går betydligt längre. Den gäller närmast sådana enskilda studieresor som riksdagsledamot »med hänsyn till sin individuella intresseinriktning kan önska företaga» som det heter i motionen. Även i detta fall skulle talmanskongressen pröva ansökningarna och besluta om resebidrag.

Jag avundas knappast talmanskongressen denna uppgift. Det blir en synnerligen grannliga uppgift för talmanskongressen att sovra och vraka bland ansökningarna om resebidrag. Detta gäller kanske inte så mycket om riksdagen bifaller herr Svenssons i Kungälv motion om bidrag till deltagande i konferenser och liknande utan framför allt om riksdagen bifaller motionsförslaget om enskilda studieresor. Blir det inte nödvändigt att utforma preciserade regler för bidragsgivningen? Skall ansökningarna fördelas proportionellt på partierna? Skall man till äventyrs sätta en gräns för hur långt vederbörande får avlägsna sig från vårt land för studier av objekt som han har speciellt intresse för? I praktiken skulle det faktiskt bli så att talmanskongressen fick konstitueras sig som en stipendiefondsstyrelse.

Av utskottsutlåtandet kan man inhämta

att att det i slutet av 1963 i Västeuropa fanns anslag för dylika resor endast i Västtyskland. Anslag för sådana ändamål finns inte i t. ex. Danmark och Finland. Får jag som en upplysning för kammarens ledamöter nämna att det t. ex. i England finns andra rese-möjligheter. Där inbjuds varje år ett begränsat antal ledamöter — platsantalet är verkligen begränsat — att delta i flottans övningar och därvid besöka andra länder. Vi hade för, jag vill minnas, två år sedan besök av två skotska parlamentariker här i riksdagen. De hade begagnat tillfället att följa med engelska flottan, och vid besök i olika hamnar tog de kontakt med parlamentskolleger i respektive land. Vi som tog hand om dessa skotska parlamentariker fick se en lång förteckning över en rad länder som fartyget skulle besöka och där man avsåg att ta kontakt med parlamenten. Listan upptog Australien, länder vid Medelhavet, Sverige, Norge och en rad andra länder i olika delar av världen.

Styrelsen för riksdagens interparlamentariska grupp, som yttrat sig över motionerna, anser att deras syfte till en viss del skulle kunna nås genom en höjning av den del av anslaget till den interparlamentariska gruppen som avser kostnader för deltagande i de årliga interparlamentariska konferenserna.

Mina sympatier ligger närmast den motion som herr Svensson i Kungälv väckt. Den motionen går främst ut på att skapa möjligheter att disponera anslaget till Riksdagen: Övriga omkostnader just till sådana resor som det här är fråga om, d. v. s. resor till utlandet som inte bekostas på något annat sätt, t. ex. av den organisation man tillhör.

Till vad jag nu anfört kommer ytterligare ett skäl, som man kanske inte alldeles bör förbise. Jag tycker att riksdagen bör vara synnerligen återhållsam då det gäller att bevilja förmaner, som kommer ledamöterna till

Studieresor för riksdagens ledamöter, m. m.

del men som bekostas av andra. Initiativet i sådana frågor bör inte komma från riksdagen själv; det kan lätt miss-tolkas.

Yrkandet i den till utskottsutlåtandet fogade reservationen sammanfaller närmast med yrkandet i herr Svenssons i Kungälv motion. Enligt såväl utskotts-förslaget som reservationsförslaget är det fråga om en försöksverksamhet; reservationsyrkandet är dock mer restriktivt än utskottets yrkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Åkerlund till ut-låtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde fru *Kris-tensson* (h).

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Björkmans ingress och herr Björkmans slutord stod i viss motsättning till varandra. I ingressen sade herr Björkman att vi var eniga om värdet av utlandsresor av olika slag, och i slutorden sade han att vi skulle vara mycket försiktiga med att ställa medel till förfogande för att möjliggöra sådana resor. Han motiverade detta — det är naturligtvis i och för sig en mycket riktig synpunkt — med att vi skall vara försiktiga med att bevilja oss själva förmåner. Men om vi är klart medvetna om att dessa förmåner gör riksdagsledamöterna bättre skicka-de att sköta sina uppgifter som riks-dagsledamöter tycker jag inte vi har någon anledning att förebrå oss att detta kostar pengar. Enskilda företag är ju numera inställda på att, i den mån de har resurser till det, möjliggöra för sina anställda att få de vidgade vyer och den förbättrade utbildning som man får genom kontakt med ut-ländska förhållanden.

Det är sant att en del sådana möj-ligheter redan står till buds, men det gäller då mest kollektiva former av resande. Jag föreställer mig att motio-närerna har rätt när de säger att det är önskvärt också med ett mera selek-

tivt personligt resande, då man kan ta hänsyn till personliga intressen och personliga förutsättningar.

Jag håller med herr Björkman om att det kan bli en delikat och svår upp-gift för talmanskonferensen att dela ut dessa stipendier eller vad vi vill kalla dem, men talmanskonferensen är väl inte helt ovan vid att handlägga deli-kata och svåra uppgifter! Jag förestäl-ler mig att den skulle kunna gå i land även med denna.

Några regler har utskottet inte för-sökt sig på att utforma; utskottet har tvärtom understrukt att det skulle bli fråga om en försöksverksamhet till att börja med och att man utifrån resulta-tet av den försöksverksamheten skulle kunna bilda sig en uppfattning om hu-ruvida den väg som utskottet nu re-kommenderar är framkomlig.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag förstår inte riktigt att herr Regnéll tyckte att ingressen och slutet i mitt anförande inte kor-responderade. Jag har ganska kraftigt understrukt att jag tycker att det vore mycket bra om vi kunde vidga dessa kontakter. Frågan är bara på vilket sätt det skall ske, herr Regnéll. Jag anser att det vore bättre att det ginge genom interparlamentariska gruppen än att riksdagen beslöte att man skulle kunna ge bidrag till enskilda ledamöters resor.

Herr Regnéll säger att enskilda före-tag numera är inriktade på att vidga de internationella kontakterna om de har resurser. Ja, men skillnaden är att de då själva står för kostnaderna. Det är det som är det avgörande.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Mot de synpunkter herr Björkman senast framförde skall jag be att få invända att det inte är den an-ställda som står för kostnaden, utan det är hans arbetsgivare. Vi får väl nu-

mera i stort sett betrakta oss som heltidsanställda av svenska staten. Jag tycker med andra ord att parallellen är ganska hållbar.

Vad beträffar de resemöjligheter som står till buds genom interparlamentariska gruppen är man där hänvisad till de resmål som är aktuella varje särskilt år. Svårigheten att avgöra vilka riksdagsledamöter som bör få resa är ju strängt taget inte mindre än svårigheten att ta ställning till speciellt inlämnade ansökningar om bidrag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i reservationen av herr Akerlund.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 25 nej,

Grupplivförsäkringen för värnpliktiga

varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med oförändrad motivering.

§ 19

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om lagrådet m. m., samt

nr 18, i anledning av dels väckta motioner om kostnadsfri rättshjälp vid administrativ process, dels ock väckta motioner angående fri rättegång.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20

Grupplivförsäkringen för värnpliktiga

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner angående grupplivförsäkringen för värnpliktiga.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr EDLUND (h):

Herr talman! Jag ber bara att få uttala min stora tillfredsställelse över att de i motionen framförda önskemålen blivit tillgodosedda.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckt motioner angående rätten till tilläggssjukpenning vid barns-börd; och

tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

Viss utvidgning av förbudet mot oljeutsläpp till sjöss

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 22

Viss utvidgning av förbudet mot oljeutsläpp till sjöss

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om viss utvidgning av förbudet mot oljeutsläpp till sjöss.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag har till tredje lagutskottets utlåtande nr 16, som behandlar en motion vilken underskrivits av mig och några andra ledamöter från olika partier, fogat en blank reservation. Tredje lagutskottet har visserligen som vanligt presterat en välvillig behandling av motionen. Men jag vill dock knyta några reflexioner till behandlingen av detta ärende.

Enligt min mening var det, när utskottet beslöt att remittera motionen till olika organ, ett misstag att inte några instanser som hade med naturskydd och naturvård att göra bereddes tillfälle att yttra sig. Motivet för utskottets handlande var att utskottet ansåg att alla kände till de allvarliga olägenheter och skador som oljeutsläppen medför. Det behövdes inte några ytterligare bevis för den saken menade utskottet, och remitterade därför motionen bara till Svenska petroleum institutet, Sveriges redareförening och sjöfartsstyrelsen.

Svenska petroleum institutet är inte, som kanske många tror, ett statligt institut, utan det är en sammanslutning av importörer av olja. Dessa kan knappast ha som ett huvudintresse att ålägga oljeintressenterna begränsningar i fråga om oljeutsläppen.

Sveriges redareförening är en sammanslutning av ägare till svenska far-

tyg. Dessa medverkar ju till att oljeskador uppkommer i våra egna farvattnen och runt om på världshaven.

Sjöfartsstyrelsen är vårt ämbetsverk på sjöfartens område. Man kan väl tänka sig att detta verk närmast värnar om sjöfartsnäringens intressen.

Yttrandena från de tre remissinstanserna var samtliga negativa, och det kunde man räkna ut i förväg. Det är emellertid anmärkningsvärt att sjöfartsstyrelsen inte tillfrågat det oljeskyddsråd som tillkom genom regeringsbeslut i juni 1960 och som skall vara knutet till sjöfartsstyrelsen och ha till uppgift att såsom ett rådgivande organ biträda styrelsen vid handläggning av oljeskyddsfrågor. Det borde ha legat i sakens natur att i ett ärende som detta tillfråga oljeskyddsrådet om dess uppfattning. Där finns representanter för naturvård. Det är att märka att dessa representanter kommer inte från naturvårdens frivilliga organisationer utan från det statliga organet för naturvård. Jag är alldeles övertygad om att dessa representanter hade velat understödja motionen om de blivit tillfrågade.

Vid utskottsbehandlingen försökte jag att få en starkare skrivning i fråga om den passus som finns på sidan 17 i utlåtandet där utskottet förordar att riksdagen råder Kungl. Maj:t att överväga ett utfärdande av de med konventionsändringarna avsedda förbuden mot oljeutsläpp i Östersjön och Nordsjön. Redan vid 1963 års riksdags behandling av oljeskyddsfrågan ansåg handelsministern det angeläget att sådana förbud utfärdades. Tredje lagutskottet uttalade också vid det tillfället förhoppningen att Kungl. Maj:t i görlig mån ville medverka till att övriga konventionsländer anslöt sig till den tilläggskonvention av år 1962 vilken förbjuder oljeutsläpp i Östersjön och Nordsjön.

Sjöfartsstyrelsen hyser nu enligt remissvaret förhoppningen att 1962 års tilläggskonvention skall kunna träda i

Viss utvidgning av förbudet mot oljeutsläpp till sjöss

kraft redan nästa år genom anslutning från tillräckligt många länder.

Herr talman! Jag tillåter mig att tvivla på den saken. Enligt vad jag inhämtat fattas det fortfarande sju länder för att tilläggskonventionen skall träda i kraft. Det internationella oljeskyddsorganet IMCO beräknade våren 1964 att sex länder stod närmast till att knytas till konventionen. Västtyskland, Irland och Finland skulle vara klara redan förra året, och i början av detta år räknade man med att Belgien, Island och USA skulle anknytas till konventionen. Men mig veterligt har ännu ingen av dessa sex nationer anslutit sig.

Det ser tyvärr ut som om det skulle uppstå dröjsmål med denna anslutning. Jag hoppas verkligen att regeringen kan påskynda saken genom sina förbindelser med vederbörande utländska regeringar.

I utskottsutlåtandet står omnämnd den oljeskyddsutredning som regeringen tillsatte 1963 för att utreda organisationen rörande beredskapen mot oljeskador. Det omnämnandet har införts med anledning av att utredningen åberopats i petroleuminstitutets remissvar. Härtill är att säga att den utredningen inte har något att göra med den oljeskyddsfråga som motionen handlar om.

Det ser dystert ut i fråga om möjligheterna att få till stånd ett stopp på nedsmutsningen av våra kuster och vattnen med förstöring av båtar, fiskredskap och även med djurplågeri som följd.

Enligt gjorda beräkningar släpps det årligen ut mer än 1 miljon ton beständig olja från tankfartyg som befinner sig på haven. Vi brukar i sådana här sammanhang tänka på våra hemmafartvatten, men det kan inte vara ur vägen att få ett intryck av hur det ser ut på vidare vatten. Jag ber här att få citera ett uttalande i Nautisk Tidskrift, som är fartygsbefälsföreningens organ, där en sjökapten säger följande: »På nordgäende passerades Kap Finisterre på ett avstånd av 3,2 distansminuter. Trots

det korta avståndet från kusten, plöjde fartyget igenom ett stort fält av utpumpad crude oil, rester från tankrengöringar. En stark lukt av gas och olja omgav oss under ett par timmars tid, lukt från havet som en gång i tiden var rent och gav helt andra dofter ifrån sig. Norr om Finisterre friskade vinden i. Sjön växte och slog in över däck, föranade med sig en och annan kaka av stelnade oljerester. På sydgående låg Biscaya-bukten som en spegel men med spegelytan nedsmord av olja. I sex timmars tid från norr om Finisterre till tvärs fyren plöjde fartyget igenom oljefläck på oljefläck och i alla väderstreck, så långt ögat kunde nå, endast oljefläckar. Endast kvällsmörkret, som föll sedan fyren passerats, befriade oss från den bedrövliga synen. Nu har vi även avverkat Medelhavet. Oljefläck på oljefläck hela vägen både inom och utom förbjudna utpumpningszoner, vilket föranledde mig att göra en reflexion: man behöver knappast navigera längre för att komma till Persiska viken från Europa, man bara följer oljefläckarna, så kommer man dit. Vad som skrivits i vederbörande fartygs oljedagböcker, ett av byråkratiens förnämsta missfoster, låter jag vara osagt.»

Herr talman! Detta bör enligt min mening mana till eftertanke och vi bör snarast möjligt ta vår del av ansvaret. Det finns dock en ljuspunkt i utvecklingen. Det är det i motionen och utlåtandet omnämnda load-on-top-systemet. De tre stora oljebolagen BP, ESSO och Shell har därigenom kunnat förbjuda oljeutsläpp i havet. Min förhoppning är att övriga oljebolag, våra egna företag ej undantagna, skall kunna göra samma ledes.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat understryka betydelsen av att Sveriges regering och riksdag allvarligt beaktar dessa oljeskyddsfrågor.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! I detta utskottsutlåtande

Viss utvidgning av förbudet mot oljeutsläpp till sjöss

behandlas vådorna av oljeutsläpp när dessa sker så att säga i reguljär form — om uttrycket tillåtes — samt eventuella åtgärder häremot. Vad som kan inträffa när en stor oljetanker helt plötsligt bryts av intill en kust kan man få en föreställning om genom att göra ett besök i min hemkommun.

Njurunda kommun är en av de relativt få kommuner utefter kusten uppe i Norrland där det finns en vacker skärgård med holmar, kobbar och fina badstränder. Många människor från vår kommun och även från sundsvallsorten har byggt sommarstugor i denna skärgård, där de bor och vistas under sommarmånaderna. När i höstas en norsk tanker körde på grund vid Bremön och bröts i två halvor, vilka senare kunde bärgas, vräktes stora massor av olja ut. Denna olja lade sig utmed stränderna i Njurunda och en stor del drev även över till Alnön.

Redan i höstas gjordes försök att förstöra denna olja, men det visade sig ogörligt varför försöken fick avbrytas. De skall återupptas under instundande sommar men hur det kommer att gå vet vi inte.

Vad jag egentligen velat peka på är det orimliga i att, enligt ombudet för försäkringsbolaget, det försäkringsbolag han företräder saknar medel att helt täcka kostnaden för skadorna. Den kommitté, med bl. a. representanter för länsstyrelsen och kommunen, som tillsatts för ändamålet, har under sådana förhållanden ett svårt jobb. Bolaget erbjuder sig att ställa vissa medel och viss materiel till strandägarnas förfogande, varigenom de själva skulle kunna bidra till att förstöra oljan. Det kan inte vara rätt att den enskilde strandägaren, kommunen och andra skall stå för kostnader som orsakats på sådant sätt. Rimligare vore att sådana skador skulle kunna täckas genom försäkringar.

Med mitt anförande har jag velat peka på vådorna för en bygd där helt plötsligt en stor oljetanker bryts sönder.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Den motion som ligger till grund för detta utlåtande från tredje lagutskottet innehöll egentligen två olika ting. Dels begärde man att riksdagen, för den händelse det skulle föreligga konstitutionella hinder för Kungl. Maj:t att i sina förfoganden till skydd mot vattenföreningen genom olja från fartyg gå längre än östersjö-nordsjökonventionen — om jag får kalla den så — förpliktar till, måtte giva till känna att något hinder icke möter från riksdagens sida mot utfärdande av föreskrifter i syfte att skydda mot föreningar av oljeutsläpp i Nordsjön och Östersjön; dels ville man få till stånd förbud för svenska tankfartyg att släppa ut olja i alla vattenområden där sådant förbud icke redan gäller.

Utskottet har på den första punkten understrukt vikten av att Kungl. Maj:t så effektivt som möjligt medverkar till att konventionsändringarna ratificeras av så många stater, att konventionen snarast möjligt kan träda i kraft, och det tycker jag att motionärerna kan vara ganska belåtna med. Det har tidigare sagts att det endast fordras ratificering av ytterligare ett visst antal stater för att konventionen skall träda i kraft.

Vidare säger utskottet: »Om ökat Kungl. Maj:ts ansträngningar detta inte sker inom rimlig tid, torde Kungl. Maj:t för de svenska fartygens del böra överväga ett utfärdande av de med konventionsändringarna avsedda förbuden såvitt gäller Östersjön och Nordsjön.» Men då måste man naturligtvis se till att det finns sådana mottagningsanordningar i hamnarna, att spilloljan verkligen kan tas emot.

Beträffande det andra motionsyrkandet, om förbud för svenska tankfartyg som går i internationell fart att släppa ut olja på de stora haven, har man i utskottet varit litet mer försiktig och restriktiv. Det stora tanktonnaget seglar ju nästan bara i utrikesfart. De flesta fartyg är väl chartrade av de stora

Åtgärder för att stimulera anställande av kvinnlig arbetskraft inom industrien

oljebolagen eller av andra och seglar mellan utländska hamnar.

Man får väl ändå tänka sig för litet innan man lägger på våra tankfartyg och deras rederiers kostnader och besvär som andra tankfartygsrederier är befriade från. Man måste ta hänsyn till att våra rederier måste ha möjlighet att uppträda på världsmarknaden.

Herr Andersson i Essvik berörde ett haveri som inträffat utanför vår kust. Sådana haverier har inträffat på många håll vid våra kuster och de har kanske givit upphov till de allra svåraste föroreningarna av havsvattnet. Men man kan inte lagstifta mot olyckor av detta slag. Vem som skall stå för kostnaderna för rensning av stränderna får väl bli en sak mellan vederbörande assuradörer och de skadelidande. Men man kan som sagt absolut inte lagstifta om det.

Herr Tobé uttryckte sitt missnöje med att vi i tredje lagutskottet inte hade remitterat motionen till andra instanser än sådana som på sätt och vis är parter i målet, t. ex. sjöfartsstyrelsen som skall bevaka sjöfartsnäringens intresse, redarorganisationer m. fl. Men, herr Tobé, det var ju utskottet som beslöt varthän ärendet skulle remitteras. Herr Tobé tillhör ju tredje lagutskottet. Han hade samma möjligheter som de andra utskottsledamöterna att se till att motionen blev remitterad till rätta instanser.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Som tredje lagutskottets ärade herr vice ordförande vet är jag inte ledamot av tredje lagutskottet. Jag är suppleant, och en suppleant sitter vid väggen ibland och får inte delta i besluten. Jag gjorde nog vad jag kunde, men det blev inte som jag hade hoppats.

Vidare vet också de ärade kammarledamöterna att man inte kan intressera sig för *alla* ärenden. Det är klart att oljeskadorna intresserar oss alla här, men

inte så speciellt att man tar reda på alla detaljer innan man kommer till riksdagen för att träda in i utskottet. Och vad har man då för någonting att behandla? Jo, man har en motion med tre avstyrkande remissyttranden. Då finns det ingenting som man kan bemöta dessa yttranden med. Rent psykologiskt låg det mycket illa till för mig redan från början, men jag har tackat för en välvillig behandling och jag tycker att utskottets vice ordförande också var välvillig i sin bedömning.

Vi får väl hoppas att jag får återkomma vid ett senare tillfälle.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 23

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete;

jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1965/66; och

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om meritvärderingen av ungdomsledarskap vid inträde till utbildningsanstalter.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 24

Åtgärder för att stimulera anställande av kvinnlig arbetskraft inom industrien

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att stimulera anställande av kvinnlig arbetskraft inom industrien.

Åtgärder för att stimulera anställande av kvinnlig arbetskraft inom industrien

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! I motionsparet nr 59 i första och 70 i andra kammaren har vi tagit upp det i dagens läge mycket aktuella spörsmålet om vad som kan göras för att stimulera den latent kvinnliga arbetskraften till att mera engagera sig i vårt näringsliv. Sedan dessa motioner väcktes har frågan på många sätt aktualiserats både i den allmänna debatten och i pressen. Vi är givetvis glada härför och hoppas att det skall leda till positiva resultat.

I våra motioner har vi särskilt ägnat intresset åt stimulans till anordnandet av barnstugor eller daghem.

Numera är väl den tanken föråldrad, att inte kvinnlig arbetskraft skall kunna anställas i praktiskt taget hela vårt näringsliv, och enligt de enkäter som gjorts på flera håll ser det ut som om kvinnorna själva är positivt inställda till detta.

Vad som emellertid varit en hake i utvecklingen är svårigheten att finna någon plats att lämna barnen på under arbetstiden. Vi har därför sett det som nödvändigt att få denna fråga ännu mera aktualiserad. Fördelen med daghem i anslutning till arbetsplatsen är påtaglig. Därför har vi yrkat på att stimulera åtgärder vidtas i detta syfte. Utskottet har vid behandlingen av motionerna hört arbetsmarknadsstyrelsen, som anförde att den i plenum den 13 januari 1961 antagit ett speciellt aktivitetsprogram för den kvinnliga arbetskraften. Detta aktivitetsprogram har sedan kompletterats med ytterligare anpassningsåtgärder. Det aktivitetsprogram som här äsyftas har dock endast sysslat med omskolningsverksamhet och anpassning rent yrkesmässigt.

Den 30 januari i år — alltså sedan vår motion väckts — har arbetsmarknadsstyrelsen i skrivelse till Konungen hemställt om medgivande att få bestrida kostnaderna för daghemsplatser för

barn till ensamstående mödrar. Styrelsen anser det angeläget att möjligheter till ett snabbt utbyggande av daghemmen gives och har intet att erinra emot att industriföretag beredes möjligheter att erhålla statsmedel i form av lån eller bidrag för inrättande av daghem, allt således i analogi med vad vi har framhållit i våra motioner. Arbetsmarknadsstyrelsen hänvisar till att det i första hand är kommunerna som bör ha ansvaret för driften och för att användningen av daghemmen skall bli så allsidig som möjligt.

Men det är inte alla kommuner som har en sådan möjlighet, herr talman, och det har också arbetsmarknadsstyrelsen konstaterat. Särskilt då det gäller de mindre tätorterna framhålles att driftkostnaderna för daghemmen är för dem betungande. Många kommuner har därför inte möjlighet att utvidga denna verksamhet. För att stimulera kommunerna till en ökad aktivitet beträffande utbyggnaden av daghemsverksamheten anser emellertid arbetsmarknadsstyrelsen att det vore önskvärt att en omprövning av nu utgående statsbidrag kunde komma till stånd.

Utskottet anser i sitt utlåtande, att de åtgärder som nu är på gång genom familjeberedningen, som nyligen förstärkts med expertis, även kan inrymma de önskemål som upptagits i motionerna, och förutsätter att de blir beaktade. Jag hade nog, herr talman, helst önskat att utskottet tagit fasta på arbetsmarknadsstyrelsens önskemål med avseende på en omprövning av statsbidragsgivandet, så att ytterligare stimulans hade kunnat erhållas, men vi får väl hoppas att familjeberedningen, som bör få del av dessa önskemål, även beaktar dem.

Med detta har jag, herr talman, velat låta komma till uttryck vad vi har framfört i vår motion. Jag ställer inget yrkande utan avvaktar utvecklingen.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25

Låglöne- och låginkomstgruppernas problem

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner angående låglöne- och låginkomstgruppernas problem.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr FRANZEN i Motala (s):

Herr talman! Jag skall bara göra en kort kommentar i anledning av det här föreliggande utskottsutlåtandet, som behandlar motionerna 14 i första och 19 i andra kammaren angående en utredning av låglöneproblemet. Utskottet har såvitt jag kan se med utomordentligt intresse behandlat motionerna för att om möjligt få en så klar bild av ett, som vi anser, mycket stort problem i dagens samhälle. Därom vittnar inte minst det omfattande remissförfarande som utskottet har kostat på motionerna.

När vi väckte motionerna i denna fråga, var vi fullt på det klara med att låglönegruppernas ekonomiska ställning inte kunde lösas i en handvändning. Vi har heller inte pekat på någon patent-medicin för hur det skall gå till, allra helst som begreppen låginkomsttagare och låglönegrupp inte ens är en självklar definition.

När vi för vår del talar om låglönegrupper menar vi människor som, inte ens om de arbetar varenda timme på året, kan komma upp i årslöner på exempelvis 10 000 à 12 000 kronor. Ett faktum är att i dag finns hela fackförbund, vilkas medlemmar inte har högre förtjänster, men det finns även inom vad som ibland betecknas som höglöneförbund stora grupper som inte har större årslöner än vad jag nyss exemplifierat. I den situationen har vi svårt att placera in grupper som har betydligt högre inkomster men som för sin del betecknar sig som låglönegrupper i förhållande till andra inkomsttagarkategorier.

Av remissyttrandena som bifogats utlåtandet framgår ganska samstämmigt att till låginkomstgrupperna hänföres rent statistiskt grupper som rätteligen inte hör dit. Det kan gälla studerande, pensionärer, deltidsanställda m. fl. Denna metodik i den statistiska redovisningen gör att antalet låginkomsttagare synes vara betydligt fler än vad som i verkligheten är fallet, men även om denna statistik så att säga renodlades är det tyvärr alltför många som är att betrakta som lågavlönade. Det är på detta område bl. a. som vi motionärer vill ha en mera metodisk undersökning för att få en klarare bild av denna frågas verkliga omfattning. Samma uppfattning har ju, som jag förut sade, de flesta remissinstanserna, som anser att det är nödvändigt med en kartläggning för att få fram material för vidare åtgärder för att gripa sig an det här problemet.

Låglönefrågan är ju för övrigt inte isolerad till hur många kronor som räkar hamna i avlöningskuvertet. Här kommer frågor som skattepolitik, socialpolitik, arbetstids- och arbetsmarknadsfrågor och många andra in i bilden. För övrigt tror jag att det vore klokt, om vi en gång för alla gjorde klart för oss att systemet med s. k. låglöneföretag inte är något att ty sig till i framtiden. Vi måste helt enkelt se till att dessa företag så fort som möjligt kan rationaliseras bort. Vi bör nog även ägna mera uppmärksamhet åt den import av arbetskraft som försiggår. Hit till oss kommer människor som utan vidare stoppas in i dessa låglöneföretag. Det medför i sin tur att de inte bara får dåligt betalt för sitt arbete, utan de blir på samma gång kuggar som konserverar delar av låglöneproblematiken. Detta är ett allvarligt problem som vi måste se upp med. Det kan även gälla kommunerna som i lokaliseringssyfte många gånger stöttar under dåliga företag och på det sättet håller låglöneföretag vid liv.

Det blir naturligtvis som alltid i första hand en primär angelägenhet för

Utvidgning av statens järnvägars och postverkets reserabatter

fackföreningsrörelsen att göra de största insatserna för att klara ut låglöneproblemet. Men samhället kan inte och får naturligtvis inte heller dra sig undan sin insats, att genom olika åtgärder i större utsträckning än hittills medverka till att brygga över de stötande löneklyftor som nu finns.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till allmänna beredningsutskottets förslag, som jag anser vara utomordentligt positivt skrivet, men det utesluter naturligtvis inte att vi kan få tillfälle att återkomma när linjerna klarnat genom den utredning som utskottet hemställer om.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om bevarande av det kulturhistoriska värdet hos äldre bebyggelse som används för fritidsändamål.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27**Utvidgning av statens järnvägars och postverkets reserabatter**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner angående folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar, om utvidgning av statens järnvägars reserabatter till att gälla även busslinjer samt angående statens järnvägars rabattresor för pensionärer.

I de likalydande motionerna I: 15 av herr *Harry Carlsson m. fl.* och II: 22 av herr *Jonsson m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå att Kungl. Maj:t upptog överläggningar med järnvägsstyrelsen och poststyrelsen om utvidgning av i motionerna berörda rabatter för folkpensionärer.

I de likalydande motionerna I: 17 av herrar *Erik Filip Petersson* och *Ebbe Ohlsson* samt II: 17 av herr *Berglund m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna önskvärdheten av att de rabatter som gällde på statens järnvägars tåglinjer även måtte äga giltighet för färd med SJ:s busslinjer.

Vidare hade i de likalydande motionerna I: 598 av herr *Åkerlund* och II: 715 av fröken *Wetterström m. fl.* hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga järnvägsstyrelsen att ändra bestämmelserna om rabattresor för ålderspensionärer så att rabattkorten även gällde *dels* för förtidspensionär, *dels* på SJ:s busslinjer, *dels* och vissa veckodagar under sommarmånaderna.

Samtliga ovanstående motioner hade hänvisats till allmänna beredningsutskottet, som upptagit dem till samtidig behandling.

Utskottet hemställde, att

1) de likalydande motionerna I: 15 och II: 22,

2) de likalydande motionerna I: 17 och II: 17 samt

3) de likalydande motionerna I: 598 och II: 715

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Gustaf Peterson*, *Enarsson* och *Nyman*, fru *Olsson* samt herrar *Blomquist*, *Skoglösa*, *Rimås*, *Börjesson* i Glömminge, *Nilsson* i Agnäs och *Andersson* i Örebro, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av

1) de likalydande motionerna I: 15 och II: 22,

2) de likalydande motionerna I: 17 och II: 17 samt

3) de likalydande motionerna I: 598 och II: 715

i skrivelse till Kungl. Maj:t gåve till känna vad reservanterna anfört.

Utvidgning av statens järnvägars och postverkets reserabatter

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Det är ju inte första gången riksdagen behandlar frågan huruvida rabatter som gäller vid färd på SJ:s tåglinjer också skall gälla vid färd på SJ:s busslinjer. Utskottet säger att det vid ett stort antal tillfällen haft att behandla de frågor som upptas i de här föreliggande motionerna. Att frågorna kommer tillbaka på det sättet tyder enligt min mening på att det är ett komplex av frågor som inte har blivit tillfredsställande lösta.

Jag vet att huvudmotionärerna kommer att uppträda här efter mig, och jag skall därför inte i detalj gå in på de yrkanden som har gjorts i motionerna och upptagits i reservationen utan det överlåter jag åt dem.

Jag vill endast peka på det avsnitt i reservationen som talar om utvidgning av rabatterna att gälla vid resor även på busslinjerna och för de förtidspensionerade, vilka så långt möjligt bör jämföras med övriga pensionärer. Dessa framstötter uppfattas kanske som om man begärde nya förmåner. I själva verket förhåller det sig inte så. Den detalj jag här nämnde, att de förtidspensionerade får samma möjligheter som övriga pensionärer, innebär visserligen en klar utvidgning av förmånerna, men det är ett socialt rättvisekrav som snarast bör tillgodoses.

Kravet att rabatter skall medges också vid resa på busslinjer innebär dock ingen utökning av förmåner. Det är endast fråga om att behålla förmåner som redan införts. Det är viktigt att man har den saken klar för sig när vi om en stund voterar. Frågan har aktualiserats genom att järnvägslinjer i vissa områden lagts ner. De ersättes med busslinjer, och därmed förlorar trafikanterna en förmån som de tidigare har haft. Det är också ett rättvisekrav att busstrafikanterna skall ha samma

förmåner som järnvägstrafikanterna. En annan sak är sedan att det visat sig kunna vara en god affär för SJ.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JONSSON (fp):

Herr talman! Som nyss framhållits har dessa frågor varit föremål för riksdagens behandling vid tidigare tillfällen. I motionerna I:15 och II:22 beträffande rabattförmåner för folkpensionärer vid resor på SJ har yrkats att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t uppta förhandlingar med SJ och poststyrelsen om en utvidgning av här berörda rabatter till att gälla även andra tider och till att gälla även resor på busslinjerna.

Det nu gällande rabattkortet, 67-kortet, berättigar till fyra resor på halv biljett under tiden från den 15/1 till torsdagen före palmsöndagen, från onsdagen efter påsk till den 31/5 samt under tiden från den 1/9 till den 15/12 varje år. De gäller alltså under tider då man från SJ-håll anser att resandefrekvensen är sådan att det kan vara lämpligt med en stimulans av densamma och då en ökad frekvens ej skulle innebära någon ytterligare belastning på SJ:s trafikkapacitet. Under övriga tider på året är pensionärerna hänvisade till att betala sedvanliga biljettpriser. 67-korten har rönt stor uppskattning av folkpensionärerna, därom vittnar bl. a. den popularitet som de åtnjuter. Det har sålts ett betydande antal sådana kort. Detta har också medverkat till att folkpensionärerna har kunnat företa ett större antal resor än vad de annars ur ekonomiska synpunkter hade kunnat göra.

Det har emellertid framhållits som ett allmänt önskemål bland pensionärerna att tiden för rabattresornas giltighet borde utsträckas till en större del av året, även sommarmånaderna. Undantag kunde då göras för de större helgerna samt under sommarmånader-

Utvidgning av statens järnvägars och postverkets reserabatter

na vid veckosluten, då belastningen på SJ:s trafikkapacitet är som störst. På det sättet tror jag att pensionärerna skulle få möjlighet att företa ytterligare ett antal resor, och SJ:s trafikkapacitet skulle säkerligen räcka även här för.

När rabattkortet infördes var det av kommersiella skäl, och det har visat sig att de för SJ varit en god affär. Jag tror därför att det skulle vara av betydelse om man kunde ge en ytterligare förmån genom att utsträcka tiden för dessa resor. Dessutom skulle det kunna bli en ekonomisk fördel för SJ.

Vi har också i motionerna föreslagit att dessa förmåner skulle utvidgas till att omfatta även förtidspensionerade, pensionärer med hustrutillägg samt blinda och handikappade. För dessa kategorier människor skulle det vara en väsentlig förmån att kunna resa till samma förmånspris som folkpensionärerna. Jag tror det är viktigt att medverka till att alla kategorier pensionärer och handikappade kan få komma ut och resa och inte minst kunna hälsa på släktingar och vänner. De kanske tidigare i livet inte har haft möjlighet att resa annat än i ytterst begränsad utsträckning.

I motionerna har också berörts frågan om införandet av rabatt även på SJ:s bussar och på postverkets busslinjer. Många grupper människor i vårt land har av geografiska skäl inte möjlighet att anlita SJ:s järnvägsnät. Allt fler järnvägslinjer läggs ned och därmed minskas möjligheterna att utnyttja rabattkortens förmåner. Jag kan som exempel nämna att på Gotland och Öland är all järnvägstrafik nedlagd, och i stora delar av Norrland saknas också järnvägsförbindelser.

Ur den synpunkten skulle det alltså vara ett rättvisekrav att rabattförmånerna gällde även på busslinjerna.

Utskottet hänvisar till de principiella synpunkter som varit vägledande vid utskottets tidigare ställningstagande i

dessas frågor. Utskottet framhåller även statsmakternas principiella inställning i fråga om SJ:s ekonomiska drift, senast konfirmerad och i viss mån skärpt genom det av riksdagen år 1963 antagna förslaget till riktlinjer för trafikpolitiken. Utskottet erinrar emellertid i nu föreliggande utlåtande om vad som tidigare framhållits, att det för många trafikanter, särskilt för dem som är bosatta i områden som drabbats av järnvägsnedläggelse, måste uppfattas som en orättvisa att de inte får åtnjuta samma taxenedsättningar som järnvägstrafikanterna.

Utskottet anser att frågan emellertid måste prövas enligt gällande principer för taxe- och trafikpolitiken. En dylik prövning har nyligen genomförts, och järnvägsstyrelsen har till Kungl. Maj:t i en den 28 januari 1965 dagtecknad skrivelse redogjort för förutsättningarna att i busstrafiken införa i järnvägsstrafiken medgivna rabatter. Det framhålls där att det inte kan vara kommersiellt motiverat, och att det skulle försämra servicen för alla bussresenärer.

Utskottet säger emellertid liksom tidigare att det kan anföras goda skäl för flera av de i motionerna föreslagna förbättringarna av rabattvillkoren, och utskottet förutsätter att trafikföretagen fortlöpande beaktar möjligheterna att inom ramen för de av statsmakterna angivna principerna för driften vidta förbättringar för i första hand de förtidspensionerade.

Det kanske skulle kunna sägas att frågan om införande av rabatter på busslinjerna kan vara en något mera komplicerad fråga än utvidgandet av giltighetstiden för pensionärsresor på järnvägslinjerna. Vi motionärer har inte kunnat anvisa någon väg för hur detta skall lösas, men vi har velat understryka vikten av att denna fråga ytterligare blir föremål för överväganden.

Av denna anledning har vi föreslagit

Utvidgning av statens järnvägars och postverkets reserabatter

att förhandlingar borde komma tillstånd mellan Kungl. Maj:t och trafikföretagen. Riksdagen har tidigare anggett riktlinjerna för SJ:s trafikpolitik, och en undersökning av de av oss föreslagna förbättringarna kan kanske föranleda ytterligare beslut i riksdagen. Det kan möjligen bli så, att man för att genomföra en sådan sak får tänka sig någon form av anslag.

Herr talman! Detta är några synpunkter på vår motion, och jag ber att få ansluta mig till det yrkande som nyss framförts, nämligen bifall till reservationen av herr Eric Gustaf Petersson m. fl.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Att SJ är ett förnämligt allmänt trafikföretag måste vi alla erkänna. Det skall också vara ett affärsdrivande verk och i möjligaste mån se till att dess finanser sköts på ett sådant sätt att klander inte kan föreläggas. Vi har inte heller anledning att ta upp en sådan debatt i detta sammanhang.

På grund av den strukturomvandling som skett och sker på alla områden inom vårt näringsliv har även SJ gång efter annan måst ompröva och analysera sin trafik-ekonomiska verksamhet. Att SJ, som förr var givet, endast skulle sköta sin järnvägstrafik har man till viss del måst frånga för att lämna rum åt andra trafikmedel som både från trafikekonomisk och servicesynpunkt är fördelaktigare.

Fördenskull har en hel del av vårt järnvägsnät lagts ned, och SJ trafikerar i allt större utsträckning våra vägar genom buss- och lastbilstrafik, och detta anser vi vara fullt riktigt. Men vad jag inte kan förstå är att i samband med en sådan omläggning speciella trafikföretag måste bildas, som man menar skall vara särskilda från den stora enheten i ekonomiskt avseende och ha sin egen administration och bära sina egna kostnader. Om jag i ett företag

föredrar att utföra mina förelagda uppgifter på det ena eller det andra sättet skall detta inte genom fördyringar gå ut över mina kunder eller minska deras möjligheter att begagna sig av mina tjänster. SJ ser emellertid saken på ett annat sätt — ett sätt som jag för min del finner rätt så anmärkningsvärt.

I sin propaganda för ökad resandefrekvens på järnväg har SJ utgivit en trevlig folder, »12 sätt att resa billigare», och föreslagit allmänheten att pröva dessa olika sätt framför att begagna sig av bil eller andra transportmedel. Rabatter i olika avseenden erbjuds och det bör bli en stimulans för många att pröva detta. SJ begränsar emellertid sin propaganda helt till sin järnvägstrafik och har intet att erbjuda den allmänhet som vill begagna sig av dessa 12 möjligheter men som måste använda anslutningstrafik i form av SJ:s bussar för att komma till en station med anknytning.

Detta är en stor brist och ett faltalt förbiseende i propagandan. Nog måste SJ inse att detta är fel och att de erbjudanden som ges måste omfatta alla SJ:s trafikmedel.

Vi har i vårt motionspar, som har nr 17 i båda kamrarna, velat aktualisera denna sak och ifrågasätter om inte SJ ändå skall låta ompröva saken.

Vad som framför allt bör omprövas är giltigheten av de rabattbiljetter som kommer i fråga, och i motionerna har vi, i likhet med föregående talare här i kammaren, redogjort för dessa rabattbiljetter — exempelvis giltigheten för 67-kortet men också för de rabattkort som används av många av våra affärsmän, 350-kronors-rabattkortet o. s. v. Jag kan inte hålla med utskottet om att de nu påtalade förhållandena är att anse som anslagsfrågor och att de bör tas upp i samband med dessa spörsmål.

Jag vill hänvisa till vad jag inledningsvis sade, nämligen att SJ skall vara ett affärsdrivande verk och att det också bör kunna vara det, men då mäs-

Utvidgning av statens järnvägars och postverkets reserabatter

te SJ först förstå att en förbättring av resemöjligheterna för alla kategorier av trafikanter är den enda förutsättningen för att uppnå räntabilitet på det nedlagda kapitalet. Vi är väl inte främmande för att det skall finnas anslutningslinjer till huvudlinjer, och i den mån åtgärder kan vidtagas för att genom likartade taxor för buss- och järnvägsresor stimulera till ökad trafikintensitet, måste detta också leda till en förbättring av det ekonomiska resultatet.

Jag tycker att SJ i detta sammanhang skall ta nya tag, med djärva åtgärder och fram mot djärva mål. Jag är glad över att det här i kammaren finns en representant för SJ:s styrelse, nämligen herr Turesson. Jag hoppas att han kan instämma i vad jag nu har sagt.

Herr talman! Jag har i likhet med herr Jonsson den uppfattningen att rabattbiljetterna bör kunna användas utan begränsning till vissa terminer och det gäller både pensionärsresorna och 67-kortets giltighet. Det är helt orimligt att våra pensionärer endast skall utgöra så att säga ett fyllnadsgods vid tider då det bäst passar SJ. Pensionärerna bör ha samma möjligheter som andra att företa resor i anslutning till högtider och sommarsemestrar. Gamla föräldrar vill gärna hälsa på sina barn vid högtider, men med nuvarande bestämmelser är de helt utestängda från att då erhålla rabatt på järnvägsresan. När pensionärerna vill resa på en sommarsemester kan de inte heller begagna sig av 67-kortet. Detta måste, herr Turesson, vara felaktigt.

Herr talman! Jag skall inte hålla någon längre utläggning om denna sak, utan jag vill sluta med att yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande. Vi bör gemensamt — jag vill, herr talman, understryka det — verka för att det blir en bättre tingens ordning när det gäller rabattresorna. Dels vinner SJ själv på detta och dels är det ett rättvisekrav att den ser-

vice, som SJ tillhandahåller, kan utnyttjas av alla resenärer.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Det är inte ofta man här i kammaren har anledning säga att man kan instämma med samtliga föregående talare, men det kan jag faktiskt i detta fall göra.

Jag har därför inte någon anledning att upprepa vad som tidigare här sagts och ej heller att framhålla vad jag anfört i min motion. Jag vill bara understryka att det är ytterst beklagligt att frågan om rabattresorna för folkpensionärer inte har kunnat lösas på ett tillfredsställande sätt och att förtidspensionärer helt ställts utanför förmånen. Det är ett rättvisekrav att man rättar till det missförhållande som härvidlag föreligger, oberoende av om det är Kungl. Maj:t, riksdagen eller statens järnvägar som skall göra detta. Jag vill nämna att i Danmark har man kommit längre än vi. Förutom att pensionärer har rätt till fria resor från 65 års ålder, så har man fr. o. m. 1962 vidgat denna rätt till att omfatta även invalidpensionärer.

Herr talman! Då jag för närvarande inte ser någon annan framkomlig väg i denna fråga än den som reservanterna anvisat ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Jag kunde nästan ha avstått från att motivera utskottets ställningstagande, eftersom herr Jonsson så ingående referat utskottets utlåtande, men jag vill säga några ord om det resonemang som förts från utskottets sida.

Inom utskottet har vi alla haft den uppfattningen att rabattresor för pensionärer är ett mycket behjärtansvärt ändamål, och vi har över huvud taget diskuterat saken från den utgångspunkten att man måste försöka åstadkomma

Utvidgning av statens järnvägars och postverkets reserabatter

ett så rättvist och positivt resultat som möjligt.

Jag skall inte närmare ingå på de olika motioner som här föreligger, men när man från motionärernas sida framhåller att frågan om dessa rabattresor tidigare har behandlats av riksdagen, vill jag erinra om att så har skett inte mindre än åtta, tio gånger. Är det någon fråga som har återkommit, är det just denna. Jag vågar nog också påstå att vi kommer att få tillbaka den igen. Men det hindrar inte att problemet även nu kan diskuteras.

Med hänsyn till att frågan om rabattresorna alltså behandlats så många gånger tidigare av riksdagen har utskottet inte ansett det nödvändigt med något remissförfarande i anledning av de motioner som i år avlämnats. Vi har i stället hänvisat till utskottets utlåtande nr 9 för år 1964, där det återfinnes yttranden från bl. a. SJ, generalpoststyrelsen, överbefälhavaren, Svenska omnibusägareförbundet samt i visst fall även Linjeflyg över motioner med liknande syfte.

Så fort man går på den linjen att rabatterna skall utvidgas, får man också vara beredd att ge anvisning om hur finansieringen skall ordnas. SJ har emellertid för sin del sett frågan även ur kommersiell synpunkt. Man har talat om ett överskottsutrymme som borde utnyttjas och man har försökt stimulera folkpensionärerna att resa med hjälp av 67-kortet under tider då trafikfrekvensen är låg. Detta ställer sig inte bara fördelaktigt för SJ, utan det kan också vara lämpligt för pensionärerna själva att resa vid sådana tidpunkter då resande- och trafikantströmmen inte är så stor.

En utsträckning av rabattresorna till att gälla de busslinjer som har anslutning till järnvägslinjer är — såsom utskottet framhåller i slutet av sitt utlåtande — inte bara en trafikekonomisk fråga utan också en anslagsfråga. Detta är den principiella skillnad som har

märkts mellan motionärerna och utskottet. Vi har ansett att detta bör vara en anslagsfråga.

Under hänvisning i övrigt till utskottsutlåtandet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag vill erinra om de beslut som Kungl. Maj:t och riksdagen har fattat om grunderna för SJ:s trafikpolitik. Statens järnvägar skall drivas efter företagsekonomiska grunder, och även om 67-kortet naturligtvis har en stark prägel av social motivering måste dess konsekvenser för företaget SJ ses ur företagsekonomisk synpunkt.

Det är självklart att statsmakterna av statens järnvägar kan kräva vidgade åtaganden i fråga om trafikservice. Men då måste också statsmakterna, i den mån dessa åtaganden inte är ekonomiskt bäriga, anvisa medel för att täcka det underskott som uppkommer. Det är innebörden i de beslut som är fattade och som gäller för företaget SJ.

Nu talas det i reservationen om att man vill få till stånd förhandlingar mellan Kungl. Maj:t och trafikföretagen om dylika rabattförmåner. Det har naturligtvis SJ-företaget ingen anledning att protestera mot. Om dessa förhandlingar leder till att företaget åläggs ytterligare trafikservice som inte är bärig, måste konsekvensen bli att Kungl. Maj:t vänder sig till riksdagen och begär att medel anvisas för ändamålet.

Men vi måste också ta med en annan sak i bedömningen. Vi kan inte komma ifrån att tillgången på personvagnar är dimensionerad för trafikkapaciteten under högtrafiktid. Vi är väl också i denna kammare fullständigt överens om att det är ytterligt otillfredsställande att behöva sätta in ur trafiksäkerhetssynpunkt mindervärdiga vagnar när trafiken är störst. Jag vill erinra om att bara för några dagar sedan beslut har fattats om en mycket stor be-

Utvidgning av statens järnvägars och postverkets reserabatter

ställning av moderna stålvagnar, som på kort tid skall ersätta det kvarvarande beståndet av trävagnar. Men fortfarande kommer under en övergångstid bristen på vagnar att ha en dimensionerande inverkan, och det kan man inte bortse från när man tar ställning till frågan om vidgade rabatter under högtrafiktid.

Jag har emellertid, herr talman, ingenting emot att biträda reservationen. Men vi får då vara beredda att ta de ekonomiska konsekvenserna av de förhandlingar som kan komma till stånd mellan Kungl. Maj:t och SJ. För min del är jag beredd att göra det.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Herr Haglund bekräftar att detta är någonting mycket behjärtansvärt, att det är ett önskemål att man skall genomföra det, att saken har varit uppe till behandling si och så många gånger. Ja, det är många förslag som är uppe till behandling många gånger, och till slut vinner de riksdagens gehör. Vi skall hoppas att det också sker i denna fråga.

Jag kanske inte poängterade tillräckligt i mitt första anförande, att det inte var bara folkpensionärerna det gällde här utan alla dem som reser på statens järnvägar med rabattbiljetter. Jag anförde att det är SJ självt som har infört detta rabattsystem. Man propagerar ganska starkt för det, bl. a. genom foldern »12 möjligheter att resa billigare». Detta är ju inte riksdagens eller någon enskild ledamots uppfinning. Vi kopplar bara på vad som kommit genom intuition från SJ, och vi vill försöka påvisa att det är en riktig linje men att den bör utvidgas. Erfarenheter på andra områden visar att man för att få kunder och större omsättning måste vidtaga vissa åtgärder till stimulans. Jag är alldeles övertygad om att ett generellt rabattsystem, som gällde både på SJ:s järnvägar och på SJ:s bussar, skulle tillföra företaget en bra

mycket större kundkrets och därigenom hjälpa upp det eventuella underskott som man får på denna rabattgivning. Inom parentes, herr talman, tror jag inte att den medför någon förlust.

Vad busslinjerna beträffar kan man ju konstatera att SJ:s bussar understundom går ganska tomma. Man skulle behöva ha dem besatta med bra många fler passagerare.

Nu för man in i bilden att man gärna är med på ett resonemang om hur detta system skall läggas upp, men då får riksdagen ta konsekvenserna i form av anslag. Men som jag, herr talman, poängterade tidigare vill jag se detta rent affärsmässigt, inte som en subvention på något sätt, och jag är lika övertygad nu som någonsin om att SJ skall kunna klara det. För riksdagen som huvudman är det en angelägenhet att låta SJ förstå att företaget måste ompröva denna sak och föra den till en lycklig utgång, inte minst ur rättvisesynpunkt. Det blir allt fler människor som bor på orter som SJ:s bussar trafikerar. Många av dem är nu handikappade och kan inte utnyttja de möjligheter som SJ ställer till förfogande.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Det sista som herr Berglund sade förvånade mig litet och tvingar mig att förlänga denna debatt med ytterligare någon minut.

Man skall se på rabattsystemet rent affärsmässigt, sade herr Berglund, inte betrakta nedsättningen som en subvention. Och han tillade, utan att ha något beräkningsmässigt underlag för påståendet, att han är övertygad om att det vore lönsamt för SJ att tillämpa rabatter även under andra tider än vid lågtrafik. Med det resonemanget i bakgrunden måste alltså herr Berglund anse att SJ:s allmänna taxepolitik är felaktig, att alla biljetter är för dyra. Utfallet av företagets rörelse visar emellertid en helt annan bild.

De biljettpriser som tillämpas är mo-

Utvidgning av statens järnvägars och postverkets reserabatter

tiverade på den del av bannätet där trafiken går utan förlust, alltså det affärsmässiga bannätet. Sätter man ned biljettpriserna där genom rabatter, under högttrafiktid, får man inte de intäkter som behövs för att täcka driftkostnaderna. En subvention av den karaktären är inte affärsmässigt motiverad och skall därför, om den ålägges företaget, betalas enligt avtal mellan detta och staten. Det är till det riksdagen måste anvisa pengar för att verksamheten skall gå ihop.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Jag vill ställa en motfråga till herr Turesson: Varför går SJ över huvud taget in för detta rabattsystem, om det inte är för att stimulera resandefrekvensen? Man gör det väl inte för att förlora på affären utan för att få de tomma vagnar och bussar man har besatta med resenärer och för att på det sättet kompensera sig för rabatterna.

Man kan här tala om subventioner i två bemärkelser, och rabatterna är väl en subvention till den enskilde resenären. Men herr Turesson lägger i det begreppet också in vad staten ger för att SJ över huvud taget skall kunna driva sin verksamhet. Här är vi väl då inne på två olika linjer. Jag menar att vi inte skall gå subventionsvägen utan se på rabattsystemet rent affärsmässigt. När man lämnar ut dessa rabatter, gör man det med den bakomliggande tanken att få ett ökat antal resenärer, så att inkomsterna stiger.

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Ja, det är affärsmässigt motiverat att rabattera för vissa passagerarkategorier under tider då vagnarna inte går fullsatta, som herr Berglund uttryckte det. Då finns det utrymme för en förut icke utnyttjad trafikvolym, och då kan det vara affärsmässigt motiverat att genom rabatterning locka flera människor att resa. Men under högttrafiktid, då alla personvagnar går fullsatta,

finns det ur affärsmässig synpunkt ingen anledning för företaget att genom rabatter locka till sig flera resenärer, ty då är alla utrymmen redan besatta med resande som betalar fulla priser.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Jag vill här bara citera vad SJ skrev i ett remissyttrande 1964:

»I fråga om 67-rabatten önskar styrelsen slutligen frambålla följande.

Såsom inledningsvis sagts är 67-rabatten ett kommersiellt initiativ från järnvägarnas sida. För att erhålla bättre kännedom om 67-gruppens resvanor har en fältundersökning företagits under år 1963. Undersökningen gav i stort sett bekräftelse på att de hypoteser som SJ baserat sitt rabatterbjudande på varit riktiga. Dock konstaterades ett något större inslag av resekonsumtion med ringa priskänslighet än man från SJ:s sida väntat sig. Ej mindre än cirka 25 % av antalet resor utgjordes sålunda av privata resor av nödvändig art eller affärsresor. Denna relativt stora andel av resor med ringa priskänslighet är en betydande belastning för 67-rabatten, som måste kompenseras av nyvärvad trafik.»

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Fria resor för värnpliktiga, m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Gustaf Peterson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 95 ja och 89 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 28**Fria resor för värnpliktiga, m. m.**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner angående värnpliktigas fria resor, angående statens järnvägars rabattresor för värnpliktiga och angående fria resor för värnpliktiga m. m.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats följande motioner:

1) De likalydande motionerna I: 101 av herrar *Strandberg* och *Enarsson* samt II: 130 av herrar *Petersson* och *Krönmark*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att sådana bestämmelser angående värnpliktigas fria resor utfärdades, att den färdsträcka för vilken militärbiljett gällde finge tillgodoräknas som resväg vid taxesättning av tillägsbiljett (vid förlängd resa).

2) Motion II: 94 av herrar *Andersson* i Örebro och *Hylander*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna önskvärdheten av att de rabatter som värnpliktig personal nu åtnjöte på statens järnvägars järnvägslinjer utsträcktes att gälla även på färd med SJ:s busslinjer.

3) Del av de likalydande motionerna I: 343 av fru *Olsson* och herr *Axel Kristiansson* samt II: 410 av herrar *Antonsson* och *Johansson* i Växjö, i vilken del hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning av frågan om utsträckning av de på järnvägarna gällande rabatterna för värnpliktiga, pensionärer och studerande till att gälla vid resor med andra slag av kommunikationsmedel.

Utskottet hemställde, att

1) de likalydande motionerna I: 101 och II: 130,

2) motion II: 94 och

3) de likalydande motionerna I: 343 och II: 410, till den del de hänvisats till utskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Eric Gustaf Peterson*, fru *Olsson* samt herrar *Blomquist*, *Skoglösa*, *Rimås* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 101 och II: 130, motion II: 94 samt den del av de likalydande motionerna I: 343 och II: 410 som hänvisats till utskottet måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning rörande reserabatter för studerande, värnpliktiga och pensionärer.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **RIMÅS** (fp):

Herr talman! Denna fråga är ju delvis besläktad med det ärende vi nyss behandlade, och jag tror inte det är mycket som behöver anföras. Jag vill endast säga ett par ord om motion II: 94, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna önskvärdheten av att de rabatter som värnpliktig personal nu åtnjuter på statens järnvägars järnvägslinjer skall ut-

Fria resor för värnpliktiga, m. m.

sträckas att gälla även på färd med SJ:s busslinjer».

För dem som är bosatta inom ett område, vilket drabbas av järnvägsnedläggelse, måste det uppfattas som en särskild orättvisa att inte få åtnjuta samma taxenedsättningar som järnvägstrafikanterna, säger vi i reservationen. Bakom det uttalandet ligger ett förhållande som jag tror att en av motionärerna kommer att belysa, nämligen hur värnpliktiga vid järnvägsnedläggelser ibland tvingas göra långa omvägar för att kunna utnyttja statens järnvägars fria resor vid färd till hemorten. Om samma förmåner härvidlag infördes när det gäller bussresor skulle både de värnpliktiga och SJ gagnas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Eric Gustaf Petersson m. fl.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Som redan nämnts är denna fråga besläktad med frågan om rabattresor för pensionärer, som vi nyss behandlade.

Anledningen till att jag väckte motionen II: 94 var att jag i min hemstad Örebro, som är en militärstad, fått se konsekvenserna av en järnvägsnedläggelse, vilken på ett speciellt sätt missgynnar de värnpliktiga i staden. Regementet i Örebro har ett stort upptagningsområde — det sträcker sig långt söderut i länet ned mot Norrköping. Vi hade tidigare en järnvägsförbindelse med Norrköping, men den lades ned och ersattes med SJ:s bussar. Det sades då från SJ:s sida att nedläggandet inte skulle innebära några olägenheter för den fasta befolkningen.

I praktiken har det emellertid blivit så att de värnpliktiga, som fullgör sin tjänstgöring vid I 3 i Örebro, inte har möjlighet att begagna bussarna på samma sätt som tidigare järnvägsförbindelsen. Nej, de måste för att kunna utnyttja rabatten resa över Hallsberg—Katrineholm—Norrköping för att ta sig upp mot

Finspång. Det blir en onödigt lång resa för dem, och de åsamkas även större utgifter än vad som skulle blivit fallet vid resa med den tidigare järnvägsförbindelsen. Detta är särskilt betänkligt med hänsyn till de värnpliktigas begränsade ekonomiska resurser.

Herr talman! Jag finner det angeläget att dessa frågor löses, så att de värnpliktiga inom områden, där järnvägsförbindelser lagts ned, får rättighet att åka på SJ:s bussar på samma sätt som de tidigare hade att resa på SJ:s järnvägslinjer.

Herr SKOGLÖSA (cp):

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga debatten i denna fråga, men jag kan inte underlåta att deklarerar varför jag stöder den reservation som föreligger i detta ärende.

Vi har tidigare såsom det har påpekats diskuterat dessa frågor i kammaren och även behandlat dem inom beredningsutskottet. Jag vill erinra om att utskottet tidigare i frågan om rabattförmånernas utvidgning till att gälla även busslinjer gjort ett uttalande, enligt vilket det för många trafikanter, särskilt för dem som är bosatta i områden som drabbas av järnvägsnedläggelse, måste uppfattas som en orättvisa att icke få åtnjuta samma taxenedsättningar som gäller för järnvägstrafikanterna.

Det bör också för de värnpliktiga vara ett krav att man ordnar deras möjligheter att resa från förläggningssorten på ett väsentligt bättre sätt än vad som nu är fallet genom deras rabattresor. Jag tror att dessa frågor behövs tas under övervägande. Man bör försöka lösa dem på ett mera tillfredsställande sätt.

Herr talman! Jag ber med hänvisning till det anförda att få yrka bifall till reservationen.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Denna fråga är i princip likartad med det föregående ärendet på föredragningslistan.

Fria resor för värnpliktiga, m. m.

Utskottsmajoriteten har haft den uppfattningen att också detta är att betrakta som anslagsfrågor. Vad som ytterligare skulle kunna tilläggas är vad som anförs i utskottets utlåtande beträffande de värnpliktigas rabatter och resor. Det framhålls att riksdagens revisorer tagit upp frågan om de värnpliktigas fria resor, och det heter vidare: »Det kan i sammanhanget också framhållas att försvarets civilförvaltning i yttrandet över revisorernas förslag uttalat, att antalet fria resor visserligen bör vara begränsat men att resorna bör få företagas till valfria orter inom riket. Beträffande denna fråga pågår överläggningar mellan försvarets civilförvaltning och järnvägsstyrelsen. Riksdagen kommer således att framdeles få taga ställning till spörsmål av stor betydelse för de i motionerna berörda problemen.» Det är således på detta sätt utskottsmajoriteten har betraktat denna fråga.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SKOGLÖSA (cp):

Herr talman! Det är riktigt att det som herr Haglund nämnde återfinns i utskottets skrivning. Men utskottet uttalar också på ett annat ställe: »Utskottet får beträffande motionärernas här berörda förslag allmänt framhålla att de, i den mån de ifrågasatta åtgärderna icke är förenliga med principen om trafikföretagens lönsamhet, är att betrakta som anslagsfrågor. Utskottet kan därför icke biträda förslagen som de utformats i motionsyrkandena.»

Jag anser att detta uttalande säger så mycket, att man inte kan vara nöjd med den deklaration som utskottet gjort i övrigt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reser-

vationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Gustaf Petersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Rimås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 68 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 29

På hemställan av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att första lagutskottets utlåtande nr 17 skulle uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 30

Interpellation ang. åtgärder för att förebygga vattenföroreningar från sulfitmasseindustrin

Ordet lämnades på begäran till

Herr LORENTZON (k), som yttrade:

Herr talman! Ett särpräglat delproblem i komplexet av frågor om vattenföroreningarna är knutet till platser med cellulosaindustri. Den industriella vattenförbrukningen är närmare fem gånger större än den sammanlagda hushållsförbrukningen. För cellulosa- och pappersindustriens del är emellertid vattenförbrukningen tre gånger större än den övriga industriens sammanlagda vattenförbrukning. Dessa fakta ger en bild av problemets storleksordning, då det starkt förorenade förbrukningsvattenet från denna industri utan egentlig rening släpps ut i sjöar och vattendrag.

Flera fall av uppenbara missförhållanden skulle i detta sammanhang kunna anföras från olika delar av vårt land. Exempelvis kan nämnas vattenföroreningarna i Örnsköldsviksfjärden, vilka i största utsträckning är orsakade av utsläppet från AB Mo och Domsjöes fabriker i Alfredshem. Denna vackra fjärd med sina öar och stränder, som utgjort ett omfattande fritidsområde för befolkningen, har under senare år, framför allt under den varma årstiden, blivit en veritabel »pesthärd».

Avdunstningarna särskilt under sommartid från Örnsköldsviksfjärden har medfört att målarfärgen på fastigheter i närbelägna bostadsområden missfärgats, förstörts och flagnat av. Egnahemsägarna, i många fall arbetare, har själva fått bekosta ommålningen. Vid den nyligen vidtagna fastighetstaxeringen av fritidstugor i fritidsområdena omkring fjärden har taxeringsmyndigheterna sänkt det beräknade byggnadsvärdet med cirka 25 procent. Resultaten av fastighetstaxeringen har ju gått i den motsatta riktningen i andra områden av landet. Trots opinionsyttringar vid möten och genom andra åtgärder från befolkningen

och trots att förste provinsialläkaren i länet redan år 1959 vid ett informationsmöte i Örnsköldsviksfjärdens vatten var direkt hälsovådligt, har allt blivit vid det gamla.

Frågan har den största betydelse då det gäller att förhindra de hälsovådliga föroreningarna av landets sjöar och vattendrag med åtföljande sanitära olägenheter och kväljande odörer.

I samband med tidningsuppgifter om förestående stora investeringar i en ny sulfitmasseindustri i Kramfors har nämnts om en teknisk återvinningsprocess, som bl. a. skulle ge goda resultat på ett långt effektivare sätt också när det gäller att motverka vattenföroreningarna än vid traditionella sulfittfabriker.

Den av varje koncern eller företag för sig bedrivna forskningsverksamheten synes icke främst ha varit inriktad på att komma till rätta med problemet om vattenföroreningarna. Om emellertid sådana tekniska framsteg nu visat sig vara möjliga att uppnå, måste det anses vara ett ur hälsosynpunkt och sanitär synpunkt samt även i flera avseenden ur ekonomisk synpunkt i hög grad angeläget intresse, att motsvarande åtgärder mot vattenföroreningarna blir vidtagna på samtliga platser med cellulosaindustri.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande interpellation:

Kan statsrådet lämna upplysningar om förutsättningarna att, på sätt som i denna interpellation åberopade pressuppgifter ger vid handen rörande nya tekniska möjligheter att motverka vattenföroreningarna från sulfitmasseindustri, uppnå motsvarande förebyggande åtgärder även vid övriga fabriker inom denna industri, samt om statsrådet i så fall överväger några åtgärder i denna riktning?

Denna anhållan bordlades.

§ 31

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 120, angående uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna, och

nr 121, angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 32

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 40, angående anslag för budgetåret 1965/66 till vissa forskningsråd m. m., motionerna:

nr 834, av herr *Nordstrandh m. fl.*,

nr 835, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 836, av fru *Sjövall m. fl.*, och

nr 837, av herr *Turesson m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, angående reform av de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt m. m., motionerna:

nr 838, av herrar *Larsson* i Norderön och *Johansson* i Dockered,

nr 839, av herr *Björkman m. fl.*,

nr 840, av herr *Carlshamre m. fl.*,

nr 841, av herr *Hamrin* i Kalmar m. fl., och

nr 842, av fru *Nettelbrandt m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 65, angående anslag för budgetåret 1965/66 till statsdepartementen, m. m., motionerna:

nr 843, av herr *Antonsson m. fl.*,

nr 844, av herrar *Hamrin* i Jönköping och förste vice talmannen *von Friesen*,

nr 845, av herr *Rimås m. fl.*, och

nr 846, av fru *Sjövall m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, angående vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m., motionerna:

nr 847, av herr andre vice talmannen *Cassel m. fl.*,

nr 848, av herr *Gustavsson* i Alvesta m. fl., och

nr 849, av herr *Ohlin m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 33

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Med anledning av president Kekkonens besök i Sverige anhåller undertecknad om ledighet från riksdagsarbetet fredagen den 9 april 1965.

Stockholm den 8 april 1965

Tage Erlander

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 34

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Wennerfors*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående utbildningen av talpedagoger,

herr *Mattsson*, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående de höjda fastighetstaxeringsvärdenas inverkan på beräkningen av arealtilläggen, och

herr *Nilsson* i Gävle, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående åtgärder för att den senaste räntehöjningen icke skall påverka hyrorna.

§ 35

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 19.04.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 9 april

Kl. 11.00

§ 1

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 120, angående uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna, och

nr 121, angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å bordet vilande motionen nr 834.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 835, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 40, angående anslag för budgetåret 1965/66 till vissa forskningsråd m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg anslag under nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 836 och 837; samt

till konstitutionsutskottet motionen nr 838.

Vid föredragning av de i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, angående reform av de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt m. m. avgivna, å bordet vilande motionerna nr 839—842 hänvisades motionerna, såvitt avsåg förslaget till statstjänstemannalag, till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Slutligen föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 843—849.

§ 3

Föredrogs den av herr *Lorentzon* vid kammarrens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående åtgärder för att förebygga vattenföroreningar från sulfitmasseindustrin.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—29

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30

Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (bilaga 4, punkt E 1, s. 51—68) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för kriminalvårdsstyrelsen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för kriminalvårdsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, dels ock till Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 5 064 000 kr.

Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 416) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 515), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1965/66 anvisa till Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar för inrättande av en psykologisk sektion vid kriminalvårdsstyrelsens socialbyrå enligt kriminalvårdsstyrelsens äskanden medel för anställande av en psykolog i Ae 25, en sociolog i Ae 25, en biträdande psykolog i Ae 21 och ett kanslibiträde i Ae 7.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 416 och II: 515, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för kriminalvårdsstyrelsen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för kriminalvårdsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 5 064 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Boman, Axel Andersson, Per Jacobsson och Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 515, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för kriminalvårdsstyrelsen i enlighet med vad reservationerna föreslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för kriminalvårdsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 5 198 000 kr.;

b) av fru *Wallentheim*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Folkpartiet lade i fjol fram en brett upplagd motion som tog upp kriminalvården i dess helhet och diskuterade vissa riktlinjer. Man talade om utbyggnaden av själva anstaltsbeståndet, förbättring av de gamla anstalterna, principerna för behandling, behandlingsforskning m. m., och även om behövlig utökning av personal — allt detta för att få till stånd en modern, adekvat behandling av de intagna samtidigt som man också skulle kunna minska rymningarna, som varit mycket oroande och väckt stark reaktion och oro hos allmänheten.

Motionen utmynnade i en begäran om en utredning över hela fältet. När motionen kom till behandling i statsutskottet, där vi hade en föredragning av kriminalvårdsstyrelsens chef, anfördes det att allt detta redan var utrett. Man var klar över principerna och helt överens med motionärerna om att man över huvud taget skulle försöka få riktig behandling av dessa människor. De är i allra största utsträckning psykiskt störda människor som är i konflikt med sig själva och därmed med hela samhället, och det gäller att kunna ge dem en psykologiskt och psykiatriskt individuell behandling.

Allt detta var man överens om i utskottet, och utlåtandet fick en mycket välvillig skrivning, men man ansåg att en ytterligare utredning skulle fördröja realiserandet av dessa principer och att motionen därför inte borde bifallas; utan vad som återstod var att anslå medel så att allt detta verkligen kunde förverkligas.

Mot den bakgrunden kommer vi nu tillbaka med en motion ifrån folkpartiet, där vi begär ökade medel för att kunna realisera en ringa del av vad

man då var överens om såväl i utskottet som här i kammaren.

Kriminalvårdsstyrelsen har begärt att på styrelsen få en psykologisk sektion under den sociala byrån för att där kunna göra upp planer för behandlingsmetodiken för att få fram behandlingsplaner och rationellt kunna arbeta ute på fältet. För detta ändamål begärde man en psykolog, en sociolog, en biträdande psykolog och ett kanslibiträde. Enligt statsverkspropositionen har man emellertid endast fått en biträdande psykolog, och dessutom har Kungl. Maj:t ställt 100 000 kronor av kommittéanslaget till förfogande för vissa utredningar. Det är den linjen som utskottsmajoriteten går på, och man hänvisar till dessa 100 000 kronor.

Den som har någon liten erfarenhet av hur svårt det är att kunna få kvalificerade människor till olika arbeten, när man inte har inrättade tjänster, förstår att det inte är mycket hjälp med att få dessa 100 000 kronor över. Därför har vi i reservationen tillstyrkt bifall till den motion som folkpartiet har lagt fram, där man begär att denna psykologiska sektion byggs ut med såväl en psykolog som en sociolog, en biträdande psykolog och ett kanslibiträde.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till denna punkt i utskottets utlåtande.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det är en alldeles korrekt beskrivning av överläggningarna i statsutskottet, som fröken Elmén ger när hon säger att det fanns underlag för en välvillig skrivning och för ett positivt ställningstagande till denna fråga. Att vi sedan inte kan komma överens med fröken Elmén i fråga om det praktiska utfallet, är i och för sig inte så märkligt. Här skall väl liksom demonstreras ett annat intresse, och kanske är det framför allt detta som ligger till

Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar

grund för de reservationer, vilka är fogade till detta utlåtande.

De anslagna 100 000 kronorna för specialutredningar kan kanske klara de frågor vi här tvistar om. Inrättandet av specialtjänster skulle däremot kanske bara betyda att vi står med vakanser, vilket vore till föga glädje. All erfarenhet säger att det i trängda lägen med svårigheter att få personal kan vara bättre att få arbeta under friare former med tillgängliga resurser än att låsa dem i fasta tjänster.

Man skall även ha klart för sig att kriminalvårdsstyrelsens organisation inte är slutgiltigt fastställd. Härom pågår utredningar och undersökningar. I detta fall tror jag att man gör klokt i att nöja sig med den ökning av personalresurserna som Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet har tillstyrkt.

Jag vill med anledning härav yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Till herr Bergman skulle jag bara vilja säga att när vi anslår sådana medel för tillfällig personal, sker detta nog mest för att lugna vårt eget samvete. Men om man ser på olika statliga institutioner, som får vissa belopp för att anställa personal i mån av behov, och när man vet hur det förhåller sig i verkligheten, kan man säga att uppgiften är nästan omöjlig om det inte är fråga om fasta tjänster. Personalen stannar en halv eller kanske en eller två månader. På detta sätt blir det ingen kontinuitet i arbetet. Jag har själv på olika håll kunnat iakttaga dessa svårigheter, och jag ber därför fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emeller-

Fångvårdsanstalterna: Omkostnader

tid votering, i anledning varav efter givna varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30:o i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 38 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 31

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 32**Fångvårdsanstalterna: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 4, s. 88 och 89) föreslagit riksdagen att till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 25 862 000 kr.

I de under punkten 30 nämnda likalydande motionerna I: 416 och II: 515 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1965/66 anvisa till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader för utbildning av personal ytterligare 36 000 kr. enligt kriminalvårdsstyrelsens äskanden i stället för den av departementschefen förordade ökningen med 16 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 416 och II: 515, såvitt nu var i fråga, till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 25 862 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Boman, Axel Andersson, Per Jacobsson och Ståhl, fröken Elmén samt herr Gustafsson i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 515, såvitt nu var i fråga, till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 25 882 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Vi har alla under åren varit överens om att det är högst otillfredsställande att man inom fångvården har ett så stort antal personal som inte har någon utbildning. Detta gäller framför allt vaktpersonalen. Jag återkommer till den stora gruppen senare när vi kommer in på statsutskottets utlåtande nr 46, som gäller avlöningar vid fångvårdsanstalterna.

Vad jag här vill ta upp är verkstadsföreståndarnas utbildning i arbetarskydd, vilket är en fråga som faller under omkostnadsanslaget. De är i sin gärning något av lärare för internerna. Vi vet alla att fångvårdens verkstäder utbyggs mycket. Man håller på att bygga ut nya moderna industrilokaler, och man arbetar i verkstäderna med nya objekt, nya maskiner, ny materiel o. s. v. Det är därför nödvändigt att verkstadsföreståndarna verkligen får en gedigen utbildning i arbetarskydd som de sedan kan förmedla till de intagna som arbetar på dessa verkstäder. Det är så mycket nytt som kommer in i hela den moderna industriella utvecklingen och som kan

Fångvårdsanstalterna: Omkostnader

medföra allvarliga risker, om nödvändig utbildning saknas. Av denna anledning vill motionärerna och vi reserverar utöka anslaget med 20 000 kronor, så att ett större antal verkstadsföreståndare kan komma i åtnjutande av utbildning på arbetarskyddets område. — Vi brukar ju alltid vara överens i arbetarskyddsfrågor, och jag tycker vi skall vara det — och vi *borde* verkligen vara det — också när det gäller fängelserna och deras verkstäder.

Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2 vid punkten 32.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Man skulle av fröken Elmén anförande kunna tro att det inte förekommer någon arbetarskyddsverksamhet vid arbetsdriften inom fångvården, att de som är arbetsledare där är okunniga i arbetarskyddsfrågor.

Fröken Elmén vet lika bra som jag att så inte är fallet. Tvärtom förhåller det sig så, att det inom fångvården finns ett mycket stort intresse för skyddsfrågorna och att mycket arbete läggs ner på dem såväl av den centrala ledningen som ute på fältet. Ett uttryck för detta intresse är bl. a. att man fört fram förslaget till kurser för kompletterande utbildning. Olycksfallsfrekvensen inom arbetsdriften hos fångvården är också jämförelsevis mycket låg. Detta är naturligtvis i och för sig inte något skäl för att inte göra mer, men jag tror att det är en felaktig bild som fröken Elmén tecknar när hon vill ge sken av att de här människorna inte kan sina saker. Fröken Elmén är nog medveten om att den bilden är felaktig. I lägen sådana som det vi nu befinner oss i, där det är trångt ekonomiskt sett, måste man göra en avvägning och sätta in insatserna där de kanske behövs bättre än just här.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag vet inte om jag tecknat en så fruktansvärt mörk bild. Vad jag sagt är att vi bygger upp moderna industrier inom fångvården där mycket nytt kommer in: ny materiel och allt möjligt sådant, som dessa verkstadsföreståndare måste få kunnighet i. Det är därför som jag anser att vi måste utöka kurserna, så att vetskapen om detta kommer så många som möjligt till del.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det är ju det jag säger, att fröken Elmén påstår att man måste få kunnighet i arbetarskyddsfrågor inom fångvården. Intrycket av denna beskrivning blir ju att man saknar kunskaper på området inom fångvården. Där har man emellertid kännedom om detta och vill fördjupa den ytterligare. Det var detta jag ville framhålla när jag sade att fröken Elmén svartmålad förhållandena.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 32:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 2) av herr Boman m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar

möter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst om-röstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 153 ja och 40 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig av-stå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot-tets hemställan.

Punkterna 33—38

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39**Skyddskonsulentorganisationen:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 11, s. 101—105) föreslagit riksdagen att dels god-känna av departementschefen förordad avlöningsstat för skyddskonsulentorga-nisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, dels ock till Skyddskonsulentorganisationen: Av-löningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 5 550 000 kr.

I de under punkten 30 nämnda lika-lydande motionerna I: 416 och II: 515 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen måtte besluta att för bud-getåret 1965/66 anvisa till Skyddskon-sulentorganisationen: Avlöningar

a) för effektivisering av frivårdsorga-nisationen medel för inrättande av en tjänst som biträdande skyddskonsulent i Ae 19 och fyra skyddsassistenter i Ae 17; samt

b) för utökad psykiatrisk rådgivning åt kriminalvårdsklientel i andra delar av landet än Stockholm och Göteborg enligt kriminalvårdsstyrelsens äskanden 25 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts för-slag samt med avslag å motionerna I: 416 och II: 515, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för skyddskonsu-

lentorganisationen, att tillämpas tills vi-dare från och med budgetåret 1965/66;

b) till Skyddskonsulentorganisatio-nen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 5 550 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Andersson, Per Jacobsson* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Gus-tafsson* i Skellefteå, vilka ansett att ut-skottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts för-slag samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 515, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för skyddskon-sulentorganisationen i enlighet med vad reservanterna förslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för skyddskonsulentorga-nisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Skyddskonsulentorganisatio-nen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 5 696 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde där-vid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! En av de finaste refor-mer som vi har genomfört inom krimi-nalvården är väl vården i frihet. Den är human, den kan återinpassa individen i samhället på ett helt annat sätt än vad anstaltsvården har möjligheter till, och den är billig. I den nya brottsbalken har frivården också fått en mycket mer cen-tral ställning än den hade i den gamla lagen.

Men då krävs också att den skydds-konsulentorganisation, som skall ta hand om ifrågavarande klientel, blir ut-byggd i samma mån. Domstolarna — det märker man — ställer stora för-hoppningar till vården i frihet och dö-mer allt fler till vård i frihet, och det blir som sagt skyddskonsulentorgani-sationen som får ta hand om denna myc-ket stora ökning av villkorligt dömda.

Vid den senaste organisationsföränd-

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar

ringen inom frivården uttalade en del länsstyrelser viss tveksamhet om huruvida man hade byggt ut skyddskonsulentorganisationen tillräckligt. Det var framför allt länsstyrelsen i Stockholms län som undrade, om inte redan då hela organisationen var underdimensionerad, vilket framför allt gällde stockholmsområdet.

I och med att den nya brottsbalken har trätt i kraft har det blivit ett ökat tryck på hela skyddskonsulentverksamheten, främst i de större städerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Särskilt i Stockholms södra och norra förorter har det blivit en anhopning av arbete som är mycket pressande och som man inte vet om man skall kunna klara upp.

Vidare har skyddskonsulenterna i allt större utsträckning fått ta hand om ungdomsfängelseklientelet. De får också ta hand om internerade när de skrivs ut och skall återinpassas i samhället. De senare såväl som ungdomsfängelseklientelet är ett oerhört arbetsamt klientel som kräver kolossalt mycket mer arbete än normalklientelet. Detta har medfört en betydande ökning av arbetet för tjänstemännen. I fråga om hur stor ökningen är har jag fått uppgifter från konsulentverksamheten i Stockholms norra förorter. För 1959 räknade man med 462 personer i frivården, medan motsvarande siffra för 1964/65 är 809. Det är en fördubbling av klientelet — men personalstyrkan är oförändrad. Skyddskonsulenterna anser själva att de inte kan klara detta, utan att det är fara för att hela organisationen går sönder. Vad blir följden om de inte kan sköta frivården? Jo, man får gå tillbaka till anstaltsvården, som är sämre och därtill oerhört mycket dyrare.

Det är därför som vi inom folkpartiet i motion har begärt utökning av personalorganisationen med en tjänst som biträdande skyddskonsulent i Ae 19 och fyra tjänster som skyddsassistent i Ae 17. Vidare har vi begärt att man skall anslå medel för psykiatrisk rådgivning

även i andra delar av landet än Stockholm och Göteborg. Vi föreslår en uppräkning av anslaget härför från 15 000 till 25 000 kronor, så att övriga skyddskonsulentorganisationer får möjlighet till sådan psykiatrisk rådgivning, som är av utomordentligt stor betydelse när det gäller kriminalvårdsklientelet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till punkten 39 i utlåtandet.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Beträffande detta avsnitt är det så, att en utredning föreslog att skyddskonsulentorganisationen skulle upprustas i etapper under en tid av fem år. 1962 års riksdag beslöt att denna upprustning skulle genomföras på kortare tid, tre år. Det innebar alltså en ökning av den takt som de sakkunniga har förordat. Denna upprustning är genomförd helt nyligen, och verksamheten i de nya formerna befinner sig just i starten. Det kan därför finnas anledning att avvakta verkningarna av utredningens förslag och se vad som kan behövas. Man kan inte, som fröken Elmén vill göra gällande, så snart — bara några veckor — efter den nya brottsbalkens ikraftträdande konstatera att organisationen är otillräcklig. Det finns nog skäl att inte rusa i väg fullt så snabbt som fröken Elmén vill göra.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Vi kan besluta om mycket fina reformer och principer, men när vi inte ger resurser så att reformerna kan genomföras blir besluten meningslösa. Jag tycker hela frivården är en utomordentligt fin sak, och den har redan visat sig ge mycket gott resultat. Men med den förklubbning av klientelet som inträtt och med den nya brottsbalken, som vi har beslutat och som mer än förut bygger på frivård,

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

tycker jag att det är vår skyldighet att se till att skyddskonsulentorganisationen också kan ta emot ifrågavarande klientel.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 39:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 153 ja och 46 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 40—50

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51

Lades till handlingarna.

§ 5

Meddelande ang. plenum onsdagen den 21 april

Herr TALMANNEN yttrade:

Jordbruksutskottet har hemställt, att de tre utlåtanden från utskottet som bordlägges i dag måtte upptagas till behandling i kamrarna efter endast en bordläggning. Detta innebär att bl. a. frågan om utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde kommer att behandlas vid första arbetsplenum efter påsk, onsdagen den 21 april. Såsom tidigare meddelats anställes vid början av detta sammanträde två omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen.

§ 6**Utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1965/66 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Före behandlingen av de skilda anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader hade Kungl. Maj:t (bilaga 8, s. 28—48) lämnat en allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m.

Till *Vägunderhållet* (punkt B 7, s. 49 och 50) beräknades ett reservationsan-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

slag av 490 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I fråga om *Byggande av vägar och broar* föreslogs (punkterna B 8—11, s. 50—52) reservationsanslag av sammanlagt 610 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen och fördelade enligt följande.

	Milj. kr.
Byggande av riksvägar	340,0
Byggande av länsvägar	214,0
Byggande av ödebygdsvägar	12,0
Byggande av storbroar	44,0
	610,0

Beträffande *Bidrag till underhåll av vägar och gator* föreslogs (punkt B 12., s. 52 och 53) ett förslagsanslag av 79 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Till *Bidrag till byggande av vägar och gator* föreslogs (punkt B 13., s. 53 och 54) ett reservationsanslag av 270 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Beträffande *Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.* förordades (punkt B 14., s. 54—56) ett reservationsanslag av 37,5 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen. Vidare föreslogs medgivande att under budgetåret 1965/66 bevilja statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar till ett totalbelopp av 100 000 kr.

I fråga om *Bidrag till byggande av enskilda vägar* föreslogs (punkt B 15., s. 56 och 57) ett reservationsanslag av 20 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 447) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 535), i vilka hemställts

I. att riksdagen vid sin behandling

a) av Vägunderhållet under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1965/66 måtte anvisa ett reservationsanslag av 520 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) av Byggande av riksvägar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1965/66 måtte anvisa ett reservationsanslag av 350 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

c) av Byggande av länsvägar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1965/66 måtte anvisa ett reservationsanslag av 218 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

d) av Byggande av storbroar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1965/66 måtte anvisa ett reservationsanslag av 40 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

e) av Bidrag till byggande av vägar och gator under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1965/66 måtte anvisa ett reservationsanslag av 285 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

f) av Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1965/66 måtte anvisa ett reservationsanslag av 41 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen, samt

g) av Bidrag till byggande av enskilda vägar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1965/66 måtte anvisa ett reservationsanslag av 25 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om närmare preciseringar, när det gällde disponerande av automobilskattemedel för bidrag till byggande av tunnelbanor, på i motionerna anförda grunder;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 449) och den andra inom andra kammaren av herr *Bengtsson* i Solna m. fl. (II: 530), i vilka hemställts att riksdagen måtte i skrivelse

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

till Kungl. Maj:t dels hemställa om en allsidig utredning på sätt i motionerna närmare angäves om vägväsendets framtida finansiering med särskild hänsyn till starkt kapitalkrävande anläggningar, såsom motorvägar, tunnelbanor och storbroar, dels ock giva Kungl. Maj:t till känna vad i motionerna framhållits rörande godkännande av den träffade principöverenskommelsen rörande det kollektiva trafiksystemet i Storstockholm;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* (I: 30) och den andra inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Luttra och *Persson* i Heden (II: 38), i vilka hemställts att riksdagen ville uttala att bidrag av automobilskattemedel icke skulle utgå för storstadsregionernas tunnelbanebyggen samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om ny prövning av förslaget om bidrag av andra statsmedel för sådana uppgifter;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Skärman* och *Akerlund* (I: 189) och den andra inom andra kammaren av herrar *Jönsson* i Ingemarsgården och *Bohman* (II: 251), i vilka hemställts att riksdagen, med avslag på Kungl. Maj:ts yrkande om godkännande av förordade grunder för statsbidrag till byggande av tunnelbanor, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t dels hemställa om en allsidig utredning på sätt i motionerna närmare angäves om vägväsendets framtida finansiering, dels ock giva Kungl. Maj:t till känna vad i motionerna framhållits rörande godkännande av den träffade principöverenskommelsen rörande det kollektiva trafiksystemet i Storstockholm;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lars Larsson m. fl.* (I: 438) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Norrköping m. fl. (II: 537),

i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning av de i motionerna berörda frågorna angående samordning av lokaltrafiken ute i landet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Johan Olsson* och *Svanström* (I: 32) och den andra inom andra kammaren av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl. (II: 37);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wikberg* och *Erik Olsson* (I: 190) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Norderön m. fl. (II: 252);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Risberg m. fl.* (I: 188) och den andra inom andra kammaren av herr *Carls hamre m. fl.* (II: 249);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Akerlund* (I: 293) och den andra inom andra kammaren av herr *Wennerfors* (II: 354);

dels en inom andra kammaren av herrar *Franzén* i Träkumla och *Gustafsson* i Stenkyrka väckt motion (II: 531);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* (I: 85) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Vä m. fl. (II: 112), i vilka bl. a. föreslagits att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1965/66 anvisades ett reservationsanslag av 41 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen, samt att till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1965/66 anvisades ett reservationsanslag av 25 milj. kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ahlsten* och *Georg Pettersson* (I: 46) och den andra inom andra kammaren av herr *Franzén* i Träkumla m. fl. (II: 57);

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Hamrin* i Kalmar och *Jönsson* i Ingemarsgården väckt motion (II: 80), vari hemställts att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 447 och II: 535, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, ävensom motionerna I: 190 och II: 252, till Vägunderhållet för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 490 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 447 och II: 535, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1965/66 anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till

Kronor

a) Byggande av riksvägar	340 000 000
b) Byggande av länsvägar	214 000 000
c) Byggande av ödebygds- vägar	12 000 000
d) byggande av storbroar	44 000 000;

III. att riksdagen måtte till Bidrag till underhåll av vägar och gator för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 79 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 447 och II: 535, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 270 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

V. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å

motionerna I: 447 och II: 535 ävensom motionerna I: 85 och II: 112, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 37 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

VI. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 447 och II: 535 ävensom motionerna I: 85 och II: 112, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, samt motionen II: 80, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

VII. att riksdagen måtte medgiva att under budgetåret 1965/66 statlig lånegaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar till ett totalbelopp av 100 000 kr.;

VIII. att motionerna I: 85 och II: 112, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att motionerna I: 46 och II: 57 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

X. att motionerna I: 32 och II: 37 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XI. att motionerna I: 293 och II: 354 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XII. att motionerna I: 188 och II: 249 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIII. att motionen II: 531 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 449 och II: 530, I: 30 och II: 38, I: 189 och II: 251 samt I: 438 och II: 537 ävensom motionerna I: 447 och II: 535, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna i statsrådsprotokollet över kommunika-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

tionsärenden för den 4 januari 1965 förordade grunder för statsbidrag till byggande av tunnelbanor.

Reservationer hade avgivits

a) beträffande anslaget till statligt vägunderhåll av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Eliasson* i Sundborn och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 447 och II: 535, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, även med avslag å motionerna I: 190 och II: 252, till Vägunderhållet för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 520 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) beträffande anslagen till statliga vägbyggnader av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Eliasson* i Sundborn och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 447 och II: 535, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1965/66 anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till

Kronor

a) Byggande av riksvägar	350 000 000
b) Byggande av länsvägar	218 000 000
c) Byggande av ödebygds-
vägar	12 000 000
d) Byggande av storbroar	40 000 000;

c) beträffande anslaget till bidrag till byggande av vägar och gator av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Eliasson* i Sundborn och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet under IV. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 447 och II: 535, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1965/66 anvisa ett reser-

vationsanslag av 285 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

d) beträffande statsbidragen till enskild väghållning av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Eliasson* i Sundborn och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet under V. och VI. bort hemställa,

V. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 447 och II: 535 även som motionerna I: 85 och II: 112, samtliga motioner såvitt nu var i fråga till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 41 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

VI. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 447 och II: 535 även som motionerna I: 85 och II: 112, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, samt motionen II: 80, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Som grund för debatten om väganlagens storlek och fördelning bör naturligtvis läggas en bedömning av trafikutvecklingen i landet. Man har ingen anledning att betvivla de prognoser och uttalanden som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort i sina petita. Av dessa framgår att man kan emotse en stark ökning av vägtrafiken inom och mellan de tillväxande regionerna och tätorterna. Under åren 1958—1963 har trafiken ökat med i genomsnitt 60 procent på riksvägarna och 50 procent på länsvägarna. Under samma tid har lasttrafiken förts över till allt tyngre fordon med större prestanda.

Samtidigt som vi konstaterar detta måste vi också tyvärr observera, att endast 35 procent av riksvägnätet har full-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

god standard i förhållande till dagens trafik. Frågan är nu, huruvida vägstandarden skall tillåtas följa den väntade ökningen av trafikvolymen eller inte. 35 procent av riksvägnätet är i behov av snar ombyggnad. 15—20 procent av de genomgående länsvägarna har fullgod standard, medan 60 procent är i behov av snar ombyggnad. 75 procent av det allmänna vägnätet ingår i gruppen övriga länsvägar. Att dessa vägar har stor betydelse för näringslivets transporter är uppenbart för alla. Denna vägtyp är ännu inte kartlagd med hänsyn till standard på samma sätt som riksvägarna och de genomgående länsvägarna, men var och en som något känner till detta vägnät vet alltför väl att härvidlag finns oerhörda brister som måste fyllas. Många vill nog beteckna stora delar av dessa vägar som undermåliga.

Till detta kommer sedan det sorgliga faktum, att på grund av den låga vägstandarden vägarna under vissa perioder måste avstängas för tyngre trafik. Var och en som läser tidningarna i dessa dagar kan se hur man där talar om i vilken omfattning sådana avstängningar just nu måste tillämpas. Man måste göra dessa avstängningar för att minska underhållskostnaderna. Skulle inte avstängningar tillgripas skulle man behöva 100—200 miljoner kronor årligen för att efter tjällossningen återställa dessa vägar i trafikabelt skick. Kostnaderna för vägtrafiken genom avstängningarna har av väg- och vattenbyggnadsverket uppskattats till 10—15 miljoner kronor per år, vartill kommer de kostnader och besvärigheter för näringslivet som följer av denna för närvarande ofrånkomliga politik.

Ytterst beklagligt är, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen konstaterat, att även om verket finge bifall till sina anslagsäskanden, så kan man inte förutsätta att några nämnvärda belopp kan ställas till förfogande på mycket lång

tid för *ombyggnad* av dessa svaga vägar.

Jag har pekat på dessa faktiska förhållanden för att få anledning att göra det konstaterandet att vägarna måste upprustas i raskare takt än vad regeringen anser sig kunna föreslå.

Vad beträffar anslagen till vägunderhållet har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen konstaterat att vi härvidlag har en eftersläpning på mellan 400 och 500 miljoner kronor. Under den rubriken bestrids också kostnaderna för oljegrusbeläggningen, en aktivitet som bör ökas. Man bör vidare se till att de oljegrusvägar som börjar bli förslitna — det finns gott om sådana — får sitt ytlager förnyat och att de oljegrusvägar som har en stark trafikintensitet i ökad utsträckning förstärkes med en ytbehandling av asfalt eller asfaltbetong. Regeringens prutning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens anslagsäskanden på denna punkt går ut över det s. k. förstärkta vägunderhållet som syftar till åtgärder just för att förstärka tjälkänsliga vägar.

Dessutom tillkommer att ur dessa anslag skall bekostas alla de ansträngningar vi vill göra för att öka trafiksäkerheten på vägnätet. Vi skall komma ihåg, att 1967 skall vi börja köra till höger på våra vägar. Vi är på det klara med att den omläggningen kan medföra vissa risker för medborgarna. Det är därför angeläget att vi under den tid vi har kvar gör allt vad vi kan för att förbättra vägnätet och att vi vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att förstärka vägunderhållet.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har beräknat de automatiska kostnadsökningarna för underhållet till 23 miljoner kronor, men departementschefen och utskottsmajoriteten ökar anslaget med endast 20 miljoner kronor. Anslaget förstärkes sålunda inte ens så mycket att de automatiska kostnadsökningarna täckes. Följden av detta blir att

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

vägunderhållet försämrats, vilket kommer att få sin omedelbara effekt på länsvägnätet. Anslaget bör därför ökas med 30 miljoner kronor och utgå med 520 miljoner kronor.

Vad beträffar de ordinarie vägenslagen till byggande av vägar har dessa under de senaste åren ökats med 60 miljoner kronor årligen mot nu föreslagna 50 miljoner kronor. Det finns all anledning att uppehålla den takt i vägbyggandet som de tidigare utgående anslagshöjningarna möjliggjort. De ständiga kostnadsökningarna slår igenom också på detta område. Skall vår vägberedskap förstärkas torde inte lägre belopp än vad det ansvariga verket hemställt om vara tillrädligt.

Frågan om anslagen till det enskilda vägnätet kommer att behandlas senare i debatten.

Vi har från vårt håll biträtt beslutet om höjning av bensinpriset med 5 öre per liter. Den samtidigt genomförda höjningen av allmänna varuskatten skulle, om den även överförts till höjning av bensinpriset, ha motsvarat cirka 3 öre per liter. Denna höjning av intäkterna av automobilskattemedel räcker till för att täcka de förslag som regeringen lagt fram i sin proposition och som utskottsmajoriteten biträtt. Höjningen av bensinpriset med 5 öre per liter ger därför utrymme för att aktiviteten på vägsidan ökas ungefär i den utsträckning som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit. Eftersom vi anser att dessa äskanden kan betecknas som minimiäskanden med hänsyn till områdets centrala betydelse för näringsliv och ekonomi i stort och med hänsyn till att vi måste öka trafiksäkerheten, har vi i vårt förslag sökt att fixera denna vår allvarliga övertygelse.

Vi har också i utskottet biträtt förslaget om att bilskattemedel skall kunna få användas för visst slag av tunnelbanebygge. Vi har gjort det sedan vi i utskottet genom särskilda föredrag-

ningar fått någon insikt i de bakomliggande överenskommelserna. Skulle vi ha bedömt frågan endast utifrån vad departementschefen anfört i statsverkspropositionen är jag rädd att vi skulle ha kommit till ett annat resultat. Vi har biträtt detta förslag av den anledningen, att man i utskottet lyckats ena sig om en skrivning som vi ansett vara acceptabel. Jag skall citera det avsnitt i utlåtandet som är centralt och som blivit underlag för vårt ståndpunktstagande. På s. 25 i utlåtandet står: »Vidare vill utskottet kraftigt understryka departementschefens uttalande, att utgångspunkten i princip» — för att automobilskattemedel sålunda skall få användas för tunnelbanebyggen — »måste vara, att de i den preliminära överenskommelsen angivna statsbidragen skall rymmas inom ramen för en eljest normal ökning av gatu- och vägenslagen till regionen. I anslutning härtill och med anledning av vissa yrkanden i de förenämnda motionerna må framhållas, att den föreslagna utvidgningen av tillämpningsområdet för bidragsgivningen icke i och för sig avses medföra en ökning i den totala medelstillsdelningen av automobilskattemedel utan främst öppna möjligheter för en alternativ användning av bidragsmedel i vad avser byggande av tunnelbanor och ytttrafikleder. Frihet skall alltså därvid föreligga att i princip välja det alternativ, som ur samhällsekonomiska och trafikekonomiska synpunkter bedöms som den fördelaktigaste lösningen. Medelstillsdelningen för väg- och gatubyggnader inom andra delar av landet får följaktligen ej heller påverkas i negativ riktning.»

Jag accepterar denna skrivning och vill framhålla för departementschefen, att vi mycket noggrant kommer att följa ärendet för att konstatera att fördelningarna inte avviker från vad utskottet uttalat. Många människor i detta land anser nämligen inte att det är en

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

självklar princip att automobilskattemedel också skall gå till tunnelbanebyggen. Vi kommer sålunda att stödja förslaget, men vi kommer också att följa utvecklingen på detta område med allra största uppmärksamhet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 1 a, 1 b och 1 c av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! I motion nr 530 i denna kammare har föreslagits en utredning om vägväsendets framtida finansiering. Motionärerna önskar få till stånd en lånefinansiering av större kommunikationsföretag, sådana som motorvägar, tunnelbanor och storbroar. Avsikten är att söka skapa en ny syn på dessa transportmedel, att få dem betraktade som investeringsobjekt av utomordentlig betydelse.

När det bygges ett hus begär vi inte att hyresgästerna skall betala hela huset på en gång av löpande inkomster, utan man får låna till bygget och sedan betala av lånet som en del av hyran. Men när det gäller att bygga motorvägar använder vi en föråldrad metod och säger att den lilla stump motorvägar, som vi lyckats bygga ett visst år, skall bilisterna till sista öret betala med de bilskatter som erlägges just det året. Tiden är verkligen mogen för ett modernt tänkande även beträffande den saken.

De föråldrade redovisningsmetoderna har säkerligen en stor del i skulden till att motorvägsbyggandet släpar efter i förhållande till vägplanen. Under $\frac{1}{3}$ av den tid som 1958 års vägplan avser har man inte byggt mer än ungefär $\frac{1}{6}$ av de motorvägar som upptagits i planen. Då är ändå vägplanen så föråldrad att den nu håller på att revideras. Detta innebär att trafiken i dag kräver mer motorvägar än vad som angivits i planen. De motorvägar som bygges är dessutom ofta specialinriktade på trafiken i och

omkring de stora städerna, vilket i och för sig inte är något fel. Men de stora avstånden mellan våra storstäder och vidare norrut ropar även på en nedkrympning. Europavägarnas ombyggnad till motorvägar skulle avsevärt förbättra transportekonomin här i landet.

Det kan synas som om motorvägar är dyra att bygga och att vi inte har råd att skaffa oss sådana vägar i den takt som den moderna internationella bilismen kräver. Men om byggandet av motorvägar i stället finansierades över kapitalbudgeten och kostnaderna redovisades i form av avskrivningar, räntor och underhåll, skulle det måhända visa sig att motorvägarna är mera lönsamma än många andra vägar med mindre anläggningskostnader. Motorvägarna har en ekonomisk livstid som är vida överlägsen andra vägars. Det torde också vara ostridigt att motorvägarna drar betydligt lägre kostnader för sitt underhåll. Det viktigaste argumentet för motorvägarna är emellertid att de genom den snabbt flytande trafiken och sin stora kapacitet ger en god transportekonomi. Sist men inte minst torde ett större nät av motorvägar väsentligt öka möjligheterna att förbättra trafiksäkerheten.

Nu hänvisar statsutskottet till att finansministern har tillsatt en utredning angående vägtrafikbeskattningen. Denna utredning skall arbeta efter principen att varje trafikgren bör svara för de kostnader som den förorsakar det allmänna, och utredningen skall sålunda ha till huvuduppgift att rensa upp i floran av skatter, acciser och restitutioner.

Statsutskottet förutsätter att utredningen skall ta upp de problem beträffande vägväsendets framtida finansiering som vi motionärer pekat på. Det är väl också att räkna med att utredningen rättar sig efter denna önskan, men jag har velat framhålla vad jag i det föregående sagt, eftersom 1953 års trafikutredning, som hade samma möj-

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

lighet att modernisera vägfinansieringen, missade den chansen.

Under förevarande punkt behandlar utskottet även frågan om storstockholmstrafiken. Från vår horisont, som bor i denna region, är det glädjande att utskottet har kunnat bli helt enigt om de förutsättningar och linjer som departementschefen angivit på basis av den principöverenskommelse som hans starke man lyckats genomföra. Detta behövs ju inte — såsom herr Gustafsson i Kårby också betonade — ha till resultat att upprustningen av vägnätet i någon del av landet eftersättes eller senarelägges, och det gäller även Stockholms län.

Herr talman! Jag ber att få tillstyrka utskottets förslag på denna punkt.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Herr Bengtson i Solna uppehöll sig i slutet av sitt anförande vid principuppgörelsen rörande trafiken i storstockholmsområdet, och jag vill för min del anknyta till honom. Inte heller jag kommer att ställa något särskilt yrkande, men jag anser inte att statsutskottets utlåtande beträffande den saken kan passera utan att man gör några principiella kritiska anmärkningar i kanten.

Frågan om specialdestination av inkomsterna från bilismen och principen för vägfinansieringen har sedan länge varit en omdebatterad fråga. Det har gjorts åtskilliga utredningar, och frågan har vid upprepade tillfällen diskuterats här i riksdagen, men man har ändå till sist hamnat vid att bibehålla den nuvarande principen.

Den utredning som helt nyligen tillatts rörande bilbeskattningen i hela dess vidd tycks också ha att utgå från en fortsatt specialdestinering. Utredningen om städernas väghållning behandlade frågan i ett betänkande som avlämnades så sent som 1959, och utredningen ställde sig då avvisande till

tanken på att överge specialdestinationen. 1963 års riksdagsuttalande om principerna för den svenska trafikpolitiken underströk att alla trafikgrenar och alla trafikmedel i princip själva skulle svara för sina kostnader.

Men när det nu, under förmedling av en av staten utsedd s. k. stark man, träffas ett avtal om samordning av trafiken i stockholmsregionen, vilket i och för sig är utomordentligt tillfredsställande, och då i denna uppgörelse ingår, att statsbidrag skall utgå till tunnelbanebyggen, hade man väntat att en sådan utfästelse av staten skulle ha skett utan att man fördenskull ändrade på själva principerna för användningen av automobilskattemedel.

Jag vill därmed inte alls ha sagt, att det behövs vara otänkbart eller fel att använda bilskattemedel till tunnelbanebyggen. Det kan vara *ett* alternativ, jämte flera andra tänkbara, för att finansiera sådana byggen. Det är naturligtvis alldeles riktigt när man både i propositionen och i statsutskottets uttalande framhåller att vid planering av behövliga trafikbyggen den omständigheten, att statsbidrag i en eller annan form utgår till vissa byggnadsarbeten men inte till andra, inte skall inverka på vilka trafikbyggen som kommer till stånd. Det skall vara andra synpunkter som skall ligga till grund för denna bedömning.

Men det är *en* sak. En helt annan sak är att i en träffad uppgörelse om trafiken i en viss speciell region framlägga ett förslag som utan några utredningar bryter en tidigare princip för trafikväsendets finansiering. Det kan inte vara riktigt att gå till väga på detta sätt; det borde vara tvärtom. Man bör först göra de principiella övervägandena av vilka finansieringsmetoder som på lång sikt är de riktiga. När man har gjort detta, skall man applicera metoderna på det konkreta fallet. Här har man gått motsatt väg. Den omständigheten att

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

stockholmsuppgörelsen tillkom under stark brådska, och att det var nödvändigt att snabbt nå en lösning behövde inte få de principiella konsekvenser som den nu har fått. Man kunde ha gjort en lösning i det särskilda fallet, och sedan kunde man ha uppdragit åt några av de utredningar som sitter att lösa finansieringsproblemen på lång sikt. Detta hade varit det riktiga.

Herr talman! Som jag nyss framhöll vill jag inte ta ställning emot en finansiering av tunnelbanebyggen med bilskattemedel, men jag vill inte heller ha sagt att det är den lämpliga eller enda formen att finansiera tunnelbanebyggen. Andra former kan vara lämpligare, och personligen har jag mycket starka sympatier för att sådana byggen skall lånefinansieras. Det måste vara logiskt och riktigt att ett tunnelbanebygge, som på lång sikt skall lösa trafikproblemen i en storstad, skall bekostas av de generationer som kommer att utnyttja bygget i fråga — inte av dem som lever just då bygget kommer till stånd.

Det valda tillvägagångssättet är alltså enligt min mening felaktigt, och jag har velat framhålla detta, så att det i alla fall finns någon kritisk röst som har kommit till uttryck i riksdagsprotokollet.

Jag vill också uttrycka förhoppningen att den utredning om vägfinansieringen, som statsutskottet ställt sig positivt till, inte kommer att känna sig bunden av det beslut som vi fattar här i dag, utan att utredningen förutsättningslöst tar upp hela denna fråga till debatt. I längden torde det bl. a. inte vara möjligt att helt gå förbi tanken på att också använda avgiftsfinansiering av vissa angelägna trafikbyggen.

Herr talman! Den uppgörelse som nu träffats för stockholmsregionen har mottagits med mycket stor tillfredsställelse av alla dem som bor och verkar i denna region, och jag skall gärna erkänna att förväntningarna har varit

högt ställda. Man har uttryckt sin tillfredsställelse över statens medverkan. När man nu studerar statsutskottets utlåtande finner man emellertid att de förväntningar, som man på många håll i Stockholms stad och i regionen i övrigt må ha hyst, inte *helt* motsvaras av den krassa verkligheten. Det finns nämligen vissa uttalanden i statsutskottets utlåtande, som om man hårdrar dem, skulle kunna tyda på att uppgörelsen visserligen löst en principfråga för regionen, men att de stora ekonomiska bekymmer som denna storstadsregion brottas med för att lösa trafikproblemen, problem som är värre än någon annanstans i landet, inte blir avhjälpta. En hård tolkning av statsutskottets utlåtande skulle nämligen kunna tyda på att inte ett öre mer i statsbidrag skulle tilldelas denna region än vad som motsvarar den normala tillväxtökningen, trots att statsbidragsobjekten blir väsentligt flera och större genom att tunnelbanorna i framtiden skall ingå ibland dem.

Det finns också i statsutskottets utlåtande vissa mjukare formuleringar, och det är dessa formuleringar som jag särskilt skulle vilja understryka. Vid den fortsatta planeringen och vid fördelningen av medel vore det nämligen alldeles orimligt, om man inte tog hänsyn till de större behov av insatser för att samordna och i effektivitetens intresse lösa de oerhörda trafiksvårigheter som föreligger just i denna region.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Från utskottets sida noterade vi naturligtvis med tacksamhet och intresse att herr Bohman, som varit motionär i denna sista fråga om uppgörelsen om trafiken i Storstockholm, i långa stycken kunde instämma i vad utskottet har skrivit och inte ställde något annat yrkande än utskottet.

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Man kan diskutera vilken gången här skulle ha blivit, om man börjat med den principiella sidan och sedan kommit in på den praktiska uppgörelsen i konsekvens med den princip man hade kommit överens om, eller om man, som man nu har gjort, skulle ha löst ett konkret föreliggande problem och därur dragit konsekvenserna. Frågan är ändå om inte det sistnämnda tillvägagångssättet kan vara lika lyckligt. Vi är nu rätt klara över vilka konsekvenserna blir, både för storstockholmsområdet och i analogi därmed för landet i övrigt. Utskottet har också tryckt ganska hårt på att detta inte får vara något undantag. När liknande trafikproblem uppkommer på andra håll i landet, måste de kunna lösas principiellt i analogi med den lösning man har funnit i Stockholm.

För oss synes det självklart att man inte kan hålla fast vid en specialdestinationsdogmatik på det sättet att man säger nej till trafiklösningar som uppenbarligen är riktiga och mest trafikekonomiska. För stockholmsområdets del är de båda lokala parterna helt på det klara med att vad som här i första hand behövs är trafikmedel som på kortast möjliga tid och till lägsta möjliga pris förmår flytta det största antalet människor från bostaden till arbetsplatsen och vice versa. När man har prövat de trafikmedel som skulle kunna tävla om att genomföra denna uppgift, har man funnit — och också kunnat visa — att tunnelbanorna därvidlag är praktiskt taget i särklass. Därför har man sagt, att då bör från statens sida överlämnas den del av väginkomsterna och bilskattemedlen, som ankommer på detta område, till de lokala beslutande instanserna att användas på det sätt som de finner vara riktigast och effektivast. Jag kan inte förstå annat än att detta måste vara en ändamålsenlig lösning ur praktisk synpunkt och att det måste vara en i längden sund och lycklig princip.

En tankegång, som ingen talare här

tagit upp men som uttryckts i den offentliga debatten, är att eftersom vi en gång har börjat specialdestinera bilskattemedel till vägbyggande skulle dessa medel inte kunna få användas till någonting annat. Det är en dogmatik som måste leda till trafikekonomisk sterilitet, om man fullföljer den alltför långt. Jag tror därför att den lösning, som man funnit i Storstockholm, har varit lycklig, och utskottet har ju i alla delar tillstyrkt den. Det gläder mig att samtliga partier och grupper har ställt sig bakom denna principiella lösning.

Jag vill vidare säga några få ord, inte som polemik utan snarare som en upplysning, i anledning av herr Bohmans tal om den kommitté som är tillsatt för att utreda frågan om vägtrafikbeskattningen. Kommittén kan knappast sägas vara låst vid den nuvarande ordningen. Jag vill inte på något vis ge mig in på en tolkning av kommitténs direktiv, men så mycket tycker jag man vågar säga som att man kan utläsa att den har till uppgift att behandla — och måste behandla — frågan hur dessa pengar skall destineras och användas. Jag tror inte att det har varit någon avsikt att därvidlag låsa den.

Dessutom finner man, herr Bohman, om man har läst direktiven, att det aviseras ytterligare en kommitté för att ta itu med frågan hur kostnaderna för vägtrafiken skall bäras. Det kanske blir den kommittén — jag uttalar mig inte med bestämdhet — som alldeles speciellt får den uppgift som herr Bohman har talat om. Emellertid förutsätter jag att man så småningom skall komma detta problem närmare in på livet. Det är ju föremål för mycket stort intresse. Jag påminner om att statsrevisorerna i sitt senaste betänkande också ganska utförligt har uppehållit sig vid dessa frågor. Därmed lämnar jag frågan om uppgörelsen i Storstockholm. Jag tror det är på tiden att statsmakterna nu som tredje part ger sin välsignelse till den

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

uppgörelsen, som tidigare har godkänts av både Stockholms stad och Stockholms läns landsting. Det finns också all anledning att från denna talarstol uttrycka tillfredsställelse med den uppgörelse som där nåtts.

I anledning av det anförande som här hölls av min vän Gustafsson i Kårby vill jag sedan också säga några ord om väganlagen mera allmänt. Man kan givetvis argumentera så som han gjorde, att vi behöver mera pengar för att bygga och underhålla vägarna bättre, för att över huvud taget få vägnätet i ett bättre skick. Men om man skall få de rätta proportionerna på den frågan, så räcker det inte att bara rycka ut ett anslag här och en post där. Vi måste se det inbördes sammanhanget mellan de olika posterna. Och det sammanlagda belopp som föreslagits av Kungl. Maj:t för byggande och underhåll av vägar samt för bidrag till byggande och underhåll av vägar och gator i städerna nästa budgetår — sedan 1961 går man in för effektivare statsbidrag än tidigare även för underhåll av vägar och gator — så uppgår det till något över 1,5 miljard kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för samma ändamål och nästa år äskat 75 miljoner kronor mera än departementschefen, och reservanterna har följt styrelsen i det fallet men nöjt sig med 5 miljoner kronor mindre.

Under utskottsbehandlingen ställde vi den frågan till det ansvariga ämbetsverket, om detta genom en sådan anslagsprutning riskerar något i det program som uppgjorts, och på den frågan har vi fått ett bestämt nej till svar. Man är där inställd på att kunna lösa de uppgifter som föreligger med de medel som ställs till förfogande genom departementschefens förslag. Jag anser därför att man här närmare bör kunna precisera de speciella ändamål som ett högre anslag skulle användas till. Detta har man emellertid inte gjort, och då

tycker jag att vi här kan gå på Kungl. Maj:ts förslag. Jag föreställer mig också att vi litet var har anslutit oss till det förslaget även därför att det statsfinansiella läget och den samhällsekonomiska situationen onekligen är pressade.

Herr talman! Jag anser mig inte här behöva gå in i en detaljerad argumentering utan nöjer mig med att yrka bifall till utskottets hemställan i punkt 7. Till de ytterligare synpunkter som kan behöva anföras i debatten om de följande punkterna ber jag att eventuellt få återkomma.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att något beröra de enskilda vägarna. Ur kostnadssynpunkt är de på intet sätt jämförbara med de allmänna vägarna, men de spelar ändå en mycket stor roll för oss ute i landet. Och det finns för deras del problem, som gör sig gällande med ökad styrka för varje år som går.

Den enskilda väghållningen har mycket stor betydelse för såväl väghållarna som för näringslivet och den allmänna trafiken i övrigt. Dessa vägar användes nu av många olika grupper av människor och på ett helt annat sätt än tidigare. Nu färdas på dessa vägar dagligen stora mängder av människor till och från sitt arbete, och för näringslivet — främst för skogs- och jordbruket — spelar de en mycket stor roll för att transportera skogsprodukter och livsmedel.

På de enskilda vägarna transporteras också stora mängder skolbarn. Vidare tillkommer de för varje år allt talrikare ägarna av fritidsstugor samt sådana människor som önskar komma ut i skog och mark.

När denna fråga var föremål för behandling vid fjolårets riksdag, framhöll statsutskottet att vid bedömningen av de med statsbidragsgivningen sammanhängande frågorna måste enligt utskottets mening hänsyn tagas till det enskilda vägnätets betydelse för näringslivet

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

och kommunikationerna i allmänhet. Det är därför av intresse, sade utskottet, för såväl det allmänna som för väghållarna själva att de enskilda vägarna utbygges och underhålls på ett rationellt sätt.

I år skriver utskottet på ungefär samma sätt och påpekar även att det har skett en ökning av anslaget med sammanlagt 7,4 miljoner kronor. Utskottet erinrar också om att 1963 års riksdag beslöt att höja bidraget med 5 procent när det gäller underhållsbidraget och med 10 procent för nybyggnadsbidraget.

Vad utskottet uttalar på denna punkt är givetvis också riktigt. Men faktum är att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för den enskilda väghållningen har äskat avsevärt mera, nämligen sammanlagt 66 miljoner kronor. Detta är avsevärt mera än vad utskottet föreslår. Av det som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt har utskottet inte tillstyrkt ens hälften.

Om det under tidigare år varit tillräckliga anslag, hade man kanske för detta år kunnat avstå från att påpeka det stora behov som föreligger. Man kan särskilt i ett läge då det är ont om pengar få nöja sig med de uppräknings som gjorts, även om de inte uppfyller de önskemål man har. Det har emellertid år efter år varit så att de enskilda vägarna inte kunnat utbyggas och underhållas på ett rationellt sätt. Det är därför anledning att understryka vad utskottet nu uttalat, nämligen att de enskilda vägnas betydelse är stor inte bara för väghållarna själva utan också för näringslivet och kommunikationerna i allmänhet.

Vi har nyligen diskuterat bl. a. behovet av att bygga flera bostäder, och det har anmälts att det föreligger stora behov i detta avseende. Jag vill framhålla att behoven på detta område kommer att öka ytterligare, om vi inte får våra enskilda vägar upprustade. Man behöver bara erinra om dem som varje dag skall

färdas till och från sitt arbete några kilometer på en dålig enskild väg. Så småningom tröttnar dessa människor och vill ha en bostad belägen så att de slipper från den dåliga enskilda vägen.

I allmänhet har de enskilda vägarna byggts och iordningställt för andra uppgifter än dem som de numera har. De betjänade ursprungligen ett mindre antal året om boende, vilka inte utsatte vägarna för något större slitage. Men trafikintensiteten har ökat och kraven på vägnas standard stigit. Många av dessa vägar får nu ta emot en så omfattande trafik av utomstående, att det vore väl befogat om underhållet sköttes helt av staten. Dock är de medel som ställts till förfogande för det allmänna vägnätet alltför otillräckliga för att man skall kunna tänka sig att staten just nu tar hand om också underhållet av de enskilda vägarna. En sådan tanke är allt annat än realistisk.

Vi kan dock ute i landet iaktta att de många enskilda vägarna i mycket stor utsträckning behöver breddas, rätas och grundförstärkas och därjämte i många fall förbättras med en enklare beläggning. Det går nämligen inte att sköta underhållet på ett tillfredsställande sätt på en grusväg, som är utsatt för en intensiv trafikbelastning.

Ansökningar om bidrag till byggande av enskilda vägar har under de senaste åren hopat sig i länen och behovet är — därom är jag alldeles övertygad — större än vad som framgår av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden. Men de som har beräknat anslagen är trogna undersåtar och har följt uppmaningen att iakttaga stor återhållsamhet i äskandena.

Följden av nedprutningen på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskande blir att många synnerligen angelägna vägbyggen får vänta med att bli utförda. Vidare blir följden att bidrag till från trafiksäkerhetssynpunkt nödvändiga istandsättningsarbeten inte kan utgå,

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

vilket medför att arbetet uppskjutes och fördras samtidigt som riskerna för olyckor kvarstår.

Därtill kommer att näringslivet och kommunikationerna i allmänhet blir lidande på denna eftersläpning. Det är, såsom jag påpekat, obestridligt att det enskilda vägnätet är ett komplement till det allmänna.

Det är även att märka att det utförs oerhört mycket arbete för de pengar som anslås för enskild väghållning. De som står i ledningen för dessa vägsamfälligheter är människor, som i sanning hushållar med pengarna och är angelägna om att få mesta möjliga arbete utfört för de medel man erhåller. Mycket arbete utförs också för liten eller ingen ersättning.

Det är därför enligt min mening från alla synpunkter välbetänkt att beträffande den enskilda väghållningen följa den vid punkten 7 fogade reservationen 1 d av herr Ivar Johansson m. fl.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! I slutet av mitt anföran-
de skall jag komma in på de problem
som herr Mattsson berört. Men först vill
jag säga några ord om väginvesteringar-
na och den vägbudget som vi nu be-
handlar.

Vi har ju under många år haft en hög
investeringstakt inom vägbyggnadsom-
rådet, och då får vi inte bara räkna an-
slagen under sjätte huvudtiteln, ty stora
anslag som ställts till arbetsmarknads-
styrelsens förfogande har kommit väg-
byggandet till del. Därigenom ligger vi
nu på plus i förhållande till den enligt
vägplanen uppställda målsättningen —
för landsbygden ligger vi före planen
med 475 miljoner kronor. Men i fråga
om städernas investeringar råder en ef-
tersläpning på 182 miljoner kronor, och
jag skall villigt erkänna att just denna
eftersläpning för städerna kan inge vissa

bekymmer, då stora krav kommer att
ställas från det hållet under de kom-
mande åren. Här som på många andra
områden inom vårt samhällsliv får
emellertid avvägningar göras, som ger
så god utdelning som möjligt så snabbt
som möjligt.

I årets budget har ju också väganla-
gen ökats med inte mindre än 120,4 mil-
joner kronor. Jag kan inte se detta an-
nat än mot bakgrund av ett uttalande
av majoriteten inom statsutskottet för
några år sedan, som riksdagen gjorde
till sitt, att minst 100 miljoner kronor
årligen skulle vara den ungefärliga ök-
ningstakten för vägbyggandet. Takten
har ökats betydligt, något som minori-
teten naturligtvis inte trodde vid det till-
fälle då uttalandet gjordes.

Det är emellertid glädjande att enig-
heten om väganlagen nu är större än
tidigare. Naturligtvis kan vi — herr
Gustafsson i Kärby var inne på det —
tvista om anslagens storlek: om vi skall
tillstyrka ämbetsverkens anslagskrav el-
ler om vi skall godtaga regeringens för-
slag, som innebär vissa prutningar. En
sådan diskussion kommer vi alltid att
få föra här i riksdagen. Jag tror dock att
vi inte bör bortse från att inom ramen
för de stora anslag som utgår skall ock-
så ges möjligheter till större arbeten,
till att genom rationaliseringar, en mo-
dern maskinpark o. s. v. kunna driva
arbetet effektivare och på så vis få ut
betydligt mer av väganlagen än vad vi
från början kunnat räkna med. I stort
sett är vi väl också överens om att in-
vesterings takten skall hållas så hög som
samhällsekonomen och statsfinanserna
medger.

Jag övergår så till att något beröra
frågan om de enskilda vägarna.

I år liksom tidigare har motioner
väckts rörande de enskilda vägarna, och
utskottet har fastslagit de enskilda vä-
garnas betydelse för näringslivet och
kommunikationerna i allmänhet. Denna
betydelse var väl ett av skälen till att

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

riksdagen år 1963 beslöt höja bidragsprocenten med 5 procent för underhållsbidragen och 10 procent för byggnadsbidragen. Men dessutom pågår det ju undersökningar rörande ändringar av bidragssystemet, som också kan ge fördelar för de enskilda väginträsenterna. Dessa undersökningar är ännu inte färdiga, och då tycker jag, herr Mattsson, att vi skall vänta med att peta på anslagen till de enskilda vägarna. Trots regeringens prutningar på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag uppgår ju anslagshöjningen, som herr Mattsson talade om, till 7,4 miljoner kronor — alltså en mer än 10-procentig ökning av anslaget. Jag ställer frågan: Hur många myndigheter har fått en sådan höjning av anslagen? — Utskottsmajoriteten har därför ansett sig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt i avvaktan på de undersökningar som pågår.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag på samtliga punkter.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till utskottets talesman vill jag bara säga, att om verkschefen är nöjd med Kungl. Maj:ts förslag och detta meddelas utskottet, så är det ju inte annat än allmänt god sed från en generaldirektörs sida. Men att det kan uttalas stor förnöjelse över ett belopp på 20 miljoner kronor, när man med siffror visat att kostnadsökningarna på vägunderhållssidan kommer att uppgå till 23 miljoner kronor, framstår som mindre vanligt.

Att ett ökat vägbyggande skall sättas in i sitt samhällsekonomiska sammanhang är självklart. Ur samhällsekonomisk synpunkt har vi inga investeringar som är lönsammare och har en sådan genomslagskraft på olika sektorer av samhällslivet.

Dessutom skall vi komma ihåg — men den saken gick herr Ståhl helt förbi —

att vi även bidrar till att öka trafiksäkerheten, om vi anslår mer pengar till vägarna.

Herr Johansson i Norrköping påminner om dessa hundra miljoner kronor som skulle motsvara en rimlig ökningstakt. Vi kan emellertid inte hur länge som helst anse, att detta innebär en rimlig ökning, ty vi måste ta hänsyn till kostnadsstegringarna. Jag är inte säker på att de rationaliseringar som görs kan uppväga de ständiga kostnadsstegringar, som drabbar även denna sektor av vårt ekonomiska liv.

Herr MATTSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Visst är det riktigt som herr Johansson i Norrköping säger att man räknat upp anslaget till de enskilda vägarna. Men samtidigt har trafikintensiteten ökat, och dessa vägar har blivit allt sämre. Bilarna skakar sönder på dessa dåliga vägar som kan vara direkt trafikfarliga. Detta innebär en nationalekonomisk förlust och är olyckligt ur alla synpunkter. Anslaget till de enskilda vägarna måste därför öka i snabbare takt än hittills.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion med herr Gustafsson i Kårby om värdet av ett bra vägbestand — på den punkten är vi naturligtvis överens. Men jag tycker att han överbetonar betydelsen av de anslagshöjningar som föreslås i reservationen — det är ju ändå bara fråga om nyansskillnader.

Får jag påpeka att vägbudgeten för nästa år kommer att bli 120,5 miljoner kronor högre än under innevarande år, om kammaren vid voteringen om en stund följer Kungl. Maj:ts förslag. Av herr Gustafssons i Kårby anförande kan man, om man inte i detalj studerat dessa frågor, få det intrycket, att myndigheternas äskanden helt förbisätts. Så är alltså inte fallet.

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Reservationen innebär ju endast relativt små höjningar i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag, och det är en överdrift att göra gällande att dessa små höjningar på ett avgörande sätt skulle kunna bidra att förbättra vårt vägbestånd. Om man vill vara återhållsam och försiktig, vilket man naturligtvis bör vara i det ekonomiska läge som vi nu befinner oss i, så blir effekten inte så stor som herr Gustafsson i Kårby sökt göra gällande.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Norrköping gjorde ett uttalande som jag inte tycker kan stå oemotsagt. Han framhöll, och citerade därvid också propositionen, att vi då det gäller vägbyggandet på landsbygden ligger långt före vägplanen. Det konstaterandet, herr Johansson i Norrköping, är inte riktigt.

Det var 1956 som de sakkunniga gjorde upp sitt program för den svenska vägbyggnadspolitiken. Som vi alla känner till har vi i dag ett helt annat penningvärde än 1956. Vidare har man i stor utsträckning räknat in beredskapsmedel, och vi vet att dessa ger en väsentligt sämre vägbyggnadseffekt än andra anslag. Man kan naturligtvis diskutera hur mycket sämre effekten är — man har nämnt siffran 10 procent. Vidare har man räknat in arbeten som rätteligen borde hänföras till underhållsarbeten.

Om vi över huvud taget skall diskutera huruvida vi ligger före vägplanen eller inte — jag tycker att vi bör sluta att göra det, eftersom det gått så lång tid sedan vägplanen fastställdes, att den frågan nu saknar aktualitet — så vågar jag påstå att vi ligger *efter* vägplanen, inte före. Jag har gjort vissa uträkningar och kalkyler som visar att vi ligger 100 å 150 miljoner kronor *efter* vägplanen.

Vägplanen avser ju att vara ett vägbyggnadsprogram, ett program för ett

effektivt vägbyggande. Det avgörande är det antal vägmeter som byggs enligt planen, och därvidlag ligger vi alltså efter, inte bara när det gäller vägbyggandet i städerna utan även när det gäller vägbyggandet på landsbygden. Det tycker jag bör sägas.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman och jag har tidigare tvistat om vägplanen. Jag konstaterar att enligt de siffror som har redovisats ligger vi före vägplanen. Men jag tror att man dessutom måste ta hänsyn till andra ting än dessa siffror, herr Bohman. Även om bilskattemedlen används till vägbyggande, så har vägbyggandet tillförts betydande belopp också från andra anslag. Om vi även tar hänsyn till den tekniska utveckling som skett på detta område, tror jag att vi kommer fram till att vi ligger före vägplanen. Men jag håller med herr Bohman om att vi inte bör fortsätta att tvista om detta.

Beträffande beredskapsarbetena har jag tidigare från denna talarstol talat om att jag har varit med och gjort undersökningar som givit vid handen att man har fått praktiskt taget lika stor valuta för de pengar som gått till beredskapsarbeten som för de pengar som på annat sätt ställts till vägväsendets förfogande.

Till herr Gustafsson i Kårby skulle jag vilja säga att det har funnits tillfällen då vägmyndigheterna — även under utskottsbehandlingen — framfört mycket kraftig kritik mot förslagen om tilldelning. Det har vi ju ändå inte upplevat i år.

Herr Gustafsson i Kårby vill göra gällande att kostnadsstegringarna medför att de 100 miljoner kronorna inte motsvarar den reella merkostnaden. Från oppositionshåll hyste man nog vid det tillfället den misstanken att Kungl. Maj:t inte skulle föreslå riksdagen en höjning

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

med minst 100 miljoner kronor. Vad jag ville konstatera var alltså att det är mer än 100 miljoner kronor som årligen sedan dess har kommit vägväsendet till del.

Till herr Mattsson skulle jag vilja säga att det är klart att vi kan fortsätta att konstatera att det finns söndriga vägar. Men om herr Mattsson skall råda bot på det missförhållandet räcker ju inte den summa herr Mattsson föreslår till det enskilda vägväsendet. Jag har sagt — och det påståendet står jag för — att det skett en förändring när det gäller det enskilda vägnätet, och det enskilda vägnätet kommer genom undersökningarna om bidragssystemet att med säkerhet medföra förändringar. Därför tycker jag att man för tillfället kan vara nöjd med det förslag som Kungl. Maj:t framfört.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Någon omfattande argumentering om behovet av en upprustning av vårt vägväsende behövs knappast efter de föregående talarnas inlägg.

Var och en har väl klart för sig hur oerhört vägtransporterna ökar i intensitet för varje år som går. Detta gäller såväl lasttransporter som personbefordran. Under en tioårsperiod har vägtransporternas omfattning mer än fördubblats. Likaså har våra lastbilers lastkapacitet ökat högst väsentligt. De allmänna kommunikationsmedlen som järnvägarna utgör läggs mångenstädes ned. Det ställs sålunda i allt större utsträckning krav på ett ändamålsenligt vägnät. Ökningen av våra lastbilers lastkapacitet är ju också ett led i de allmänna rationaliseringssträvandena för förbilligande av våra transporter och sålunda också ett led i förbättringen av vår konkurrenskraft gentemot utlandet när det gäller varuproduktionen.

Tyvärr är det emellertid också så att denna lastkapacitet inte kan utnyttjas i sin helhet och på ett rationellt sätt,

på grund av att alltför många vägkilometer i vårt land inte kan bära den tunga vägtrafiken.

Det enskilda vägnätet är numera i praktiken inte något enskilt vägnät i den bemärkelse som det var förr om åren. Det enskilda vägnätet är en länk i den vägkedja som vårt allmänna vägnät utgör. Men denna kedja är inte starkare än den svagaste länken. En upprustning av det enskilda vägnätet är sålunda en viktig del när det gäller iordningställandet av hela vårt vägnät för att detta skall kunna utnyttjas på ett rationellt sätt. Jag har tidigare från denna talarstol berört hur man både två och tre gånger nödgas göra omlastningar av varor, inte minst skogsprodukter, som hämtas utefter de enskilda vägarna, för att man sedan skall kunna ha full last för att utnyttja bilarnas kapacitet, fram till förädlingsstället.

Departementschefen har i sitt äskande även i innevarande års statsverksproposition prutat ned anslaget till upprustningen av det enskilda vägnätet i förhållande till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett sig behöva. Jag är alldeles övertygad om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte har begärt en krona mer än vad som är oundgängligen och akut nödvändigt.

Statsrådets uppräknings i förhållande till föregående års anslag är såvitt jag förstår egentligen inte större än att de allmänna kostnadsstegringarna tar den i anspråk. I varje fall tror jag inte att någon nämnvärd ökning av upprustningsprogrammet kommer att kunna äga rum. Departementschefen har visserligen varslat om att ett förslag till det enskilda vägnätets upprustning kan komma att framläggas senare. Låt mig, herr talman, vädja till herr statsrådet att han omprövar detta alldeles omgående för att inte den långa kön av sökande till upprustningsbidrag skall bli ännu längre och för att inte resultatet bara skall bli allt längre väntetid för

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

upprustningsprogrammets genomförande.

Det enskilda vägnätet är sålunda i dag en del av det allmänna vägnätet som utnyttjas för de allmänna transporterna — för såväl person- som lastbefordran. Jag tror inte — herr Johansson i Norrköping — att det behövs några utredningar för att fastslå detta; det är bara att se verkligheten som den är och försöka åstadkomma ett rejält anslagsäskande och ett upprustningsprogram. Detta gäller — som här nämnts — i all synnerhet det enskilda vägnätet.

Låt mig, herr talman, till sist säga endast några ord om bensinskattemedlen som till viss del skall gå till byggande av tunnelbanor i Stockholm.

Vi är överens om att tunnelbanorna har stort värde och är nödvändiga för de interna kommunikationerna här i denna stora stad med dess koncentration av människor och att de är nödvändiga för att inte transporterna och kommunikationerna skall klappa ihop. Jag tror emellertid ändå att det är fel, och det är faktiskt en allvarlig sak, när man gått in för att uppluckra just den specialfond som automobilskattefonden utgör — en specialdestination av bensinskattemedlen. Den är väl till för det ändamål den är uttagen och inbetald för.

Jag är angelägen betona att jag inte har gått emot att allmänna medel tillskjutes för tunnelbanebyggen, men det skall ske på vedertaget sätt genom allmänna budgeten och inte av de medel som är inbetalda för vårt allmänna vägnäts upprustning och underhåll. Jag har ändå en känsla av att tunnelbanorna är ett kommersiellt företag, ägt av Stockholms stad, som skall finansieras via biljettpriser och dylikt.

Det kan leda till allvarliga konsekvenser framöver om man så till den grad uppluckrar denna specialdestination av automobilskattefonden. Det kommer så småningom att leda till att medel ur

denna fond kommer att användas till vilket ändamål som helst — i den allmänna budgeten — och det är väl ändå inte meningen när det gäller bensinskatten.

Såvitt jag känner till är bensinen den nyttovara som är högst beskattad i detta land. Man har en känsla av att det ser ut som om bensinen betraktas som en vara, analog med rusedryckerna, vilka beskattas speciellt. Så är väl ändå inte fallet. Jag kan därför härvidlag inte vara tillfreds med att man uppluckrar den specialfond som automobilskattefonden utgör.

Herr BENGTON i Solna (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Perssons i Heden farhågor var tydligen inte så stora. De kanske i och för sig inte behöver kommenteras, men jag kan nämna att skillnaderna i kapaciteten mellan en tunnelbana och en vägfil är sådana, att man måste ta hänsyn till dem när det gäller att få fram det samhällsekonomiskt mest effektiva trafiksystemet. Om vi säger att ett spår på tunnelbanan har lika stor kapacitet som trettio vägfiler med bilar, så förstår herr Persson i Heden vad det gäller. Det är med stora uppoffringar som vi ska bygga tunnelbanan i Stockholms län. Om vi nu inte skulle göra det utan i stället bygga vägar, vilket i och för sig är trafiktekniskt och byggnadstekniskt omöjligt, så räknar vi med att investeringarna skulle ligga på minst det tredubbla! Och i de investeringarna har staten enligt författningarna skyldighet att bidra med 95 procent.

Vi vill i detta sammanhang betona att, sett ur vår synpunkt, har vi dels tagit på oss en stor kostnad i våra bygder, och dels har vi gjort en reell besparing för statsverket.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Herr talman! Jag har aldrig satt betydelsen av tunnelbanorna i tvivelsmål. Jag hoppades att jag uttryckte mig klart när jag sade att de hade oerhörd betydelse för den interna trafiken i Stockholm. I viss mån underlättar de trafiken genom Stockholm. Oavsett detta kommer man emellertid inte ifrån att behovet av upprustning av vårt vägnät, som är i miserabelt skick, i än högre grad gör sig gällande än när det gäller trafikleder här i Stockholm.

Jag inbjuder herr Bengtson i Solna att se på vägnätet i mitt hemlän, där det är så till den grad nedslitet att man faktiskt riskerar både liv och bilar. Alla de människor som bor ute i landet — de långa avståndens folk — är beroende av sina bilar, när de reser till och från sina arbeten, som också herr Mattsson redogjorde för. Detta jämte de dagliga skolbarnstransporterna, den tyngre trafiken etc. gör, att vi inte får använda de medel, som härrör från bilarna, i form av bilskatt och bensinskatt, till andra ändamål än till dessa vägar.

Om vi skall stödja tunnelbanebyggnadet i Stockholm, vilket jag inte har något emot, så skall det inte ske via automobilskattefonden. Detta vill jag ytterligare understryka.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Under sommaren brukar vi väl litet till mans använda de enskilda vägar, som går ned till badstranden eller till strövområden, vilka vi vill besöka för att plocka bär eller svamp. Ofta fnyser vi då åt den smala vägen, som kanske inte är i det skick vi önskar. Men vi tänker mera sällan på att byggandet och underhållet av dessa enskilda vägar helt och hållet faller på markägarna, vilka inte har möjlighet att erhålla statsbidrag.

Nu har departementschefen insett att det föreligger svårigheter att erhålla statsbidrag till de enskilda vägar, vilka behövs för fritidsändamål. Han har fö-

reslagit ökade möjligheter att erhålla bidrag till dessa. Man borde då kunna dra konsekvenserna av ett sådant resonemang.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har nu räknat fram ett behov av 32,9 miljoner till statsbidrag till byggandet av enskilda vägar. Den har sagt att den med hänsyn till det sannolikt ansträngda budgetläget nöjer sig med 25 miljoner kronor. Departementschefen säger sig vara villig att utöka möjligheterna till statsbidrag, men han sänker det äskade beloppet 25 miljoner till 20 miljoner kronor. I förhållande till nu utgående anslag innebär detta visserligen en ökning på 2,4 miljoner, men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sitt anslagsäskande inte, efter vad jag kan förstå, tagit hänsyn till de ökade möjligheterna att erhålla statsbidrag till de vägar, vilka i allt större utsträckning utnyttjas för fritidsändamål.

Jag skall här inte ta upp någon diskussion om huruvida det är nödvändigt eller inte med en sådan ökning. Personligen hälsar jag en sådan ökning med största tillfredsställelse. För de markägare, som har vägar, vilka under sommartiden livligt utnyttjas av turisterna, har det utgjort ett bekymmer att inte på något sätt kunna kompensera sig för den trafik som på många håll svämmar över på dessa vägar.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har här alltså fått 2,4 miljoner mot äskade 7,4. Hur kommer väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att klara den uppkomna situationen? I motiveringen till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden kan man också läsa att av de 25 miljoner som begärts kan endast 12 användas till enskilda vägföretag. De övriga 13 miljonerna är redan bundna genom påbörjade arbeten eller genom ökade bidragsnormer. Om vi nu sänker med ytterligare fem miljoner, kommer det anslag, som kan utgå till nya vägföretag här i landet, att bli begränsat till sju

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

miljoner. Jag kan inte förstå annat än att det är högst otillfredsställande att det har blivit en sådan begränsning av anslaget.

Därtill kommer en annan sak. De medel, som arbetsmarknadsstyrelsen disponerar för beredskapsarbeten i form av vägbyggen och vilka i inte ringa utsträckning kommer enskilda vägar till del, kommer kanske i framtiden mer och mer Norrland till godo. Därvidlag har vi stora bekymmer, men det är kanske inte så mycket att säga om en omfördelning av medlen till beredskapsarbetena för byggande av vägar kommer Norrland till godo. Men därtill kommer att beredskapsarbetena mer och mer förlägges till andra områden än vägbyggandets beroende på att man i fråga om vägbyggen inte i samma utsträckning som tidigare och som är fallet när det gäller skogsavverkningar och skogsvårdande åtgärder är beroende av den manuella arbetskraften. Det har blivit en omfördelning av beredskapsarbetenas karaktär, som också går ut över denna del av vägbygget.

När departementschefen här erkänner att det föreligger ett behov av utökade normer för statsbidrag till de enskilda vägarna, hade man hoppats att han också skulle ha tagit hänsyn till att det föreligger ett ökat behov av medel i detta anslag. Jag kan inte finna annat än att utskottet gör en logisk kullerbytta när det skriver: »Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen därvid i övrigt anfört, vilket bl. a. innebär att möjligheter öppnas för bidragsgivning avseende s. k. fritidsvägar.» Motionärernas yrkanden om en höjning av förevarande anslag avstyrkes följaktligen. Om utskottet åtminstone hade strukit de sista orden, hade allt varit bra, ty man kan näppeligen åberopa ett ökat behov av bidragsbestämmelsernas liberalisering samtidigt som man säger att här inte föreligger något ökat anslagsbehov.

Nu har i en motion, nr 80 i denna kammare, herr Jönsson i Ingemarsgården och jag yrkat på en höjning av statsbidraget till enskilda vägars byggande med de 5 miljoner kronor som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt i sina petita. Detta yrkande innefattas i en reservation till utlåtandet, nr 1 d, vilken också innefattar en ökning av anslaget till underhållet av enskilda vägar. Även om det innebär en ytterligare belastning av cirka 5 miljoner kronor, så vill jag yrka bifall till reservationen 1 d av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan ju upplysas om beträffande en del av de problem som herr Hamrin i Kalmar har berört, att det över jordbrukshuvudtiteln går 13 miljoner till enskilda skogsvägar och att departementschefen därutöver har förordat att 500 000 lämnas till fritidsvägarna. Jag tycker att detta också bör komma med i bilden, när man diskuterar de enskilda vägarna.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag var fullt på det klara med att jordbrukshuvudtiteln har ökat möjligheterna till statsbidrag till enskilda skogsbilvägar, men det är inte *de* vägarna det här är fråga om. Det är många vägar som inte går genom skogsbygder och som alltså inte har denna möjlighet till statsbidrag som jordbrukshuvudtiteln öppnat.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! I detta sammanhang har statsutskottet även behandlat motionsparet 190 i första kammaren och 252 i andra kammaren som har väckts av samtliga riksdagsmän i Jämtlands län.

I dessa motioner har vi bl. a. anfört att vägnätets standard spelar en stor roll för utvecklingen i en region. I ett

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

område sådant som Jämtlands län, med ett rätt ensidigt näringsliv, som i betydande utsträckning är baserat på råvaruproduktion och därav framför allt jord- och skogsbruk, spelar vägnätets standard större roll än i län av annan struktur. Det förhållandet understryks ytterligare av att länets tredje stora näring, turistnäringen, också för sin utveckling är på ett avgörande sätt beroende av vägkommunikationerna.

Vi hänvisar i sammanhanget till den jämtländska länsutredningen, Befolkningsutveckling och näringsliv i Jämtlands län, där det framhålls att vägnätets bristfälligheter gör att en modernisering med nuvarande anslagsnivå måste bedömas ta mycket lång tid. För att kunna möta trafikens krav säger sig länsutredningen därför förmoda, att mera radikala ombyggnader av vägar under avsevärd tid får begränsas till de större lederna och att provisoriska förbättringar får vidtas på det sekundära vägnätet i avvaktan på en framtida ombyggnad. Det beklagliga är att sådana förbättringar som närmast har karaktär av underhållsåtgärder endast i mycket ringa utsträckning kan komma till utförande med den nuvarande anslags-tilldelningen.

Detta bestyrks av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens rapport av den 1 januari 1964, som tidigare här har nämnts i ett allmänt sammanhang men som särskilt har intressanta siffror för just Jämtlands län. Enligt den rapporten är andelen genomgående länsvägar i Jämtlands län med icke godtagbar standard icke mindre än 76 procent, vilket är den högsta siffran i hela landet. Vidare bestyrker rapporten, att underhållet av de jämtländska vägarna är eftersatt, i det att 77 procent av riksvägarna och 12 procent av övriga vägar är belagda eller oljegrusade. Detta motsvarar 21 procent av den totala väglängden och är samtidigt det lägsta värdet för något län. Således har vårt län en

påtaglig särställning vad det gäller dåligt utrustat och illa underhållet vägnät.

Detta vägnät kommer att ytterligare belastas genom att strukturanpassningen inom skogsbruket har medfört en fortgående nedläggning av flottleder, varigenom skogsbrukets transporter överförs till det allmänna vägnätet. Vidare har utvecklingen inom turistnäringen också kommit att ytterligare belasta vägnätet.

Med hänvisning till bl. a. dessa omständigheter har vi hemställt att riksdagen vid behandlingen under denna punkt av vägunderhållet måtte besluta en uppräknig av Kungl. Maj:ts förslag med 1,5 miljon kronor, att disponeras för ett forcerat vägunderhåll inom Jämtlands län i enlighet med vad som har anförts i motionen.

Utskottet avstyrker vår framställning. Reserverna gör det också, men såvitt jag förstår är det endast formellt, därför att i reservationen nr 1 a yrkas på ett med 30 miljoner kronor förhöjt underhållsanslag, och detta är i överensstämmelse med väg- och vattenbyggnadsverkets anslagsäskande. Vårt yrkande i motionen baseras på just detta belopp, varav vårt län torde kunna er-hålla cirka 5 procent, alltså 1,5 miljon.

Ett bifall till reservation 1 a innebär således i realiteten även ett bifall till vår motion, och detta gör att jag, herr talman, ber att få ansluta mig till denna reservation.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet därför att jag har en något avvikande mening om yrkandet i reservation 1 b, som är avgiven av herr Ivar Johansson m. fl. och som grundar sig på en motion från centerpartiet. Men jag skulle vilja göra några korta kommentarer därutöver.

Den första gäller de mindre, allmänna vägarna. Man kan väl inte bli förvå-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

nad över kritiken mot att tunnelbanebyggen finansieras genom anslag över automobilskattemedlen, när man konstaterar hur stor eftersläpningen i fråga om mindre vägar är på många håll i landet.

När man försöker aktualisera förbättringar av de mindre vägarna och tar upp resonemang med vederbörande vägförvaltning, finner man snart att deras turordning på grund av knappheten på medel ligger i en mycket avlägsen framtid.

En förbättring av kommunikationsförhållandena genom höjd vägstandard bör väl genomföras gemensamt i något så när jämn takt för hela landet. Som det nu är kommer många områden att bli mycket långt efter.

Beträffande statsbidragen till enskild väghållning, som herr Hamrin i Kalmar tidigare har berört, vill jag också för det första yrka bifall till reservation 1 d. Statsutskottet har vid sin bedömning av framställningarna på denna punkt och de propåer, som reservanterna talar för, kanske inte haft riktigt klart för sig behovet av ökade bidrag till den enskilda väghållningen. I en replik har nyss understrukits att det utöver de anslag som fördelas av lantbruksnämnderna utgår vissa anslag för skogsbilvägar. Men det täcker inte hela detta fält. Det finns en mängd vägar som i och för sig inte har något som helst värde för produktionen men som ändå används t. ex. av människor som är ute och turistar och vill komma ner till öppen strand och bada. Dessa vägar bör också få stöd av det allmänna.

Herr talman! Jag kommer så fram till mitt väsentliga yrkande, och det gäller reservation 1 b, där reservanterna har begärt höjning av anslagen för byggande av riksvägar respektive länsvägar men prutat på anslaget till byggande av storbroar, från 44 till 40 miljoner kronor.

Med hänsyn till angelägenheten av att

också storbrobyggandet kan försiggå i något så när planlig takt även under nästa femårsplan och med hänsyn till de kostnader som detta byggande kräver under tiden fram till nästa femårsplan kan jag inte ansluta mig till denna prutning. Prutar man nästa budgetår får detta verkningar på längre sikt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 6 vid punkten 7 avgivna reservationen 1 b, utom i vad den avser rubriken d) Byggande av storbroar, där jag yrkar bifall till utskottets förslag, vilket är detsamma som departementschefens förslag om 44 miljoner kronor.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Det som närmast föranledde mig att begära ordet var herr Perssons i Heden resonemang om tunnelbanebyggena i Stockholm. Han menade — om jag inte missuppfattade honom — att den linjen skulle innebära en uppluckring av principen om automobilskattemedlens användande. Jag tror att herr Persson i Heden hade kunnat hysa mindre bekymmer rörande den saken, om han noggrant hade lyssnat till vad herr Gustafsson i Kärby citerade på sidan 25 i utskottets utlåtande. Men låt mig bara läsa upp en mening en gång till: »I anslutning härtil och med anledning av vissa yrkanden i de förenämnda motionerna må framhållas, att den föreslagna utvidgningen av tillämpningsområdet för bidragsgivningen icke i och för sig avses medföra en ökning i den totala medelstillelningen av automobilskattemedel utan främst öppnar möjligheter för en alternativ användning av bidragsmedel i vad avser byggande av tunnelbanor och yttrafikleder.» Det är, och därvidlag delar jag herr Gustafssons i Kärby uppfattning, en väsentlig mening.

Herr Persson i Heden gjorde mig litet förvånad när han sade att han inte hade någonting emot att medel skulle

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

kunna tillskjutas på annat sätt. Jag miss-tänker att han därmed menar över ett särskilt anslag. Den tanken vill jag där- emot, herr talman, bestämt ta avstånd ifrån, eftersom jag inte kan underlåta att se dessa saker även ur landets syn- punkt i övrigt, alltså inte bara ur stock- holmsregionens. Jag skulle vilja säga att en sådan tanke skulle leda till att stock- holmsregionen skulle kunna få bilskatte- medel i vanlig ordning och därtill särskil- da medel till tunnelbanebyggande som i sin tur skulle avlasta vägtrafiksystemet. Om det förslaget hade framställts av någon ledamot från Stockholm skulle jag inte ha blivit förvånad. Ett genom- förande av det förslaget skulle nämligen innebära att stockholmsregionen skulle kunna så att säga gå fram på två vägar för att skaffa pengar, medan vi andra bara skulle ha tillgång till bil- skattemedel. Det skulle innebära en klar favorisering av stockholmsregionen, och den tanken vill jag bestämt ta avstånd ifrån.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort gemäle:

Herr talman! Jag vet inte om detta uttalande i utskottets utlåtande egentli- gen förpliktar till någonting, eftersom Stockholms stad redan har rätt till stats- bidrag till godkända trafikleder, som det nu är.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! När jag lyssnade till herr Persson i Heden hörde jag att det enligt hans mening knappast behövs nå- gon utredning för att konstatera behovet av medel för vägbyggande. Jag vill emel- lertid säga att man kanske behöver en utredning i nära anslutning därtill, nämligen en utredning om på vilket sätt man skall skaffa erforderligt kapital för att man verkligen på allvar skall kunna gripa sig an med förbättringen och ut- byggnaden av vägarna i detta land. Vä- garna är och kommer sannolikt för lång

tid framåt att vara undermåliga, på många ställen i sådan utsträckning att de både utgör en fara för trafiksäker- heten och är till stor olägenhet för dem som skall trafikera vägarna.

Anledningen till att jag begärde ordet var emellertid att herr Persson i Heden för inte så länge sedan avlämnade en motion i denna kammare, där han yrka- de avslag på förslaget om höjning av bensinskatten med 5 öre. Eftersom det alltjämt föreligger behov av ytterligare kapital för att fortsätta utbyggnaden av vägarna, förefaller det mig egendomligt, att man ena dagen kan vara med om att avstyrka en utökning av tillgångarna för detta ändamål och den andra dagen kan framställa krav på att man skall öka anslagen till vägarna.

Vi vet att de anslagna medlen ligger i paritet med vad vi för närvarande får in av bilskatte och därmed samman- hängande skatter som går till den s. k. bilskattefonden. Det är mot denna bak- grund som jag ville efterhöra anled- ningen till att herr Persson i Heden har yrkat avslag på förslaget om skatte- höjning med 5 öre på bensin.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Så länge man har en specialdestination för detta ändamål och så länge det finns medel i bilskattefon- den som årligen ökar finns det ingen anledning att även öka bensinskatten.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Det är riktigt att det finns 700 à 800 miljoner kronor förda på bilskattefonden. Men herr Persson i Heden vet lika väl som jag, att det finns inga pengar där i realiteten, eftersom man av naturliga skäl har tagit dessa i anspråk för andra angelägna utgifter som staten har att svara för.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Medan herr Sundelin håller på att klara upp en liten inkon-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

sekvens i herr Perssons i Heden tänkande, kan jag kanske få säga ett par ord om de konklusioner som herr Larsson i Norderön drog av centerpartiets reservation, nämligen att den skulle vara speciellt gynnsam för Jämtland. För att förebygga att centerpartiet — i all ära för övrigt — efter denna diskussion kommer att framstå som en speciell välgörare gentemot Jämtlands vägar vill jag ta herr Larsson i Norderön ur den vanföreställningen. Det är nämligen så att anslagen till underhållet utgår i proportion till förslitningen och trafiken på vägarna.

Ungefär 30 procent av vårt vägbestånd bär 70 procent av trafiken. Eftersom mycket små delar av vägarna i Jämtland torde kunna räknas dit och eftersom centerpartireservationen inte innehåller något förmånsyrkande för Jämtlands län, torde inte den uträkning som herr Larsson i Norderön gjort med anledning av centerpartireservationen stämma. Man kan därför inte diskontera centerpartireservationen till Jämtlands förmån.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Det är just detta, herr Sundelin, som jag är bekymrad över, nämligen att man använder medlen till andra ändamål än vad de är avsedda för. Jag sade i mitt förra anförande att när man gått ifrån specialdestinationen kan man använda automobilskattemedlen till precis vad som helst. Det är just det som är det allvarliga.

I bilskattefonden fanns den 30 juni 1964 ett sammanlagt belopp av 828,4 miljoner kronor. Hårtill kommer outnyttjade anslagsreservationer på 498 miljoner kronor. Detta betyder väl ändå att det finns medel i denna fond för de ändamål de är avsedda till?

Jag vill erinra om att statsrådet Sträng vid förra årets debatt i första kammaren sade att pengarna finns och att de skall användas för de ändamål som de är av-

sedda för. Så blir det inte nu, när man har gått ifrån denna princip.

Herr SUNDELIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att man har gått ifrån de synpunkter som man hade när statsrådet Sträng talade om att pengarna i huvudsak skulle användas till vägarna. Pengarna finns dock inte för dagen. De finns i bilskattefonden och skall självfallet användas för vägarna. Vad jag ville framhålla var att man för dagen inte har det kapital i bilskattefonden som erfordras för en väsentlig utbyggnad av vägarna.

När jag sade att undersökningar bör göras beträffande hur kapitalet skall kunna anskaffas menade jag, att vi inte på den tid det borde göras kan sätta vägarna i stånd, om vi inte drar in ytterligare kapital till statskassan. Vare sig detta kapital skall anskaffas via den ordinarie budgeten eller tas ur bilskattefonden så behövs kapitalet.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte att denna debatt skall behöva föras. Jag kan ordagrant återge vad statsrådet Sträng yttrade förra året: »Pengarna finns ju där som ett vägnars krav på statsbudgeten och de kommer att lösas i den mån som investeringsavvägningar och konjunkturer så motiverar.» Detta bör väl vara klart besked. Jag tror att vi har sådana investeringsavvägningar i detta nu, och pengarna behövs.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag har ingalunda missuppfattat ordalydelsen i reservation 1 a, herr Ståhl. Jag framhöll också att där yrkas avslag på vår motion. Det kan emellertid inte fönrekas att om man yrkar bifall till det underhållsanslag som väg- och vattenbyggnadsverket begärt — en summa som vi har tagit som bakgrund för vår framställning — innebär

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

det i realiteten att även Jämtlands län får ett förstärkt underhållsanslag. Detta var vad jag konstaterade, och jag sade också att jag personligen ansluter mig till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 a) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 33 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner på

1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1 b) av herr Ivar Johansson m. fl.; samt 3:o) bifall till det av herr Börjesson i Glöminge under överläggningen framställda yrkandet om bifall till nämnda reservation med den ändringen, att till byggande av storbroar anvisades av utskottet föreslaget belopp, 44 000 000 kr.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 b) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 166 ja och 29 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölls.

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader*Mom. IV*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 c); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7:o) mom. IV) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 c) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 30 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 d) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given var-

sel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7:o) mom. V) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 d) av herr Ivar Johansson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 153 ja och 44 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 d) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7:o) mom. VI) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 d) av herr Ivar Johansson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 39 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VII--XIV

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 8—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 12***Bidrag till vatten- och avlopps-
anläggningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt B 20., s. 64 och 65) att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* (I: 31) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson i Vä m. fl.* (II: 39), i vilka föreslagits att riksdagen ville besluta att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 100 milj. kr.;

dels en inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* väckt motion (I: 607), vari

hemställts att riksdagen vid sin behandling av anslaget Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1965/66 måtte anvisa ett reservationsanslag av 90 milj. kr.;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Westberg* och *From* väckt motion (II: 153).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 31 och II: 39 ävensom motionen I: 607, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kr.;

II. att motionen II: 153, såvitt den avsåge bidrag till vattenvårdssammanslutningar, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionen II: 153, såvitt den avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Per Jacobsson, Eliasson* i Sundborn, *Gustafsson* i Kårby och *Tobé*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 31 och II: 39 ävensom med bifall till motionen I: 607, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 90 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! När det gäller vatten- och avloppsanläggningar har statsbidragen liksom på en hel del andra områden efter hand blivit ganska små. Man började friskt med statsbidrag på 75 procent för att nu vara nere i mindre än en tredjedel av denna procentsats för de anläggningar, till vilka statsbi-

Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

drag över huvud taget utgår. Dessutom har det blivit ett gap mellan beviljade statsbidrag och medelstilldelningen. På så sätt har den numera ganska ökända eftersläpningen av bidragsgivningen uppkommit.

I fjol fick vi av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen veta att med ett anslag av 80 miljoner kronor per år skulle den nuvarande balansen vara avverkad 1970—1971. Nu har förutsättningarna delvis ändrats, och man beräknar att med en årlig tilldelning av 80 miljoner kronor skulle balansen kunna avverkas först år 1972. Skall man inrikta sig på att avarbeta balansen fram till år 1971, behövs det en fortsatt tilldelning av 90 miljoner kronor om året, och skall den vara avklarad år 1970, krävs det en tilldelning för nästa budgetår på 90 miljoner kronor och för de därpå följande budgetåren med 100 miljoner kronor per år.

Departementschefen har dock inte velat gå med på mer än 85 miljoner kronor för nästa budgetår.

Genom eftersläpningen just på detta område uppstår för kommunerna ett svårbemästrat och dyrbart finansieringsproblem, och det är därför angeläget att riksdagen åtminstone sträcker sig så långt som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit för att sålunda undvika ytterligare lånrotning. Fenomenet med den nuvarande eftersläpningen, som ofta påtalats, har inte sin motsvarighet på något annat område där staten ger bidrag. Egentligen innebär den att kommunerna håller staten med kapital utan någon som helst räntegottgörelse, och med de räntor som nu gäller och kommer att gälla under den närmaste framtiden blir detta ganska betungande för kommunerna.

Efter hand har det ju skett en viss förbättring av anslagstilldelningen, så att det nu bara skiljer 5 miljoner kronor mellan det anslag väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt och det anslag departementschefen föreslagit. Egent-

ligen skulle det vara mycket angeläget att balansen kunde avverkas på kortare tid men vi har nöjt oss med att föreslå att anslaget, i enlighet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag, skall utgå med 90 miljoner kronor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr FROM (fp):

Herr talman: I Statens offentliga utredningar 1964: 60, »Vattenvårdens organisation m. m.» säges beträffande vattenvårdsförbundens verksamhet:

»Att skapa och vidmakthålla intresset för frivilliga åtgärder till vattnets skyddande är en ideell verksamhet, som förtjänar allt erkännande. Likaså är det betydelsefullt, att uppmärksamheten i förekommande fall riktas på rådande brister och på de åtgärder som är möjliga för att skapa förbättrade förhållanden. Det får därför betecknas som angeläget att förbunden, gärna i samarbete med andra intresserade organisationer, hälsovårdsförbund, hushållningssällskap m. fl. intensifierar denna sida av sin verksamhet.»

Enligt vattenvårdskommittén skulle alltså vattenvårdsförbunden vara ideella sammanslutningar. Men orsakerna till att förbunden kommit till stånd är, att tvingande åtgärder har måst vidtagas för att skydda vattendragen för föroreningar från avloppsanläggningar, industrier, mejerier, ensilageanläggningar m. m. I vattenvårdsförbunden samarbetar kommuner, industrier, mejeriföretag, hushållningssällskap m. fl.

Kommittén säger vidare: »En huvudfråga i diskussionen rörande vattenvårdsförbunden är, om medlemmar skall som nu anslutas helt frivilligt eller om i vissa fall kommun eller företag skall kunna genom beslut av domstol eller annan myndighet tvingas ingå

Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

i sammanslutningen. Vidare torde det möta åtskilliga svårigheter att uppställa lämpliga regler för sådan anslutning. Vattenvårdskommittén finner därför, att förbunden såsom hittills bör vara frivilliga sammanslutningar, som i samråd med de vattenvårdande myndigheterna får utveckla sin verksamhet efter hittillsvarande linjer.»

Vi som är engagerade i vattenvårdsförbunden anser, att den allmänna målsättningen hos förbunden, att verka för en förbättrad vattenvård inom respektive vattenområde, har varit helt naturlig. Men när det gäller tillvägagångssättet och medlen för att utöva en aktiv vattenvård har det varit svårt och i många fall omöjligt att lägga upp arbetet i förbunden efter bestämda riktlinjer. Skälen härtill har bl. a. varit den splittring på olika myndigheter, som råder vad det gäller behandling och direktiv av olika slag i vattenvårdsfrågor. Detta försvårar arbetet i förbunden, och en central samordning i dessa stycken måste hälsas med tillfredsställelse.

Avvakten på vattenvårdskommitténs betänkande har även gjort att man i förbunden en längre tid varit osäker på hur arbetena lämpligast borde bedrivas. Denna osäkerhet har i viss mån verkat förlamande på förbundens verksamhet och säkerligen också på medlemmarnas benägenhet att satsa medel för ett effektivare arbete, då man icke vetat hur och i vilken utsträckning som kommittén tänkt sig att myndigheter och andra skulle åläggas att bedriva arbetet i vattenvårdande syfte.

Kommittén anger inga närmare anvisningar hur förbunden bör bedriva sin verksamhet, utan anser att denna bör utvecklas »efter hittillsvarande linjer». Det bör härvidlag då särskilt framhållas, att det inom vattenområden med påtagliga föroreningsproblem icke är tillfyllest att som hittills endast konstatera föroreningsförhållandena inom regionen och deras orsaker, utan man

bör mer intensivt inrikta verksamheten på en aktiv, förebyggande vattenvård. Härför erfordras ständig övervakning av avloppsutsläppen och befintliga reningsverks effekt samt att icke önskvärd förorening från industrier, mejerier, ensilageanläggningar o. s. v. icke utkommer i vattendragen i större mängd än vad som är oundgängligen nödvändigt.

Förbunden har nämnda arbetsuppgifter på sina program. Men begränsade medel och den osäkerhet som varit rådande beträffande myndigheternas inställning till problemen har varit orsak till att dessa arbeten liksom ytterligare nödvändiga undersökningsarbeten i recipienterna icke kunnat bedrivas med den effektivitet, som varit önskvärd.

Det finns en reservant i kommittén, som icke delar den slutsats kommittén kommit till, att behov av lagstiftning icke skulle föreligga. De nuvarande förbunden kan just genom avsaknaden av reglerande bestämmelser hastigt komma att upplösas, enbart genom att ett mindre antal av ledamöterna godtyckligt utträder ur ett redan bildat förbund. Samma svårigheter har funnits, då det gällt att starta dylika förbund. Reservanten i kommittén anser vidare, att avsaknaden av lagstiftning även är en orsak till att förbunden icke kunnat utvecklas utan fortfarande måste begränsa sig till måhända mindre betydelsefulla uppgifter. Med en lämpligt utformad lagstiftning är det inte otänkbart, att förbunden skulle kunna tilldelas uppgifter, varigenom det regionala sammanhanget inom ett vattenområde skulle kunna klarläggas betydligt enklare och smidigare än vad som nu är fallet.

Kommittén hade bort redovisa den förefintliga problematiken, klarlägga den nuvarande lagstiftningens möjligheter eller begränsningar för att lösa rådande problem och framlägga förslag till kompletteringar och ändringar i lagstiftningen.

Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

Kommittén konstaterar också, att de med vattenvårdsförbundens undersökningsverksamhet förenade kostnaderna icke sällan blir betydande. Då förbundens arbete i hög grad är ägnat att skydda vattenområden, tillgängliga för en större allmänhet enligt »alllemansrätt», kan det anses skäligt att förbunden för sina arbeten även kan erhålla statligt ekonomiskt stöd.

I motion 153 i andra kammaren har, med den motivering jag här anfört, hemställts dels om en snabbutredning av vattenvårdsförbundens verksamhetsförhållanden, dels om bidrag till förbundens verksamhet.

Utskottet har varit så hyggligt, att det ansett det för sin del vara angeläget att de av motionärerna aktualiserade frågorna får en snar och riktig lösning, men i avvaktan på statsmakternas prövning av kommitténs betänkande har utskottet emellertid ej funnit sig böra tillstyrka motionen.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag vädjar till chefen för jordbruksdepartementet att vid behandlingen av utredningens betänkande allvarligt överväga de synpunkter från vattenvårdsförbundshåll som jag här fått framföra.

I detta anförande instämde herr *Westberg* (fp).

Herr **STAHL** (fp):

Herr talman! Till det anförande som herr From just hållit finns från utskottets sida ingen anledning att göra någon kommentar. Vi har ju, som han också underströk, betonat denna frågas betydelse, men vi har ansett det orimligt att nu föregripa departementsbehandlingen av de sakkunnigas betänkande, som ganska nyligen har lämnats in till departementet.

Beträffande den reservation, som herr Larsson i Luttra nyss yrkade bifall till och som gäller statsbidrag till vatten och avlopp, är det riktigt att det finns ett stort och i viss mån eftersatt behov.

Emellertid har under de senaste åren anslagsökningen till detta ändamål varit relativt betydande. Jag vill nämna att 1962 i statsbidrag till vatten och avlopp beviljades endast 55 miljoner kronor. 1963 höjdes beloppet till 70 miljoner och 1964 till 80. Nu i år höjs det till 85 miljoner. Vi vet alla att det på en rad olika områden måste visas en viss återhållsamhet i ett läge som det nuvarande. Den grunduppfattningen har också utskottet, och det är därför som utskottsmajoriteten anslutit sig till departementschefens förslag.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **LARSSON** i Luttra (cp):

Herr talman! Vad herr Ståhl sade visar ju bara att det är gamla försyndelser från statens sida som alltjämt spökar. Om staten vid den tidpunkt som herr Ståhl nämnde hade beviljat bidrag, som stått i rimlig proportion till behovet, så hade vi inte haft denna kraftiga eftersläpning i dag. Nu är man inställd på att försöka beta av balansen, men vi tycker fortfarande att det går för sakta.

Låt oss se vad som har hänt på detta område. Kommunerna är utan tvivel mycket illa behandlade. Först utgick det ett hyggligt statsbidrag, och byggnaderna av vatten- och avloppsanläggningar ute i kommunerna fick då en omfattning, som väl närmast gjorde statsmakterna förskräckta. Därför skars bidragsprocenten ned, så att den kom att stå i bättre överensstämmelse med de pengar staten ville ställa till förfogande. Nu menar vi att den tidtabell som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har gjort upp — och som ändå innebär att balansen inte är avarbetad förrän 1970 — bör hållas.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Lots- och fyrstaten: Avlöningar

hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) av herr Ivar Johansson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13—24

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 25***Lots- och fyrstaten: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt D 3., s. 91—98) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för lots- och fyrstaten i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som kunde bli erforderliga i anledning av i statsrådsprotokollet redovisade rationaliseringsåtgärder inom lots- och fyrstaten, dels medgiva att Kungl. Maj:t eller, i den omfattning Kungl. Maj:t bestämde, sjöfartsstyrelsen skulle äga besluta om indragningar av lots- eller fyrplatser på sätt föreslagits i statsrådsprotokollet och vidtaga därav föranledda ändringar i personalförteckningen för lots- och fyrstaten och de övergångsåtgärder i övrigt som kunde finnas erforderliga, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för lots- och fyrstaten, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66, dels ock till Lots- och fyrstaten: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 32 067 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Helge Karlsson m. fl.* (I: 437) och den andra inom andra kammaren av fru *Löfqvist m. fl.* (II: 541), i vilka föreslagits dels att utöver vad i propositionen föresloges yt-

terligare en lotstjänst inrättades vid Karlshamn-Ronneby lotsplats, dels att till Ronneby hamn förlades två lotsar samt en båtman.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 437 och II: 541,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för lots- och fyrstaten i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som kunde bli erforderliga i anledning av i statsrådsprotokollet redovisade rationaliseringsåtgärder inom lots- och fyrstaten;

c) medgiva att Kungl. Maj:t eller, i den omfattning Kungl. Maj:t bestämde, sjöfartsstyrelsen skulle äga besluta om indragningar av lots- eller fyrplatser på sätt föreslagits i statsrådsprotokollet och vidtaga därav föranledda ändringar i personalförteckningen för lots- och fyrstaten och de övergångsåtgärder i övrigt som kunde befinnas erforderliga;

II. att riksdagen måtte

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för lots- och fyrstaten, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66;

b) till Lots- och fyrstaten: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 32 067 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Rikard Svensson* och *Karlsson* i Olofström, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 437 och II: 541,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för lots- och fyrstaten i enlighet med vad reservanterna föreslagits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som kunde bli erforderliga i anledning av i

Lots- och fyrstaten: Avlöningar

statsrådsprotokollet och av reservanterna redovisade rationaliseringsåtgärder inom lots- och fyrstaten;

c) medgiva att Kungl. Maj:t eller, i den omfattning Kungl. Maj:t bestämde, sjöfartsstyrelsen skulle äga besluta om indragningar av lots- eller fyrplatser på sätt föreslagits i statsrådsprotokollet och med beaktande av vad reservanterna anfört samt vidtagna därav föranledda ändringar i personalförteckningen för lots- och fyrstaten och de övergångsåtgärder i övrigt som kunde befinnas erforderliga.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Den punkt vi nu behandlar rör lots- och fyrstaten. I propositionen föreslås att Ronneby lotsplats skall indragas och sammanslås med Karlshamns lotsplats, som sedan skall benämnas Karlshamn—Ronneby lotsplats. I anledning av detta förslag har det väckts likalydande motioner i båda kamrarna, i vilka yrkas att tvenne lotsar och en båtman måtte få stanna kvar vid Ronneby lotsplats.

Inom lotsverket pågår för närvarande två utredningar: lotslöneberedningen som sysslar med löne- och arbetstidsfrågor för lotsarna, och lotsorganisationsutredningen. Det är ju mycket ovanligt att Kungl. Maj:t kommer med ett förslag i frågor som är av den naturen att pågående utredningar redan sysslar med dem. Därför verkar det som om Kungl. Maj:t här går utredningarna i förväg.

Beträffande frågan om indragning av Ronneby lotsplats har man i lotslöneberedningen varit inne på tanken att avge ett yttrande, som går i den riktningen. Jag har här en avskrift av en skrivelse som visar detta. Jag erkänner att jag inte har sett originalet men utgår ifrån att avskriften inte är förvanskad på något sätt.

Beredningen uttalar att Klintehamns

och Limhamns lotsplatser må indragas vid av sjöfartsstyrelsen angivna tidpunkter. Därefter heter det emellertid: »Vad däremot beträffar indragningar av Stocka och Ronneby lotsplatser anser beredningen, att åtgärder härför bör anstå i avvaktan på ikraftträdande av nya arbetstidsbestämmelser syftande till en i allt väsentligt reglerad arbetstid för personal.» Lotslöneberedningen har alltså ansett att de därvidlag föreslagna indragningarna borde anstå till dess att beredningen gjort sina ställningstaganden.

Rederiföreningen för mindre fartyg, som bland andra har beretts tillfälle att yttra sig, uttalar att indragningen innebär avsevärda försämringar för skeppsfarten och att de besparingar som sjöfartsstyrelsen räknat med är teoretiska. Beräkningarna vore nämligen riktiga endast om sjöfartsstyrelsen eller lotsverket kunde reglera väder och vind — de gäller endast under ytterst gynnsamma väderleksförhållanden och alltså inte när det är dimma eller storm. Jag tillåter mig emellertid betvivla att sjöfartsstyrelsen eller någon annan myndighet kan påverka väderleksförhållandena.

De besparingar som sjöfartsstyrelsen räknat med är sålunda uteslutande teoretiska. Däremot skulle indragningarna innebära en avsevärd försämring och sätta krokben för Ronneby hamn, på vilken staden — jag skulle tro med bidrag av statsmedel — lagt ned avsevärda summor.

Det finns även en social fråga i detta sammanhang. Lots- och båtpersonalen har nämligen i nära anslutning till lotsplatsen skaffat sig egna hem. Jag vill inte bestrida att det finns möjligheter att försälja dessa egna hem, kanske utan att göra några ekonomiska förluster. Men i så fall återstår ett annat problem, nämligen att denna personal skall skaffa sig bostäder på den nya arbetsplatsen.

Blekinge har liksom många andra län fått en väsentligt nedskuren byggnads-

Lots- och fyrstaten: Avlöningar

kvot för budgetåret 1965/66. Med den expansion som för närvarande förekommer inom olika områden i Karlshamn är det synnerligen svårt att där skaffa en bostad. Sådana enkla ting kanske man inte skall begära att Kungl. sjöfartsstyrelsen skall nedlåta sig till att tänka på, men för de människor som direkt berörs av detta är det en väsentlig fråga. Enligt propositionen skulle den nya ordningen träda i kraft redan den 1 oktober innevarande år, och dessa människor får alltså en mycket kort tidsfrist.

Eftersom jag inte tillhör motionärerna kan jag gärna avslöja att jag personligen haft den uppfattningen, att propositionen i detta avseende borde avslås. Men motionärerna har varit välvilligare inställda än jag i mina tankegångar. Jag finner emellertid att motionärernas synpunkter är bättre underbyggda än Kungl. Maj:ts förslag. Enligt motionen skulle två lotsar och en båtman få stanna kvar. I stället för att enligt propositionen en överlots- och två lotstjänster indrages skulle endast en överlots- och en lotstjänst indragas. Detta innebär att reduceringen icke skulle bli fullt så kännbar som den i propositionen föreslagna. I den vid denna punkt fogade reservationen tillstyrkes motionärernas förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 3 av herr Rikard Svensson och herr Karlsson i Olofström.

I detta anförande instämde fru *Löfqvist* och herr *Fridolfsson* i Rödeby, (båda s).

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Bakgrunden till de förslag som här redovisats är att lotsplatsen i Ronneby har en i förhållande till antalet lotsningar alltför dyrbar och omfattande apparat. Under åren 1960—1964 var antalet lotsningar från lotsplatsen i genomsnitt ganska exakt 250

per år. Detta innebär ungefär 125 inlotsningar och 125 utlotsningar per år. Varje sådan lotsning tar en tid av 1 timme och den totala tiden för varje förrättning uppgår till ungefär 2,5 timmar. För detta har man för närvarande en personal på 1 överlots, 3 lotsar, 1 reservlots och 1 båtman.

Inkomsterna för lotsplatsen belöpte sig under 1964 till i runt tal 24 000 kronor, under det att personalutgifterna i form av löner och lotslotter under samma tid uppgick till cirka 134 000 kronor. Sedan 1962 förekommer telepassning i stället för optisk passning vid Ronneby lotsplats. Enligt det förslag som nu föreligger blir det vid den sammanslagna lotsplatsen Karlshamn—Ronneby i detta avseende inte någon annan skillnad än att respektive telesamtal går direkt till den nya sammanslagna lotsplatsen.

Om man närmare undersöker hur denna ordning ställer sig tidsmässigt finner man först och främst att det är 35 kilometer mellan Karlshamn och Ronneby. Av de undersökningar som utförts framgår vidare att 94 procent av samtliga lotsningar beställs mer än en timme i förväg. Det finns alltså god tid för att klara verksamheten genom betjäning från den sammanslagna lotsplatsen.

Herr Karlsson i Olofström säger att han egentligen skulle ha velat gå längre än motionärerna. Han skulle närmast ha velat bibehålla den nuvarande lotsplatsen i Ronneby. Med hänvisning till det antal lotsningar som förekommit förefaller detta vara att ta till något för mycket. Man kan dessutom konstatera att det blir utomordentligt oekonomiskt att binda personal för detta tämligen ringa antal lotsningar. En undersökning av exempelvis månaderna februari, mars och april 1964 visar, att det under denna tid förekom 18, 8 respektive 13 inlotsningar.

Herr Karlsson framhåller vidare att de beräkningar som man gjort beträf-

fande tidsåtgången kan hålla endast under ytterst förmånliga betingelser.

Men vad herr Karlsson säger om väder och vind måste väl äga relevans för den tid då personalen befinner sig på sjön, och förutsättningarna för att det skall vara vackert eller dåligt väder torde väl vara ungefär lika vare sig lotsarna som stationsort har Karlshamn-Ronneby eller Ronneby. För den transport som sker till lands torde förhållandet inte ha någon som helst betydelse.

Vidare bör understrykas, att vad den definitiva tidpunkten beträffar har det klart understrukits i utlåtandet att denna kommer att bestämmas efter samråd med lotslöneberedningen och lotsorganisationsutredningen. Att under tiden dessförinnan låsa frågan på det sätt som herr Karlsson förutsätter, då han yrkar bifall till motionerna, torde vara olämpligt. Det skulle innebära, att även om sjöfartsstyrelsen och vederbörande utredningar vore helt överens om tidpunkten, så skulle hinder föreligga att effektuera ett beslut. Det har också klart sagts ut att sjöfartsstyrelsen skall följa utvecklingen och vidtaga sådana personaldispositioner och övriga åtgärder, att de rimliga behoven av lotsservice kan tillgodoses även i fortsättningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Herr Carbells argumentering var ingalunda övertygande. Han har tydligen inte fattat, när han säger att ställningstagandet skall ske i samråd med bl. a. lotslöneberedningen, att lotslöneberedningen redan — i februari i år — sagt sin mening om indragning av Ronneby lotsplats. Beredningen uttalade att indragningen bör anstå i avvaktan på att arbetstiden reglerats för personalen. Vad det kommer att resultera i vet inte jag, och jag tror inte att någon annan i kammaren heller kan

säga vilka ståndpunkter som kommer att intas.

Herr Carbell säger vidare att avsevärda besparingar skulle göras. Jag har redan påpekat att detta tal om besparingar är ett teoretiskt resonemang. Sjöfartsstyrelsen är till och med så främmande för dessa problem att den uttalar att lotspersonalen kan åka buss fram och tillbaka mellan Karlshamn och Ronneby. Det finns en bussförbindelse per dygn mellan Karlshamn och Ronneby, och om lotspersonalen skall använda denna får det väl bli så att lotspersonalen också bestämmer när fartygen skall komma och när de inte skall komma. Annars klaffar det ju inte med tiden. Lotsverket måste väl då i stället inköpa tjänstebilar åt lotspersonalen för att den skall kunna komma fram och åter utan orimlig tidsutdräkt.

Jag vidhåller mitt påstående om att sjöfartsstyrelsens beräkning — att den sammanlagda tiden skulle bli 3,5 timmar per lotsning — håller endast då det är mycket gynnsamma väderleksförhållanden. Inte ens herr Carbell står väl främmande för erfarenheten att man i mycket tät dimma inte kan köra vare sig 100 eller 90 kilometer i timmen. Att det vid sådana väderleksförhållanden tar längre tid har väl de flesta bilister fått erfara.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Beträffande tidsutdräkten måste väl ändå herr Karlsson hålla med om att det enda som har betydelse för resonemanget är den tid som går åt att förflytta sig mellan Karlshamn och Ronneby. Tiden för utförande av uppdraget till sjöss blir ju densamma vare sig lotsen går ut direkt från lotsstationen vid Ronneby eller han dessförinnan åkt bil från Karlshamn.

Beträffande transporten mellan Karlshamn och Ronneby har jag redan nämnt att sträckan är 35 kilometer. Man har räknat med en tidsåtgång av tre kvart i vardera riktningen, och det torde

Statens isbrytarverksamhet

väl ge en ganska betryggande tidsmarginal.

Beträffande frågan på vilket sätt transporten skall ske har såvitt jag förstår sjöfartsstyrelsen inte uttalat något annat än att den skall ske med taxi. Vid de tillfällen då så passar finns möjlighet att färdas med buss, men man har i kostnadsberäkningarna räknat med att alla transporter skall ske med taxi.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) av herrar Rikard Svensson och Karlsson i Olofström; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 26—34

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35**Statens isbrytarverksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt D 13., s. 111) att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hilding* (I: 122) och den andra inom andra kammaren av herr *Westberg m. fl.* (II: 154), i vilka hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till en förstärkning av vår isbrytarflotta;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 445) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nils-*

son i Tvärålund och *Lundmark* (II: 544), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till en förstärkning av isbrytarverksamheten i enlighet med vad i motionerna anförts; dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Strandberg* och fröken *Stenberg* (I: 443) och den andra inom andra kammaren av herrar *Petersson* och *Nilsson* i Agnäs (II: 546), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om byggande av ytterligare isbrytare bleve föremål för skyndsamt utredning.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte till Statens isbrytarverksamhet för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.;

II. att motionerna I: 122 och II: 154 samt I: 445 och II: 544 ävensom I: 443 och II: 546 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin*, *Strandberg*, *Cassel* och *Nordstrandh*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 122 och II: 154 samt I: 445 och II: 544 ävensom I: 443 och II: 546, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda rörande behovet av en effektiv isbrytarorganisation m. m.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Under punkt 35 behandlar utskottet bl. a. några motioner, vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till en förstärkning av vår isbrytarflotta.

Liksom föregående år förutsätter utskottet att »behovet av nya isbrytare fortlöpande prövas av sjöfartsstyrelsen

Statens isbrytarverksamhet

i samråd med övriga berörda myndigheter och intressenter samt att i anledning härav eventuellt erforderliga åtgärder vidtages».

Ja, herr talman, det förutsätter också jag!

Det är för övrigt med tillfredsställelse som jag tar del av beskedet att utskottet erfarit att utredning rörande behovet av isbrytare pågår inom sjöfartsstyrelsen. Det visar att någonting håller på att hända på detta område.

När jag första gången motionerade i detta ärende — det var år 1963 — var jag ensam motionär, och förslaget rönt, såvitt jag kunde förstå, icke något större intresse hos kammaren. Sedan dess har mycket inträffat. Bland annat har flera motionärer kommit till. Antalet motionärer hade stigit redan förra året, och i år har företrädare för flera partier i olika motioner fört fram förslaget om utredning och förslag till förstärkning av vår isbrytarflotta.

Nu skriver som sagt utskottet, att sjöfartsstyrelsen följer den här frågan och kommer att vidta erforderliga åtgärder. Precis så skrev utskottet också 1963, och precis likadant skrev man i fjol; man framhöll att ärendet fortfarande prövas av sjöfartsstyrelsen och att man av den anledningen inte fann något skäl att tillstyrka motionen. I år har det väsentliga beskedet tillkommit, att utredning faktiskt pågår och att vi så småningom kan vänta ett förslag som resultat av den utredningen. Men det har tagit avsevärd tid att komma fram till dagens läge. Det är ganska naturligt, att sjöfartsstyrelsen med de begränsade resurser som står till dess förfogande inte haft möjligheter att driva utredningen med den kraft som en av Kungl. Maj:t tillsatt utredning skulle kunnat göra. En direkt beställning av en utredning från riksdagens sida skulle, såvitt jag kunnat bedöma, väsentligt öka möjligheterna att påskynda utredningsarbetet och att snabbt komma fram till ett resultat. Att det

är fråga om en angelägen uppgift är det väl numera knappast några delade meningar om.

Under de intensiva debatterna här i kammaren om lokaliseringspolitiken, där man betonat angelägenheten att lokalisera företag till Norrland, har många talare uppehållit sig vid transportfrågorna. Det har hävdats att en sänkning av fraktkostnaderna är av avgörande betydelse för den norrländska industriens utvecklingsmöjligheter och konkurrenskraft. Härvidlag spelar givetvis sjötransporterna, som i de flesta fall är de minst kostnadskrävande, en mycket viktig roll. I nuvarande läge på exportmarknaden är det därför synnerligen angeläget att sjötransporterna kan hållas i gång under så stor del av året som möjligt. Men det är naturligtvis inte bara exportintressena som nödvändiggör detta, utan en förlängning av säsongen för sjötransporterna har betydelse även när det gäller näringslivets försörjning med bränsle och råvaror. I synnerhet för det norrländska näringslivet är det därför ett mycket vitalt intresse att vår isbrytarflotta förstärks. Härigenom kan skeppningssäsongen förlängas och den norrländska industriens konkurrenskraft ökas.

Vi vet också att det är möjligt att förlänga skeppningssäsongen genom att förstärka isbrytarflottan. Jag redogjorde för den saken i förra årets debatt i denna fråga, och jag skall nu inte upprepa vad jag då sade: jag konstaterar endast faktum och stöder mig därvid på expertutlåtanden. Jag återopade vid detta tillfälle vad hamnchefen i Umeå anfört beträffande den ekonomiska betydelsen av en förlängning av skeppningssäsongen. Enbart för de båda nordligaste länen skulle en månads förlängning enligt hans beräkningar medföra en besparing av transportkostnaderna med nära fem miljoner kronor. Det bör således vara en mycket god investering att bygga ut isbrytarflottan.

Herr talman! Med vad jag anfört ber

Statens isbrytarverksamhet

jag att få yrka bifall till den vid punkten 35 fogade reservationen nr 4 av herr Virgin m. fl.

Herr PETERSSON (h):

Herr talman! Under denna punkt behandlas ett förslag om förstärkning av vår isbrytarverksamhet. Förslaget har motionsvis framförts av representanter för tre partier.

Från alla håll har man uttalat sitt intresse för att förbättra det näringsekonomiska klimatet i Norrland, och ingen torde bestrida att en förlängning av skeppningssäsongen härvidlag är en gynnsam faktor.

Man har beräknat att det för Munk-sundsindustrien i Piteå medför en fördyring av transportkostnaderna med 7 000 kronor om dagen om man tvingas att transportera sin produktion över Umeå uthamn i stället för att skeppa den från den egna hamnen. Varje vecka som Piteå hamn är stängd medför en fördyring av transportkostnaderna för ASSI och SCA med cirka 100 000 kronor. Detta gäller alltså bara en hamn av många.

Till detta kommer att man under stränga vintrar, då issituationen även i sydligare farvatten blir svår, måste stänga sjöfarten i de nordligare distrikten, inte enbart därför att issvårigheter uppstår utan även därför att de tillgängliga isbrytarna då måste användas söderut. Jag tycker att detta är otillfredsställande för Norrlands del.

Vi har med glädje erfarit att man med hjälp av isbrytare och lämpliga handelsfartyg har möjlighet att förlänga skeppningssäsongen efter hela Norrlandskusten. Enligt experterna kan man åstadkomma en betydande förlängning av skeppningssäsongen om antalet isbrytare ökas.

Jag tror att sjöfartsstyrelsen ägnar isbrytarverksamheten stort intresse, och jag är övertygad om att en positiv inställning från riksdagens sida till förslaget att förstärka isbrytarflottan skul-

le hälsas med tillfredsställelse av sjöfartsstyrelsen.

Herr talman! Utskottet har som motiv för sitt avslagsyrkande anfört, att liknande motioner avslogs i fjol. Alla våra isbrytare har sedan i fjol blivit ett år äldre, och enbart detta gör att det förhållandet att liknande motioner avslogs i fjol är ett bräckligt underlag för ett avslagsyrkande. Vi bör dessutom komma ihåg att det tar fyra år innan en beslutad ny isbrytare är färdig att tagas i bruk.

Jag tror att ett positivt ställningstagande till förslaget om att anskaffa ytterligare isbrytare skulle ha stor betydelse för Norrlands näringsliv. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 4 av herr Virgin m. fl.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Det bör inte döljas att ifrågavarande motioner väckte en viss förvåning i utskottet. Man kunde inte undgå att få det intrycket att motionärerna underlåtit att ta kontakt med det ämbetsverk, som sedan länge inrättats för att tillvarata sjöfartens intressen i den svenska hushållningen. Vi har haft tillfälle att ganska ingående gå igenom dessa frågor med sjöfartsstyrelsens representanter. Sedan jag under denna diskussion fått bestyrkt, först av herr Westberg och sedan av herr Petersson, att ni inte gjort er underrättade om hur dessa frågor ligger till innan ni motionerade, vill jag upplysa om att det inom sjöfartsstyrelsen föreligger en alldeles konkret anledning till att man där inte tagit något nytt initiativ. Vid expertundersökning av isbrytaren Ymer har det nämligen visat sig, att den befinner sig i ett helt annat och bättre skick än man tidigare trott. Under sådana omständigheter har man inte ansett sig kunna ta på sitt ansvar att hos Kungl. Maj:t nu begära att få bygga ny isbrytare förrän Ymers sjövärdighet blir fullt klarlagd.

Statens isbrytarverksamhet

När här antydes att sjöfartsstyrelsen inte skulle ha resurser för att tillräckligt kunna intressera sig för denna fråga, vill jag påminna om att sjöfartsstyrelsen, Kungl. Maj:t och senare även riksdagen under den senaste 10-årsperioden ägnat allt intresse åt både projekteringen av och medelstillelningen till den stora havsisbrytaren Thor, som i föl — eller möjligen i förföl — tillförts den svenska isbrytarflottan. Denna isbrytare utgör väl ändå ett mycket värdefullt tillskott. Om herrarna har intresse för isbrytarverksamheten, bör ni precisera edra önskemål. Vi har havsisbrytare, hamnisbrytare och andra slag av isbrytare. Vad är det ni anser vi behöver? Om det gäller havsisbrytare i Bottniken för att hålla hamnarna i översta Norrland öppna under längre tid, bör vi inte diskutera denna sak här i kammaren utan hänvisa intresserade till en diskussion med sjöfartsstyrelsen, som när som helst är villig att dryfta denna sak.

Vid utskottsbehandlingen av denna fråga lämnades sådana upplysningar, att jag inte blev särskilt förvånad över att det inte från någon avdelning ställdes ett yrkande om bifall till denna reservation här i kammaren. Därför blev jag litet överraskad när det nu kom ett bifallsyrkande från annat håll. Jag tror emellertid inte att det blir starkare för det.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag vill försäkra utskottets talesman att jag har mycket stort förtroende för sjöfartsstyrelsens intresse på denna punkt, och jag kan också försäkra honom att jag har stått i mycket nära kontakt med vederbörande inom sjöfartsstyrelsen. Jag vet ungefär hur sjöfartsstyrelsen bedömer denna fråga, men, herr Ståhl, vi får inte glömma att sjöfartsstyrelsen har många angelägna ändamål att äska pengar till, och att det

måste bli fråga om en mycket noggrann avvägning mellan olika behov. Då händer det att ett även ur många synpunkter angeläget önskemål får skjutas åt sidan en tid för att man skall klara andra angelägna uppgifter. Om riksdagen i ett sådant läge säger ifrån att den anser denna fråga så utomordentligt viktig, framför allt för den norrländska industrien, att den inte tål några uppskov, utan att man så snabbt som möjligt bör utreda detta och få fram ett konkret förslag, så tror jag att det skulle ha en mycket värdefull effekt.

Sedan menade herr Ståhl att frågan om Ymers sjövärdighet skulle vara av avgörande betydelse i detta sammanhang. Till det vill jag säga att vi vet, att vi för närvarande har fyra användbara isbrytare, av vilka den ena är 32 år gammal. Det säger väl ändå en hel del. Den kan knappast motsvara dagens krav. Som jämförelse kan jag nämna att Finland, som har mycket färre lastageplatser, har sex isbrytare och en sjunde under byggnad, under det att vi, som har många fler lastageplatser och mycket längre kuster, bara har fyra.

Sedan frågar herr Ståhl: Är det fråga om havsisbrytare, eller vad är det fråga om? Ja, det är fråga om en kraftig havsisbrytare med tillräcklig bredd. Som bekant är det svårigheter att klara isbrytningen med alltför liten bredd på isbrytarna. Isrännan blir för smal och handelstonnaget tar skada när det skall föras fram i isrännan.

Det är angeläget att vi får isbrytare med tillräcklig bredd, och på det området är vi inte tillräckligt rustade. Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer

hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Petersson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 35:o mom. II) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Petersson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 152 ja och 38 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÖHVALD (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få meddela att jag råkade rösta ja men avsåg att rösta nej.

Punkterna 36—71

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen

(punkt H 4., s. 183 och 184) att till förevarande ändamål för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 210 milj. kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nordgren* och *Magnusson* i Borås (II: 545), i vilka hemställts att riksdagen måtte till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 190 milj. kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 451 och II: 545, till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 210 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin*, *Strandberg*, *Cassel* och *Nordstrandh*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 451 och II: 545, till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 190 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr andre vice talmannen CASSEL (h):

Herr talman! När riksdagen på hösten 1963 diskuterade huvudlinjerna för den allmänna trafikpolitiken, sådana som de hade utformats i proposition nr 191, så skedde det i en alldeles ovanlig atmosfär av enighet. En av huvudprinciperna skulle vara att varje trafikgren skulle bära sina egna kostnader utan några subventioner från det allmänna. Förutsättningar skulle skapas för en konkurrens på lika villkor,

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer

vilket i sin tur ansågs vara av betydelse för att nå en samhällsekonomiskt riktig uppdelning av trafiken mellan olika trafikgrenar. SJ-nätet skulle delas i två olika avdelningar. Den ena avdelningen skulle vara affärsbanenät, omfattande ungefär halva bansträckan. Den skulle drivas precis som ett vanligt affärsföretag utan några extra skyldigheter som inte andra ekonomiska företag har, men också utan några extra fördelar och med skyldighet för företaget att lämna en normal förräntning.

På den andra delen av SJ, den svaga bandelen, den som varken var eller kunde göras lönsam, skulle SJ bedriva beställningstrafik, en beställningstrafik vars omfattning berodde på de önskemål som framställdes från de statliga myndigheterna. SJ skulle ha betalt för sina tjänster genom den s. k. kollektivbiljetten. Detta var alla överens om. Därmed har vi kommit i det läget, att det inte längre är statens järnvägar som bär det ekonomiska ansvaret för att oräntabla bandelar blir nedlagda. Det var emellertid inte på något sätt riksdagens avsikt att den verksamheten skulle avstanna. Jag ber, herr talman, att få citera några rader av det utlåtande som sammansatta stats- och tredje lagutskottet avgav 1963. Där sades följande:

»Enligt utskottets uppfattning utgör nedläggningen av trafiksvaga bandelar en naturlig anpassning till de förändrade förhållanden på transportmarknaden som inträtt bl. a. till följd av bilismens expansion. Riksdagen har också tidigare funnit att rationaliseringsverksamheten inom SJ, omfattande bl. a. nedläggning helt eller delvis av trafiksvaga bandelar, bör bedrivas med kraft. Riksdagen uttalade därvid bl. a. att vissa inskränkningar i järnvägsdriften i framtiden liksom dittills utgjorde ett led i en av den allmänna utvecklingen framtvingad omdaningsprocess, vars förhindrande eller uppskjutande riks-

dagen icke var beredd att ta de ekonomiska konsekvenserna av.» Så långt sammansatta stats- och tredje lagutskottets sammanfattning på höstrikdagen 1963. Detta blev också riksdagens beslut.

Sedan nu SJ ekonomiskt sett har frikopplats från ansvaret för nedläggningsverksamheten måste helt naturligt någon annan vara beredd att hålla i skaftet. Jag är fullt på det klara med att den uppgiften ingalunda är lätt. Varje propå om nedläggning eller inskränkning av en järnvägs drift har alltid mötts och kommer alltid att mötas med ett ramaskri från den berörda bygden, och det fordras en betydande kraft för att trots allt detta mycket kompakta motstånd föra saken igenom. Här kan inte riksdagen undandra sig sitt ansvar. De ämbetsmän i Kungl. Maj:ts kansli som måste utföra dessa operationer — ja, jag går så långt att jag t. o. m. säger kommunikationsministern själv — har behov av riksdagens stöd, har behov av att kunna säga till de missnöjda och till de klagande: »Vi kan inte. Riksdagen vill inte ge oss de erforderliga pengarna!» Och riksdagen skall inte heller ge bort pengar till detta ändamål utan vidare. Anslaget, som är över 200 miljoner, är ett anslag — det måste vi komma ihåg — till en irrationell ekonomisk verksamhet, och ett sådant anslag skall inte behållas längre än som är nödvändigt.

Emellertid är vi alla på det klara med att det inte kan gå på en gång. Alla är också på det klara med att stigande löner och stigande kostnader gör förlusten på svaga bandelar ännu större, att förlusterna stiger även om man kortar ner banlängden och att svårigheterna därmed blir mera besvärande att komma till rätta med år från år. Alla är slutligen på det klara med att man inte kan lägga ner järnvägar utan vidare utan att se till att vägupprustningen har nått så långt att järnvägens roll i det kollektiva trafikarbetet har kunnat

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer

övertas eller kan övertas av bussar och andra trafikmedel. — Men alla dessa svårigheter gör ju att det är så mycket viktigare att angripa problemet med tillräcklig kraft.

Jag skulle vilja göra gällande att en successiv avveckling av detta anslag borde kunna göras på tio år. Jag tror att man måste sätta in sina krafter med den riktpunkten för ögonen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 5 av herr Virgin m. fl.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag förmodar att departementschefen och åtskilliga av oss andra blev imponerade av den ambition att ge järnvägsstyrelsen och departementschefen råg i ryggen för att lägga ner järnvägar som herr andre vice talmannen här utvecklade. Jag erkänner att det krävs ett visst moraliskt mod för att med sådan emfas uttala sig för ett fortsatt järnvägsnedläggande, men nan kan ju möjligen vara litet funder:sam huruvida motiveringen, både för takten och för omfattningen, i högerreservationen är alldeles bärande.

Man säger att en nedläggningstakt som möjliggör att ersättningen för nästa budgetår kan begränsas till 190 miljoner kronor synes lämplig. Det är som en liten auktion, där man bjuder 190 miljoner kronor för att täcka SJ:s underskott; resten av järnvägarna skall läggas ner. Detta förefaller mig vara litet för löst, och jag vill uttala den förhoppningen att varken järnvägsstyrelsen eller departementet tillämpar sådana bedömningsgrunder när de i fortsättningen går att pröva vilka järnvägar som skall läggas ner. Dessutom är jag rädd för att borta i bygderna, som också andre vice talmannen brukar tala ganska varmhjärtat om då och då, har man kanske en annan känsla för vad dessa järnvägar ändå betyder.

Herr talman! Jag tror att man får utgå från en strikt företagsekonomisk beräkning i det här fallet. SJ-ledningen

har kommit fram till att belopept upp-går till 210 miljoner såsom här är upp-givet, och då torde man behöva bevisa att detta belopp är oriktigt för att fram-föra förslag om ett annat belopp. Det förefaller mig som om högerreservan-terna inte ens gör anspråk på att ha be-visat något sådant, och under sådana förhållanden ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Jag vill också yrka bi-fall till utskottets hemställan, men jag vill först säga några ord till herr Cas-sel. Det är nämligen så att östergötlands län har rensats från sådana besvärande järnvägar som vi nu håller på att ta bort. Det medför många besvärande situationer för medborgarna. En av olä-genheterna ligger däri, att det, om man ersätter järnvägar med busslinjer, är mycket svårt att få anslutning mellan dessa busslinjer och trafiken i övrigt inom berörda områden. Detta är en mycket stor brist, ty det innebär för-sämring av medborgarnas allmänna trafikmöjligheter.

En annan sak är att möjligheterna att försörja en ort med paketgodstranspor-ter starkt försämrats, då järnvägar läggs ned och ersätts med bussar, vilket är till stort förfång för de företagare som är beroende av sådana pakettranspor-ter.

Vi har visserligen gott om bilar i Sverige, men vi har inte så många att alla människor har tillgång till bil utan en del måste anlita kollektiva kommun-ikationsmedel. Var och en som färdas på landsvägar och ser hur människor står och väntar på bussar måste säga sig att det inte finns någon anledning att i onödan raska på med att ta bort järnvägarna. Jag tror att den nuvarande takten i nedläggandet är fullt tillräck-lig.

Vidare vill jag säga till herr Cassel att vi givetvis måste se till samhällsnyt-tan, men vi skall också se till de med-

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer

borgare som drabbas av de besvärigheter som uppstår när man företar operationer av detta slag.

Herr **BLIDFORS** (s):

Herr talman! Jag håller med herr Cassel om att vi nådde en sällsynt enighet i sammansatta stats- och tredje lagutskottet när vi behandlade frågan om den framtida trafikpolitiken. Men som herr Cassel minns diskuterade vi den gången också mycket ingående frågan om nedläggningstakten. Det var faktiskt så — däri ger jag herr Cassel rätt — att riksdagen tidigare understrukit att nedläggandet borde bedrivas med kraft. Och då vi tog standpunkt till trafikpolitiken sade vi att utskottets utlåtande inte innebar någon ändrad inställning. Vi hade ju en hel del diskussion om detta, som herr Cassel kommer ihåg; jag skall inte gå in på det. Men vi slog också fast — och det tycks herr Cassel glömma i dag — att frågan om nedläggning inte bara skulle bedömas ur järnvägsekonomiska synpunkter utan även med beaktande av sociala och näringspolitiska aspekter.

Herr Cassel citerade ur sammansatta stats- och tredje lagutskottets utlåtande. Jag följde citatet, ty jag hade utlåtandet framför mig, och då upptäckte jag att herr Cassel slutade precis där det passade herr Cassel att sluta. Jag skall be att få fortsätta, herr Cassel:

»Utskottet vill framhålla att ett beslut av statsmakterna om full ersättning till SJ för driften av trafiksvaga bandelar självfallet inte skall medföra en ändrad inställning från statsmakternas sida i fråga om nedläggning av trafiksvaga bandelar. Även i fortsättningen bör därför arbetet med att helt eller delvis ersätta trafiksvaga bandelar med landsvägstrafik bedrivas med hänsyn till både bygdens behov och transportekonomiska fakta. Det angelägna i att utan tidsutdräkt pröva förutsättningarna för att överföra trafiken till landsväg är särskilt påtagligt med hänsyn till att tids-

krävande vägupprustning ofta visar sig erforderlig innan en nedläggning kan genomföras.» Därefter, herr Cassel, kommer något mycket viktigt: »Självfallet får dock nedlägningsfrågan inte enbart bedömas från järnvägsekonomiska synpunkter utan även med beaktande av olika sociala och näringspolitiska aspekter.»

Låt mig till sist bara säga att det är just dessa sociala hänsyn, hänsyn till bygdens behov, som dämpar nedläggningstakten. Visst önskar vi allesammans snabbast möjliga takt, men den får inte åstadkommas genom att hänsyn till bygdens eftersätts. Jag menar att ett bifall till reservationen på denna punkt just skulle leda till ett dylikt åsidosättande.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **CASSEL** (h):

Herr talman! Herr Blidfors klagade på mig för att jag avbröt citatet när det inte passade mig längre. Låt mig då fortsätta det citat som herr Blidfors bröt. Jag läser vidare: »Då erfarenheterna av hittills genomförda nedläggningar har visat att det, trots de farhågor som i skilda sammanhang yppats om de negativa verkningarna av järnvägsnedläggelser, varit möjligt att genom trafikomläggningar skapa en tillfredsställande trafikservice till lägre samhällsekonomisk kostnad, anser departementschefen att undersökningarna rörande möjligheterna att lägga ner driften helt eller delvis på trafiksvaga järnvägslinjer med kraft bör fullföljas.» Vi kan fortsätta att läsa för varandra en lång stund till, men jag antar att kammararens ledamöter hellre far hem.

Emellertid är det väl i alla fall så, att vi — åtminstone vi som har sysslat med detta på fjärde avdelningen — är ganska överens, ehuru det kanske inte låter så här i dag, om att man måste bedriva denna järnvägsnedläggande verk-

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer

samhet med någon kraft. Jag har fullförståelse för bygdernas behov och svårigheter och besvärligheter. Det är klart att det är tråkigt att bli av med en järnväg som man har haft i många år. Men det är också givet att det inte går att driva en järnväg, om folk inte åker på den. Och det är det man inte gör. Järnvägarna ligger där och de trafikeras mycket sällan. Man använder dem, när det är så dåligt väder att man inte vill ta ut sin bil. Då åker man på järnvägen, och då begär man att järnvägen skall existera och att det skall betalas med skattebetalarnas medel. Man kan inte i längden hålla på med detta, och det är vi egentligen alldeles överens om. Jag menar att man måste så sakteliga — inte alltför sakteliga heller — försöka avveckla systemet.

Herr Ståhl, avdelningens ärade ordförande, säger att jag inte har visat att det är riktigt att skära ned anslaget med 20 miljoner kronor. Men hur i all världen skall jag kunna bevisa det? Man kan bara ange en takt för nedskärningen som man tror är rimlig. Det finns ingen möjlighet för ett oppositionsparti att i detalj tala om vilka nedskärningar som skall göras. För att kunna göra det måste man ha tillgång till all den sakkunskap och allt det material som endast finns i järnvägsstyrelsen och i Kungl. Maj:ts kansli.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att understryka vad herr Gustafsson i Kårby har sagt. Frågan gäller: När skall järnvägar läggas ned? Vi har tidigare i dag diskuterat tunnelbanan. Enligt en tidningsuppgift går de lokala kommunikationerna i Stockholm — spårvägar, bussar och tunnelbanor — med en förlust per år av 44 miljoner kronor. Om dem säger man emellertid inte att de måste läggas ned. Där gäller det emellertid inte statens pengar utan kommunens.

Jag tror att man inte tillräckligt in-

ser betydelsen av de olägenheter som järnvägsnedläggningarna medför. Mina hembygder hotas nu med nedläggning av en järnväg, emedan man därmed skulle kunna spara 1,5 miljon kronor per år. Jag är inte övertygad om att inte olägenheterna, om de kunde taxeras i pengar, går upp till belopp som flera gånger överstiger detta. I likhet med herr Gustafsson i Kårby tycker jag att takten i nedläggningen för närvarande är alldeles tillräcklig.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Herr Cassel gör det litet lätt för sig i fråga om citatkonst. När jag tog mig friheten att citera sammanstatta utskottets utlåtande, gjorde jag det med utgångspunkt från herr Cassels eget citat. Sedan sade herr Cassel att jag borde fortsätta att citera. Det skall jag gärna göra, herr Cassel, men där hittar jag inte alls det citat som herr Cassel läste upp utan där står endast talat om själva procedurfrågan vid nedläggning, vilket jag inte skall trötta kammaren med att läsa upp.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 72:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Virgin m. fl.

Anslag till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid rösträkning, varför voting medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 169 ja och 22 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 73—80

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81

Lades till handlingarna.

§ 7**Meddelande ang. utsträckt motionstid**

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av de Kungl. Maj:ts propositioner, som bordlagts vid kammarens sammanträden onsdagen den 7 och torsdagen den 8 innevarande april eller kommer att bordläggas i dag, måtte med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det respektive propositioner kom kammaren till handa.

Till kammarens ledamöter kommer att utdelas en stencilerad sammanställning, vari angives data för de sammanträden, då motioner sist må väckas i anledning av de till och med i dag, fredagen den 9 april, avlämnade propositionerna.

Den i detta anförande gjorda hemställan bifölls.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till Markförvärv för övningsfält m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9**Anslag till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1965/66 till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner och om anordnande av en fångvårdsanstalt i Uppsala för studiebegåvade intagna.

I propositionen nr 1 (bilaga 4, punkt E 3, s. 68—88 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 4 januari 1965) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för fångvårdsanstalterna i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, dels ock till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 74 391 000 kr.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 62, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 5 mars 1965, föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer, som i statsrådsprotokollet angivits för anordnande av en fångvårdsanstalt i Uppsala för studiebegåvade intagna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 416) och den and-

Anslag till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, m. m.

ra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 515), hade, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1965/66 under anslaget till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar anvisa

a) för räjongpsykologi i enlighet med kriminalvårdsstyrelsens äskanden medel för anställande av sex psykologer i Ae 25 och en biträdande psykolog i Ae 21;

b) för utbildning av tillsynspersonal ytterligare 65 000 kr. i stället för av departementschefen förordade 15 000 kr.; samt

c) i rymningsförebyggande syfte i enlighet med kriminalvårdsstyrelsens äskanden medel för fyra tjänster som bevakningsföreståndare i Ae 17, tre tjänster som uppsyningsman i Ae 11, 25 tjänster som vaktkonstapel i Ae 10 och sex tjänster som vårdare i Ae 10.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte godkänna de riktlinjer som i statsrådsprotokollet angivits för anordnande av en fångvårdsanstalt i Uppsala för studiebegåvade intagna;

II. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 416 och II: 515, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för fångvårdsanstalterna i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 74 561 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Andersson, Per Jacobsson* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 515, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för fångvårdsanstalterna i enlighet med vad reservanterna föreslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för fångvårdsanstalterna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 75 116 000 kr.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken *ELMÉN* (fp):

Herr talman! Vi är i utskottet överens om inrättandet av denna fångvårdsanstalt för studiebegåvade ungdomar. I fråga om avlöningsanslaget finns emellertid en reservation som rör de lokala kriminalvårdsanstalterna.

Vi har tidigare beträffande kriminalvårdsstyrelsen talat om inrättandet av en psykologisk sektion. Vi hade där en reservation, och vi fullföljer här den däri framförda tanken, när vi begär att den psykoterapeutiska behandlingen av de intagna på anstalterna skall byggas ut. Vad vi vill åstadkomma är att vid anstalterna skall finnas tillgång till psykiatriskt och psykologiskt skolad personal så att en individuell behandling av internerna skall kunna genomföras. Som förhållandena nu är kan man inte göra några fullständiga utredningar, och sådana anser vi är mycket viktiga om man skall kunna komma till rätta med dessa människor.

I reservationen har vi vidare berört frågan om personalutbildning. Som jag sade i mitt tidigare anförande beträffande kriminalvårdsstyrelsen finns det fortfarande ett stort antal vaktkonstaplar som helt saknar erforderlig utbildning. Detta har vi redan diskuterat många gånger, och förslag har fram-

Anslag till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, m. m.

lagts beträffande ökad utbildning. Men det går oerhört långsamt. Det är dock ett synnerligen viktigt och svårt arbete som anförtrots helt utbildade personer.

Vidare är det angeläget att man utökar personalstyrkan som nu är underbemannad. Att så är fallet visar sig ofta vid de tidigare nämnda rymningarna som sker då och då och som oroar allmänheten.

Ett annat allvarligt förhållande är att det upprepade gånger förekommit personalöverfall, som skulle ha kunnat förhindras, om man hade haft en bättre bevakning på anstalterna. Det behövs inte bara alarm- och signalanordningar för att registrera överfallen, utan man måste ha tillräckligt med personal för att förebygga överfall.

Min uppfattning blev bestyrkt när tredje avdelningen var ute på fångvårdsanstalten Hall där det stod klart att personalen arbetade under utomordentligt svåra förhållanden. Man förstår också att det är svårt att ge de intagna en ordentlig behandling när personalen många gånger går omkring rädd och darrande för vad som skall hända.

Jag anser också att riksdagen som beslutande myndighet när det gäller arbetarskydd inte kan stå till svars med att avdelningar är underbemannade, så att personalen riskerar att bli överfallen den ena gången efter den andra. Detta arbete är dock enligt min mening mera riskfyllt än att arbeta vid farliga maskiner ty riskerna är i många avseenden oberäknliga.

Vi begär därför att man utökar personalen med fyra bevakningsföreståndare, tre uppsyningsmän, 25 vaktkonstaplar och sex vårdare utöver vad Kungl. Maj:t föreslår.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Vi hade under förmiddagen en liten överläggning om frågor

av samma karaktär som denna. Vi fick ju en särskild proposition om anstalten i Uppsala, och detta gjorde att kriminalvårdsstyrelsens avlöningsanslag rycktes loss från II huvudtiteln och kom in i detta utlåtande.

Det finns ingen större anledning för mig att återuppta den träta som jag då hade med fröken Elmén om vem som är mest intresserad och känner det största ansvaret när det gäller dessa frågor. Vi har egentligen samma syn och anser att detta är en viktig samhällsangelägenhet och att det också skall finnas goda resurser för detta. Men att komma överens med fröken Elmén om hur stora dessa resurser skall vara och om det exakta antalet tjänster tror jag inte står i min förmåga, och jag tror inte heller någon annan i avdelningen kan lyckas med det. Vi har vant oss vid att komma fram till skilda meningar i detta avseende.

Jag skall inte trötta kammaren med att redogöra för hur det ligger till på anstalterna beträffande tjänster som innehåses av psykologer. Vi har gått igenom frågan rätt grundligt i avdelningen och även skaffat oss kunskaper härom vid besök på anstalterna. Vi har därvid kunnat konstatera, att det inte saknas befattningshavare med kompetens för att handlägga sådana frågor, och det sker även förstärkningar av sådan personal. Men frågan är, om man skall inrätta nya tjänster och därigenom bara få ett större antal vakanser än nu. På den punkten anser vi inom utskottsmajoriteten att vi är mer realistiska än reservanterna då vi stannat för vad Kungl. Maj:t föreslagit.

När det gäller frågan om utbildning för vaktpersonal har det tydligen skett ett misstag från motionärernas sida. I sin iver att gå kriminalvårdsstyrelsens ärenden har reservanterna hemställt om en ökning av anslaget till sådan utbildning för att man skulle kunna få bättre utbildad personal. Kriminalvårdsstyrelsen har emellertid inte föreslagit

Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga

någon utvidgning av utbildningen för denna kategori. Förmodligen är det fråga om ett tekniskt missöde vid avfattandet av reservationen; sådant kan ju förekomma även i så fina familjer som de reservanterna representerar.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller statsutskottets hemställan i mom. II) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit reservationen av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 147 ja och 46 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1965/66 till Kammarkollegiet: Avlöningar och Kammarkollegiet: Omkostnader jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11**Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner om lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 473 av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Åkesson* samt II: 586 av herrar *Sjöholm* och *Jönsson* i Ingemarsgården hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta

1) sådan ändring av bestämmelserna rörande extra avdrag för nedsatt skatteförmåga att ifrågavarande avdrags maximibelopp höjdes till 5 000 kr. i stället för nu gällande belopp, 4 500 kr.,

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att låta utfärda avtrappningsregler för det extra avdraget i syfte att undgå eljest uppkommande hög marginalsatt vid avdragets övre gräns, samt

3) att extra avdrag skulle kunna medgivas för större, för arbetsförmågans vidmakthållande ofrånkomliga kostnader för läkarvård, medicin, särskild diet o. d. oavsett den skattskyldiges inkomst.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 473 av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Åkesson* samt II: 586 av herrar *Sjöholm* och *Jönsson* i Ingemarsgården om lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga

Reservation hade avgivits av herrar *Billman* och *Skårman*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Enskog*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 473 av herrar Eric Gustaf Peterson och Åkeson samt II: 586 av herrar Sjöholm och Jönsson i Ingemarsgården, antaga i reservationen intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 50 § 2 mom. och punkt 2 av anvisningarna till 50 § kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 473 av herrar Eric Gustaf Peterson och Åkeson samt II: 586 av herrar Sjöholm och Jönsson i Ingemarsgården i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført angående möjlighet till avdrag för kostnader för läkare, läkemedel och särskild diet vid långvarig sjukdom samt i fråga om utarbetandet av sådana regler för avtrappningen av det extra avdraget, att annars uppkommande hård marginalbeskattning av mindre inkomst vid sidan av folkpension undvekes.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! I förevarande utskotts-betänkande behandlas frågan om det extra avdrag för nedsatt skatteförmåga som taxeringsmyndigheterna har möjlighet att medge sådana personer vilka på grund av långvarig sjukdom, olyckshändelse, ålderdom, underhåll av andra närstående än barn eller andra därmed jämförliga omständigheter har särskilda skäl att erhålla nedsättning av sin skatt. Det är olika kategorier som beviljas avdrag av detta slag; i första hand är det fråga om folkpensionärer som på grund av ifrågavarande paragraf i skattelagarna slipper betala skatt för den händelse de haft folkpensionen såsom enda eller huvudsaklig inkomst.

I den motion som avgivits från folkpartihåll har man begärt, för det första att avdraget, som nu är maximerat till 4 500 kronor, skall höjas till 5 000 kronor och för det andra att det skall utfärdas bättre avtrappningsregler för folkpensionärer vilka har extrainkomster. Då jag vet att en av motionärerna kommer att uppehålla sig vid dessa saker skall jag för min del gå förbi dem och i stället säga några ord om vad som i motionen anförts om möjligheterna att bevilja avdrag för nedsatt skatteförmåga till personer som på grund av långvarig sjukdom — det gäller oftast kroniskt sjuka människor — har haft särskilda kostnader för läkarbesök, läkemedel, särskild diet o. s. v.

Det är många grupper av sjuka som härvidlag kan komma i fråga och som också under vissa omständigheter erhåller avdrag för nedsatt skatteförmåga. Å andra sidan finns det kategorier av sjuka som ibland har svårt att få det avdrag som kan vara motiverat. En grupp som i detta sammanhang har varit särskilt aktuell är diabetikerna, vilkas problem under de senaste åren har ägnats rätt stor uppmärksamhet från myndigheternas sida. På medicinalstyrelsens uppdrag har bl. a. gjorts en utredning av doktor Bo Andersson beträffande diabetikervårdens framtida organisation och diabetikernas socialmedicinska problem. Det är att hoppas att denna utredning och de åtgärder, som för närvarande prövas, verkligen skall resultera i betydande förbättringar för diabetikerna. Omfattande reformer kan därvid bli nödvändiga.

I motionen och utskottsbetänkandet behandlas emellertid bara en enda detalj, nämligen frågan om möjligheterna för diabetikerna och givetvis även andra kroniskt sjuka att erhålla ett extra avdrag för nedsatt skatteförmåga på grund av de utgifter som de har för sin sjukdom.

När det varit svårt för dessa sjuka att få avdrag i de lokala taxeringsnäm-

Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga

derna, har det väl huvudsakligen varit av två orsaker. Den första är att taxeringsnämnderna har ansett att ett sådant avdrag endast skulle beviljas om inkomsten är låg. Man har menat att vid litet högre inkomst skulle det inte finnas något behov av avdrag för nedsatt skatteförmåga.

Nu kan man emot detta invända, att t.ex. kostnaderna för den diet som diabetikerna måste ha liksom de kostnader som andra kroniskt sjuka har är nödvändiga för att de skall kunna förvärva sina inkomster, för att över huvud taget kunna vara i arbete. Därför kan man tycka att dessa sjuka människor egentligen borde ha möjlighet att yrka avdrag för sina extrakostnader såsom kostnader vilka är nödvändiga för inkomstens förvärvande. Sådana kostnader får man ju yrka avdrag för alldeles oavsett hur hög inkomst man har — det finns där ingen som helst begränsning. Man får t.ex. också yrka avdrag för fördyrade levnadskostnader från traktamentersättningar som man har uppburit, alldeles oavsett om inkomsten t.ex. är 15 000 eller 50 000 kronor.

Av tekniska skäl kan man för närvarande inte få avdrag för sådana extrakostnader vid sjukdom under denna rubrik — kostnader som är nödvändiga för inkomstens förvärvande — utan avdraget måste göras enligt 50 §, som avser nedsatt skatteförmåga. Man tycker då att det förhållandet, att avdraget görs enligt den paragrafen, inte skulle innebära att den avdragsrätten endast skulle komma i fråga när inkomsten är låg.

Utskottet, som i detta hänseende inte vill frågå uppfattningen att den skattskyldiges ekonomiska ställning bör vara avgörande för frågan huruvida avdrag skall medges, har emellertid givit en ganska liberal tolkning av frågan om inkomstens storlek. Man säger: »Under speciella omständigheter har således extra avdrag medgivits i så höga

inkomstlägen som mellan 30 000—40 000 kr.»

I en särskild reservation har emellertid yrkats att man i skrivelse till Kungl. Maj:t skall ge till känna, att bl.a. ett dylikt extra avdrag skall kunna ges oavsett den skattskyldiges inkomst. Givetvis gäller det här liksom i alla fall som hänförs till 50 § att det skall vara kostnader av sådan betydelse, att det är rimligt att medge avdrag. Det är här inte fråga om extra medicinkostnader på några tior, utan det måste röra sig om någon hundralapp i varje fall, om man skall kunna tänka på avdrag enligt denna paragraf.

Den andra orsaken till att det kan ha varit svårigheter att få detta avdrag beviljat har väl varit, att taxeringsmyndigheterna menar att det är svårt att fastställa hur stora extrakostnaderna är. Utskottet hänvisar till att medicinen i stor utsträckning är fri, och det är riktigt. Insulinet är ju fritt, och det kan inte motivera avdrag för extra kostnader. Men man har andra kostnader i samband med medicineringen. Det är sprutor och en del andra kostnader för mediciner som inte är fria, det är resekostnader o. d. Men framför allt gäller det kostnaderna för den diet som måste föras. Man kan förstå om taxeringsmyndigheterna har ansett att det kan vara svårt att fastställa hur höga dessa kostnader är.

Nu har det emellertid, herr talman, gjorts en undersökning på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. Jag har här framför mig en kopia av ett intyg, som utfärdats av docenten Björn Isaksson och kostkonsulenten Lillian Frick den 20 januari i år. Det lyder:

»Diabetespatienterna vid Sahlgrenska sjukhuset erhåller en kostbehandling som följer moderna medicinska riktlinjer. Vid en nyligen företagen kostnadskalkyl konstaterades att råvarorna till denna diabeteskost är 40 % dyrare än de för normalkosten vid sjukhus. Det är vår uppfattning att diabetes-

Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga

patienten även i hemmet får räkna med minst denna fördyring om han skall följa givna ordinationer beträffande den dagliga kostens speciella sammansättning.»

Här har vi alltså ett uttalande från medicinsk sakkunskap, som har utrett dessa frågor, och det bör kunna vara till vägledning för taxeringsmyndigheterna.

Herr talman! Jag hade inte tillfälle att vara med vid utskottets plenarsammanträde, men jag deltog vid behandlingen av detta ärende i avdelningen, och jag vet att man inom utskottet har en mycket stor förståelse för de problem som diabetikerna här har. Detta återspeglas också i utlåtandet, där majoriteten säger följande, som jag gärna vill citera: »Utskottet vill inte bestrida att de kostnader som bl. a. diabetikerna härutöver åsamkas, främst på grund av den särskilda diet de är tvingade hålla, kan vara mycket betungande. Enligt utskottets mening skulle det inte minst med hänsyn till skatteförmågeprincipen vara till fördel om man i större utsträckning än som nu sker vid beskattningen kunde beakta de merutgifter som sjukdom kan medföra.»

Herr talman! Jag vill helhjärtat instämma i detta. Utskottet är alltså fullständigt enigt på denna punkt. Skillaktigheterna mellan reservationen och utskottsutlåtandet är i detta avseende inte så stora. Den ena skillnaden är att man tycker att det vore lämpligt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gav till känna detta, och den andra är att man har den principiella inställningen att ett dylikt avdrag, liksom alla andra avdrag för kostnader som är nödvändiga för inkomstens förvärvande, bör kunna göras oavsett vilken inkomst man i övrigt har.

Herr talman! När jag nu yrkar bifall till reservationen, är det med stor tillfredsställelse jag noterar den enighet som rått i utskottet om att taxeringsmyndigheterna bör ta större hänsyn till

de extra kostnader som diabetiker och andra kroniskt sjuka får vidkännas. Jag hoppas att det uttalande som utskottet där gjort skall leda till att de diabetessjukas möjligheter att få sina krav tillgodosedda blir större.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Motionärerna har här tagit upp frågan om extra avdrag för bristande skatteförmåga, vilket de vill ha höjt från 4 500 till 5 000 kronor. Dessutom har motionärerna pekat på svårigheterna för de sjuka att få göra avdrag för kostnader i samband med sjukdomen. Reservanterna har i huvudsak samma yrkande.

Denna fråga behandlades så sent som förra året, då riksdagen beslöt att höja maximibeloppet för avdrag för nedsatt skatteförmåga från 3 000 till 4 500 kronor. Följaktligen är det först vid årets taxering som det höjda avdragsbeloppet kommer att tillämpas. Ingen här i kammaren eller på annat håll har sålunda någon erfarenhet av hur denna höjning har verkat. Härtill kommer att det i proposition nr 14 till årets riksdag har framlagts förslag om införande av ett s.k. schablonavdrag för kommunalskatt vid den statliga inkomsttaxeringen, enligt vilket de grupper av skattskyldiga som motionärerna talar för beredes icke oväsentliga lättnader i beskattningen.

För några år sedan utformade riksskattenämnden också en avtrappningsregel för extra inkomster vid sidan av pensionen. Den regeln, som är en rekommendation till taxeringsnämnderna, anser jag vara av stort värde för att åstadkomma likformighet i taxeringen. Reservanterna önskar nu att denna avtrappningsregel utformas på ett mera generöst sätt, men taxeringsnämnderna måste självfallet tillämpa regeln från fall till fall. Reservanterna menar väl inte att en skattskyldig är i behov av avdrag oavsett inkomstens storlek?

Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga

Därvidlag måste det som sagt ske en bedömning från fall till fall hos taxeringsnämnderna. Och jag har en stark känsla av att man därvid hellre ökar än minskar det som rekommenderas i avtrappningsregeln. Välviljan — eller generositeten, vad man nu kallar det — måste givetvis ha sina gränser, och i taxeringsnämnderna får man ta hänsyn till hur regeln verkar för vissa låglönegruppers inkomsttaxering. Den saken måste naturligtvis vara med vid bedömningen.

Herr Gustafson i Göteborg tryckte mycket hårt på yrkandet om avdrag för kostnader i samband med sjukdom. Utskottet understryker där att den skattskyldiges ekonomiska ställning måste vara avgörande för om avdrag för nedsatt skatteförmåga skall medges eller inte. I övrigt tycker jag att herr Gustafson slog in öppna dörrar. Utskottet och reservanterna är eniga i stora stycken, och det som står på s. 7 i utskottsutlåtandet måste faktiskt läsas mycket noggrant, om man skall upptäcka någon skillnad vid jämförelse med vad som står i reservationen på s. 9. Utskottet skriver bl. a.:

»Enligt utskottets mening skulle det inte minst med hänsyn till skatteförmågeprincipen vara till fördel om man i större utsträckning än som nu sker vid beskattningen kunde beakta de merutgifter som sjukdom kan medföra.»

Reservanterna har sagt ungefär samma sak men med andra ord. Skillnaden består huvudsakligen i att reservanterna vill att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anför. Och utskottsmajoriteten anser sig med sin skrivning ha besvarat motionerna, främst kanske därför att frågan om extra avdrag för kostnader i samband med sjukdom är föremål för uppmärksamhet bl. a. i riksskattenämnden.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bestyrka vad utskottets ärade talesman sade, att reservanterna och utskottsmajoriteten i frågan om avdrag för kostnader på grund av sjukdom är i sak överens. Vad det huvudsakligen gäller är om riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och fästa ytterligare uppmärksamhet på frågan eller inte. Dessutom gäller, såsom jag tidigare påpekat, det förhållandet att vi av principiella skäl anser att inkomstens storlek i och för sig inte skall vara avgörande när det i praktiken — om än inte formellt — är fråga om utgifter som är nödvändiga för inkomstens förvärvande.

Men, herr talman, anledningen till att jag begärde ordet på denna punkt var att jag ville framhålla att vi, även om vi är överens i mycket, tyvärr inte alltid är överens med taxeringsmyndigheterna. Det finns taxeringsmyndigheter som bedömer detta i den anda, som både herr Andersson i Essvik, jag och alla inom utskottet är ense om att vi skall behandla dessa frågor i, men det finns också taxeringsmyndigheter som är alltför restriktiva. Av denna anledning anser jag att det är angeläget att hela denna kammare understryker vikten av att taxeringsmyndigheterna gör en prövning i den anda som såväl utskottsmajoriteten som reservanterna är överens om är den rätta.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig säga att jag inte alls har någon kännedom om hur taxeringsnämnderna agerar i stort. Jag tror dock att prövningsnämndernas allmänna inställning till frågor av denna art är mycket välvillig. De taxeringsnämnder som är alltför restriktiva på detta område tror jag i regel kommer att förlora om besvär anföres.

Man kan givetvis inte heller gå med på att införa en generell regel för alla

Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga

oavsett storleken av deras inkomst. Det måste, såsom jag framhöll i mitt första anförande på denna punkt, bli fråga om en bedömning från fall till fall. Detta gäller både beträffande det avsnitt vi nu behandlar, nämligen avdrag vid sjukdom, och beträffande det extra avdraget för sidoinkomster för folkpensionärerna.

Jag tror inte heller att herr Gustafson i Göteborg vill rekommendera att en pensionär med 50 000 kronors inkomst vid sidan om folkpensionen bara därför att han är folkpensionär skall vara berättigad till det extra avdrag på 5 000 kronor som nu föreslås.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av det senaste som herr Andersson i Essvik sade vill jag framhålla att vi helt naturligt vill ha en ändring av avtrappningsreglerna för *smärre* sidoinkomster som folkpensionärerna har. Det är sålunda inte avsikten att avdrag skall beviljas *folkpensionärer* för nedsatt skatteförmåga om de har inkomster av den storleksordning som herr Andersson i Essvik nämnde. Detta kommer emellertid herr Sjöholm strax att behandla, och jag skall därför inte gå närmare in på det.

Herr Andersson i Essvik säger att vi inte har någon kännedom om hur taxeringsnämnderna behandlar dessa yrkanden om extra avdrag för nedsatt skatteförmåga på grund av sjukdom. Men många av kammarens ledamöter kanske i alla fall har haft kontakt med t. ex. diabetessjuka som haft svårigheter härvidlag. För min del känner jag till några sådana fall, och jag är säker på att fru Eriksson i Stockholm, som jag ser har begärt ordet och som är utomordentligt sakkunnig på denna punkt, kan anföra många exempel.

Det är angeläget att den uppfattning som herr Andersson i Essvik och jag och — hoppas jag — alla övriga kam-

marledamöter har, understrykes av kammaren.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Till det senast sagda vill jag bara genmäla, herr talman, att i exemplisamlingen i utskottets utlåtande redovisas ett fall, där vederbörande haft inkomster på mellan 30 000 och 40 000 kronor men genom att »speciella skäl» kopplats in medgivits förhöjt avdrag.

Vidare kan herr Gustafson i Göteborg inte komma ifrån att vilket beslut vi än fattar, så blir det i slutomgången en bedömning från den lokala taxeringsnämndens sida huruvida det eller det skall medges. Det är den enda möjligheten, när herr Gustafson är ense med mig om att en generell regel inte kan utformas.

För övrigt tycker jag det är anmärkningsvärt att man dels hävdar att taxeringsnämnderna är för njugga och inte medger avdrag i den utsträckning vi önskar, dels — i bevillningsutskottet och kanske även här i kammaren — talar för höjning av maximisumman för det extra avdraget. Här ligger en inkonsekvens. Är taxeringsnämnderna redan njugga och inte medger avdrag, så räcker det ju mer än väl med 4 500 kronor som toppbelopp. Vad skall man då med de extra 500 kronorna?

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Eftersom jag är motionär i detta ärende känner jag mig föränlåten att säga några ord på denna punkt. Men jag lovar att det inte skall bli många.

Till att börja med tror jag att herr Andersson i Essvik något blandar ihop två skilda ting i detta sammanhang. Reservationen syftar, när det gäller det avdrag som vi vill ha höjt till maximalt 5 000 kronor, naturligtvis bara på personer med låga inkomster. Avdraget skall beviljas vid nedsatt skatteförmåga och kommer alltså i princip automatiskt

Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga

att gälla för folkpensionärerna. Det andra avdraget, som skall utgå vid sjukdom, har vi emellertid ansett skulle kunna utgå i princip i vilket inkomstläge som helst. Det är alltså fråga om två principiellt skilda ting.

Folkpensionärernas skatteförhållanden, som berörs i detta sammanhang, är ganska bekymmersamma både för folkpensionärerna själva och för myndigheterna. De är bekymmersamma för myndigheterna genom att det, såsom herr Andersson i Essvik påpekat, förekommer en mycket ojämn rättstillämpning. Jag håller med herr Andersson om att prövningsnämnderna troligen är generösare än taxeringsnämnderna. Åtminstone har jag denna erfarenhet från mitt hemlän. Detta tror jag skulle kunna anföras som ett skäl för att öka taxeringsnämndernas frihet på detta område. Om man givit dessa större rörelsefrihet hade folkpensionärerna i fråga sluppit att besvara sig i prövningsnämnderna för att få rätt.

Vidare är folkpensionärernas skatteförhållanden bekymmersamma för pensionärerna själva genom att många av dessa drar sig för att ta extra arbete efter pensioneringen, om de beskattas alltför rigoröst. Jag anser visserligen inte att skattelagstiftningen är särskilt rigorös i detta avseende, men jag tror ändå att man skulle kunna göra den ännu något liberalare, eftersom det är viktigt både från samhällets synpunkt i ett läge med arbetskraftsbrist och för folkpensionärerna själva att dessa hålls kvar i arbete. Det är som bekant för folkpensionärernas eget välbefinnande ofta inte nyttigt att plötsligt upphöra att arbeta, utan de bör kvarstå i någon form av arbete. Denna strävan motverkas om man beskattar folkpensionärernas sidoinkomster för hårt.

Ett förhållande som komplicerar denna fråga är att dessa folkpensionärer ofta får skatten på sina sidoinkomster på en gång som kvarstående skatt, eftersom det många gånger inte dragits nå-

gon preliminär skatt under den korta tid då inkomsten intjänades. När de får hela denna skatt på en gång blir den avskräckande stor. De får dessutom ofta erlægga denna skatt när de upphört med sitt extraarbete och får då betala den av sin folkpension, vilket de inte tycker är riktigt.

De tre punkterna i motionen och i reservationen i detta ärende reducerades av herr Andersson i Essvik till två. Det föreslås dels en höjning av det extra avdraget från 4 500 till 5 000 kronor, dels ett yrkande om en liberalare avtrappningsprincip och dels göres en hemställan om att avdrag skulle få utgå i vilket inkomstläge som helst för kostnad vid sjukdom.

Höjningen från 4 500 till 5 000 kronor har jag redan motiverat med att man bör öka taxeringsnämndernas rörelsefrihet på detta område.

Såsom utskottet och herr Andersson i Essvik framhåller gäller det schablonavdrag, som nu föreslås skall införas, kommunalskatten. Jag vill framhålla att jag tycker att detta är ett mycket bra avdrag, för vilket jag skulle ha givit finansministern en komplimang om denne hade varit närvarande. Detta avdrag hjälper alltså, såsom herr Andersson känner till, bara till hälften, nämligen vid den statliga inkomstskatten, inte vid den kommunala inkomstskatten. Desutom stiger ju folkpensionerna, och i takt därmed bör även detta avdrag ökas, ty vi vill ju låta folkpensionärerna behålla samma reella standard. Avdraget måste alltså följa med folkpensionshöjningen.

Avtrappningsreglerna är tämligen rigorösa. De innebär att sidoinkomstens storlek och folkpensionens storlek jämförs, varefter avdrag medges enligt viss skala. Som sidoinkomst räknas inte bara vanliga sidoinkomster utan även 10 procent av förmögenhet över 10 000 kronor. Har man ett eget hem som är taxerat till 20 000 kronor räknas därför 10 procent på 10 000 kronor, d. v. s. 1 000 kro-

Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga

nor, som sidoinkomst, utan att man egentligen haft den inkomsten. Även hyresinkomst på schablontaxerad fastighet räknas som inkomst, men det är likaledes en fiktiv inkomst.

Härvidlag behövs sålunda en liberare princip, och en sådan har vi påyrkat i de likalydande motionerna I: 473 och II: 586 liksom i reservationen.

Om avdraget för kostnad vid sjukdom har herr Gustafson i Göteborg redan talat. Jag instämmer i vad han sagt och vill bara ytterligare poängtera, att eftersom principen skatt eller förmåga skall tillämpas, så bör alla omständigheter som påverkar skatteförmågan — vilket inkomstläge det än gäller — principiellt få lov att göra sig gällande. Även om principen skatt efter förmåga är en fiktion, så fordras det att vi principiellt medger avdrag för en sådan sak som sjukdomskostnader, i alla inkomstlägen. Detta anser jag vara en alldeles självklar princip.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Billman m. fl.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall inte yttra mig om maximibeloppet vid avdrag för nedsatt skatteförmåga men däremot säga några ord om det avdrag som föreslagits vid långvarig och ofta kronisk sjukdom.

De bestämmelser, som gått ut från riksskattenämnden och som har till syfte att skapa större enhetlighet vid bedömningen, har verkat mycket restriktivt och negativt för diabetikerna. Det har medfört att man på många håll strukit avdrag som tidigare tillämpats och sänkt avdragen på andra håll. Diabetikerna själva har uppfattat detta så, att avdrag inte får medges vid diabetes.

Jag är medveten om att det är svårt att avgränsa en grupp, för vilken avdrag skall medges vid sjukdom utöver de kostnader som täcks genom sjukförsäkringen. Men diabetes är en sjukdom vid vilken avgränsningen är lättare att

göra än i andra fall, eftersom behandlingen är alltmär enhetlig och alltmär inriktas på diet. Läkarna har sålunda inte olika behandlingsmetoder, utan det råder faktiskt en ganska bestämd uppfattning att dieten har mycket stor betydelse för att förhindra komplikationer. Och det är komplikationerna vi har besvär med — det är de som kostar pengar.

Allteftersom folkkosten blir lika bra som diabeteskosten slipper vi kanske avdragen — kosten blir ju mera likartad. Man kan alltså räkna med att detta avdrag så småningom försvinner.

Vi är oändligt tacksamma över skrivningen i utskottsutlåtandet. Jag håller mer herr Gustafson i Göteborg om att på denna punkt är det strängt taget bara ordalydelsen som skiljer utlåtandet och reservationen — orden uttrycker i alla fall samma sak. Det är faktiskt överraskande, när man vet hur hopplöst det har varit. Ty det har varit hopplöst, herr Andersson i Essvik, att få prövningsnämnderna att ändra ett beslut. Jag har aldrig hört talas om att man lyckats därmed. Detta är verkligen en stor slant i kollekten till diabetesdagen på söndag.

Man har talat om att avdrag egentligen bara borde beviljas dem som har små inkomster, och det kan kanske vara befogat i de fall där det finns ett glidande behov. Vid somliga sjukdomar är behovet inte så generellt, att man automatiskt bör få ett avdrag. Man kan kanske hävda att inte heller diabetiker i alla inkomstlägen i så fall borde ha möjlighet att göra avdrag, men principiellt måste det vara riktigt att bevilja dem avdrag.

Vi har nu bl. a. skattefrihet för invalidersättningar, och detta faktum förstärker ytterligare kravet att de människor, vilkas sjukdom visserligen inte kan betecknas som invaliditet men vilka i alla fall har ett svårt handikapp, skall få göra avdrag för dietkostnaderna. Man kan ju mycket väl betrakta dietkostnaderna som kostnader för medicin. Gjor-

Lättnader i beskattningen för personer med nedsatt skatteförmåga

de man det skulle ingen bestrida rätten till ersättning till viss del. Men när man nu inte kallar kostnaderna för medicin-kostnader utan för dietkostnader, blir skattemyndigheterna tveksamma, trots att man vet att diabetikerna måste hålla denna diet livet ut.

Det är riktigt att det nu hos riksskatte-nämnden ligger ett ärende av denna art. Jag har, både vid detta tillfälle och tidigare, haft samtal med representanter för riksskattenämnden och kommit till den slutsatsen att riksskattenämnden på grund av den skrivning som riksdagen gjort kommer att ge ärendet en positiv behandling. Jag tror därför att den skrivning som återfinns både i utskotts-utlåtandet och i reservationen kommer att få avgörande betydelse för diabetikerna.

Om ett sådant skatteavdrag som jag här talar om inte får så stor betydelse i pengar räknat, så har det ändå en psykologisk betydelse som inte kan mätas. Det finns ingen fråga som man från diabetikerhåll så ofta tar upp som just denna. Jag har många gånger påpekat att denna fråga har mycket mindre betydelse än många andra frågor som vi behandlar i vårt förbund, men trots detta kommer denna fråga ständigt tillbaka. Jag tror därför att det har en oerhörd stor betydelse att man får rätt att göra ett sådant avdrag och inte behöver hoppas på att ett sådant avdrag skall medges av en slump. Det slumpmässiga ligger i att om avdraget beviljas eller ej beror på om man har en taxerings-nämnd som känner till förhållandet.

Jag kommer att lägga ned min röst vid den förestående omröstningen. Jag är nämligen inte särskilt intresserad av den del av reservationen som yrkar på höjt avdrag för nedsatt skatteförmåga i allmänhet. Men jag är mycket tacksam för att motionärerna har tagit upp frågan om diabetikerna, och jag är naturligtvis också tacksam mot utskottet som har förstått att detta är ett modernt sätt att se på en sjukdom som vi strängt ta-

get alla kan få, antingen vi tror det eller ej.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm är ju relativt nöjd med utskottets skrivning när det gäller diabetiker och för övrigt även andra sjuka som vi har tagit upp i detta sammanhang. Det är att hoppas att den skrivning som utskottet och reservanterna gjort — reservanternas skrivning skiljer sig från utskottets bara i slutklämmen — skall ge det resultat som samtliga önskar.

Till herr Sjöholm skulle jag bara vilja säga att den s. k. avtrappningsregeln, som uppställts av riksskattenämnden, inte är en sådan regel som nämnden har skyldighet att exakt följa; det är med andra ord snarare ett råd. Nämnderna har möjlighet att — om skäl föreligger — gå utöver denna regel.

Jag skulle — lika väl som, förmodar jag, de flesta här — vara glad om alla pensionärer kunde få ett extra avdrag på 4 500 eller 5 000 kronor. Men man bör också — som jag nämnde i mitt förra anförande — ta hänsyn till ungt folk, t. ex. nygifta som tillhör någon låglönegrupp och som kanske har barn. Jag har i mitt taxeringsdistrikt åtskilliga gånger haft anledning att fundera över om bestämmelsen i taxeringsförordningen att pensionärer utan ansökan medges ett förhöjt extra avdrag är rättvist. Jag har jämfört deras villkor med en ung familjs där familjeförsörjaren är t. ex. industriarbetare, massarbetare och har 10 000 till 12 000 kronors inkomst. Dessa unga människor har inte kunnat få något egentligt avdrag, men för pensionärer, som väl ändå lever billigare och har mindre anspråk på kläder och allt, har avdraget självklart medgivits.

Jag har inte anförts detta för att kritisera denna bestämmelse i taxeringsförordningen. Jag vill bara med detta visa på de problem som kan uppstå och de avväganden som måste göras inom en

Interpellation ang. tidsutdräkten i tvistemål

taxeringsnämnd om taxeringen skall ge någorlunda rättvist resultat.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Billman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 150 ja och 43 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr DICKSON (h), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag tryckte på fel knapp.

§ 12

Föredrogs vart för sig

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion

angående den allmänna preskriptionstiden för fordringar, och

nr 20, i anledning av väckt motion om ersättning till enskild för biträde åt polisen vid ingripande i samband med olyckshändelse; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckta motioner angående tillsynen av arbetarskyddslagstiftningens efterlevnad vid mindre arbetsplatser,

nr 39, i anledning av väckta motioner angående socialhjälp till anhörig vid frihetsberövande åtgärd mot familjeförsörjare, och

nr 40, i anledning av väckta motioner om kostnadsfritt tillhandahållande av visst läkemedel.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av det återstående på föredragningslistan upptagna ärendet till kammarens sammanträde onsdagen den 21 innevarande april.

§ 13**Interpellation ang. tidsutdräkten i tvistemål**

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp), som yttrade:

Herr talman! Vid två tidigare tillfällen — den 11 maj 1962 och den 23 oktober 1963 — har fru Cecilia Nettelbrandt och vid ett tillfälle — den 6 maj 1964 — har jag framställt interpellationer, som rört frågan om den långa tidsutdräkten mellan väckande av talan i tvistemål och avgörande av målet. Dessa interpellationer är ännu obesvarade. Med hänsyn till den betydelse som detta problem har både för den enskildes rättssäkerhet och rättsmaskineriets effektivitet anser jag det motiverat att i

Interpellation ang. tidsutdräkten i tvistemål

interpellationsform ånyo aktualisera spörsmålet.

De långsamma rättegångarna medför rent processtekniska olägenheter. Domstolsarbetet blir tyngre och därmed även dyrbarare för det allmänna. Allvarligare är dock att dröjsmålet menligt inverkar på den enskildes rättsskydd. Det är känt att bevisningsmöjligheterna i många fall försvåras, om det faktum, som bevisningen avser, är i tiden avlägset. Minnesbilden av ett händelseförlopp blir suddigare allteftersom tiden går. Vittnesutsagorna blir allt otillförlitligare. Ett långvarigt dröjsmål kan ibland t. o. m. göra det fysiskt omöjligt att förebbringa viss bevisning. Ett vittne kan ha avlidit eller av annan orsak blivit oanträffbart.

Att som part i en tvist under lång tid sväva i ovisshet om i vilken riktning utslaget faller, måste alltid vara obehagligt och ibland psykiskt skadligt. Man vänder sig inte sällan till domstol huvudsakligen i akt och mening att få ett rättsförhållande klarlagt, för att få fastare grund för t. ex. sin ekonomiska verksamhet. I sådana fall kan dröjsmål i rättsmaskineriet ge upphov inte enbart till osäkerhetskänsla utan även till betydande ekonomiska obehag.

Långvariga processer torde dessutom regelmässigt ge betydande rättegångskostnader. Det är kostnadskrävande för part att sköta sin processföring, om den drar ut på tiden. De betänkligheter med hänsyn till individernas rättsskydd, som ett långsamt handläggande av tvister reser, kan också i viss utsträckning menligt påverka förtroendet för rättsväsendet.

Ovan anförda skäl understryker starkt värdet både för den enskilde och för samhället av att domstolsärenden handlägges utan onödig tidsutdräkt. Det finns exempel på domstolsärenden, som tagit mer än ett decennium i anspråk för ett avgörande. Vare sig dröjsmålen beror på flera års handläggning av offentlig myndighet för avgivande av yttrande eller på långvarig tidsutdräkt, innan ny

instans tar upp ett mål för avgörande, är det för den enskilde synnerligen otillfredsställande. Den enskildes rättsintresse äventyras härigenom.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga:

Delar herr statsrådet uppfattningen, att en handläggning av domstolsärenden, där genom domstols och annan offentlig myndighets långvariga beredning och andra omständigheter, till vilka den enskilde ej har skuld, avsevärd tid förflyter mellan ärendenas anhängiggörande och avgörande, inte tillgodoser de berättigade krav som den enskilde har på att i tillfredsställande ordning få sin rätt prövad, och anser herr statsrådet att åtgärder från samhällets sida är påkallade för att trygga den enskildes rättsställning i sådana fall?

Denna anhållan bifölles.

§ 14

Till bordläggning anmälades statsutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1965/66 till frivilligt folkbildningsarbete, ungdomsverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förrådsbyggnad vid Svenska institutet för konserveringsforskning, och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett korrosionsinstitut;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner rörande arvsbeskattningen,

nr 10, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.,

nr 15, i anledning av väckta motioner angående hundskatten,

nr 17, i anledning av väckta motioner om avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet samt för iståndsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet, och

nr 23, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av skytteorganisationer, de handikappades organisationer m. fl.;

tredje lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 18, i anledning av väckta motioner angående rätten att utsätta fast fiskeredskap i allmänt vatten,

nr 19, i anledning av väckta motioner om särskilda lekgator,

nr 20, i anledning av viss paragraf i riksdagens revisorers berättelse över den år 1964 av dem verkställda granskningen av statsverket, och

nr 21, angående överlämnande till jordbruksutskottet av vissa till lagutskott hänvisade motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående upprustning av den veterinärmedicinska forskningen och utbildningen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner dels om åtgärder för att stimulera ökad invandring av utländsk arbetskraft, dels angående utländska arbetstäckares utbildning och anpassning.

§ 15

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition såvitt avser en undersökning rörande religionens betydelse som samhällsfaktor; och

nr 162, med uppgift på vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna;

från statsutskottet:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1965/66 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 147, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1965/66 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för reglering av prisförändringar för civilförsvaret m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1965/66 till Marinen: Anskaffning av fartygsmateriel m. m.;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1965/66;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till Markförvärv för övningsfält m. m.;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budget-

året 1965/66 till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar och om anordnande av en fångvårdsanstalt i Uppsala för studiebegåvade intagna; och

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1965/66 till Kammarkollegiet: Avlöningar och Kammarkollegiet: Omkostnader;

från första lagutskottet:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om lagrådet m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 154, i anledning av väckta motioner angående tillämpningen på sjömän av bestämmelserna om obligatorisk yrkesskadeförsäkring;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga; och

nr 156, i anledning av väckta motioner angående rätten till tilläggssjukpenning vid barnsbörd;

från tredje lagutskottet:

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.;

nr 159, i anledning av väckta motioner om viss utvidgning av förbudet mot oljeutsläpp till sjöss; och

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete; samt

från jordbruksutskottet:

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande älgjakt m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 163, till fullmäktige i riksbanken

angående användande av riksbankens vinst för år 1964; och

nr 164, till delegerade för riksdagens verk angående lönegradsuppflyttning av en tjänst som bankokommissarie.

§ 16

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 100, angående ändrad organisation av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets och trädgårdsnäringens områden,

nr 109, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 4 juni 1964 (nr 400) om förlängt barnbidrag, m. m.,

nr 110, angående anslag till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1965/66,

nr 114, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv,

nr 117, angående försäljning av viss staten tillhörig mark, samt

nr 119, angående ny organisation av försvarets fabriksstyrelse m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 17

Anmäldes följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 850, av herrar *Björk* i Göteborg och *Martinsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, samt

nr 851, av herr *Lundmark m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 18

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Nilsson* i Bästekille, till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående mistignalanläggning vid Torekov,

herr *Nilsson* i Bästekille, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående utrotande av vildmink, och

herr *Ullsten*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående prövningen av omyndigas ansökningar om studiemedel.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.20.

In fidem

Sune K. Johansson